

eo, qui consulit peritos notat Bar. in l. in bonorum, ad fin. ff. de bon. pos. Alex. in l. si conuenerit, nu. 12. ff. de re iud. tradit Dec. in l. iuris ignorantia 2. lec. ad finem, C. qui admi. requirens, ut peritiores consulantur, non nomine tantum literati, argu. tex. & glo. celebris in l. q. si nolit, §. si m̄cipium, ff. de ædil. edic. & ita Ias. in d. l. iuris ignorantia, ad finem.

42 Ex prædictis cessat regulariter labor Bar. & Ange. in d. l. sed etsi lege, §. scire, & aliorum de quibus supra circa probandum iuris errorem: in quo nullatenus sibi constant, cum & nonnulli eorum addant nō posse talem errorem probari, ut supra deduxi, nu. 37. Inde etiam cessat inepta traditio Baldi in d. l. 2. C. si quis igno. rem mino. dicētis in proposito, iuris errorem probari per iuramentū partis, si sit persona honesta, quod sequitur Curt. d. cons. 71. col. 8. nu. 15. versi. verum, & Alex. ad Bar. in d. §. scire, Alcia. reg. 3. præsump. 30. in fin. Balbus in l. Celsus, n. 27. in fin. ff. de usucap. & neminem citans ita securè tradit Loriotus de fruct. axio. 46. Sed melius contra Bal. aduertit Areti. in d. l. quod vxor, negans tunc eam probationem per iuramentum partis, principaliter arguens ex doctrina Bar. in l. inter omnes, §. recte, nu. 2. ff. de fur. quam inducit ex eo q̄ præsumptio scientiæ est contra allegantem iuris ignorantiam. Ego verò tale fundamentum non probo, quòd sciam illud malè colligi ex erronea vulgari allegatione d. l. leges sacratissimæ, C. de legi. ut supra: meliusq; arguendum putarem ex ratione & regula iuris, ne facile pœna eludatur, ex eodem Bar. in d. §.

recte, nu. 2. ibi, aliàs defacili euaderet, cōducant notata à Feli. in c. Rodulphus col. 3. de rescrip. Ias. in l. 1. 2. lectu. ad fin. ff. solu. matri. dum tradunt potius extendi, quàm restringi significationē verborum etiam in l. pœnali, ne facile ei fraus fiat, ut etiam notat idem Ias. in l. cum quidam, nu. 32. ff. de lib. & post. Crot. in l. omnes populi, nu. 177.

43 Nec dubito (si attentè, & cum iudicio super. iis adducta expendantur) non solum verius, sed & receptius dicendum fore, ut error iuris ad acquirendos retinendosq; fructus non valeat, cum tandē scriben. ipsi male sibi constantes agnoscant, nec probabilem esse talem errorem, nec excusare, nisi magna ratio concurrat, prout in articulo iuris dubij, ut per Curt. in additione sui consilij, & Alci. in d. l. bonæ fidei, 110. ff. de verb. signif. colligiturq; ex varietate glo. & perplexa traditione DD. in d. l. sed etsi lege, §. scire, Balb. & Feli. ubi supra: quod memorandum putavi, ut in iudicando & consulendo facilius admittatur verior opinio, nec iudices deterreantur ex periculosis traditionibus de communi opinione sequēda, ut sic maior pars meliorem non vincat, quod in praxi sæpe cōtingere, summè dolendum est, nec ferendum inter doctos, apud quos non numeri, sed veritatis ratio potior esse debet, ut scitè & eleganter significat Plinius in epistola ad Arrianum, lib. 2. ibi, numeratur sententiæ, non ponderantur: nec aliud in publico cōsilio tam inæquale, quàm æqualitas ipsa, nam cum sit impar prudentia, par omnium ius est.

Ex

44 Ex prædictis aptè inferitur ad traditionem Bal. in l. 2. col. fin. nu. 80. C. de seruitu. vbi cum Innocentio dixit, traditionem possessionis inordinate à iudice habitam non excusare à restitutione fructuum: quod sequitur Alex. ad Bar. in d. §. scire, Curt. sen. in d. cons. 71. ad fin. & alij quos refert Dec. in c. cum causa, nu. 4. de offic. deleg. vbi id controuertit: & verè longiorem tractationem exigebat ex traditis à Bar. & alijs in l. iuste possidet, ff. de acqui. posses. vbi tamen Ias. nu. 27. simpliciter sequitur dictum Baldi, cui non parùm obstat glo. c. præsetium, 7. q. 1. de spoliato à iudice. In quo videnda est resolutio Panor. & Feli. nu. 1. in c. dilectus, in 1. de rescrip.

45 Sic etiam ex d. l. 2. C. si quis ignor. rem mino. iuncto communi intellectu, iunctis etiam sepe riuus traditis, vt iustus error, & vera bona fides excuset à restitutione fructuum euentem rem minoris, licet distractio nulla fuerit ex defectu solemnitatis, apparet grandis difficultas à peritissimis etiam non facile resolueda, rarissimeq; à nostris animaduersa.

⊙ Nā cum minor restituitur aduersus alienationem, præsupponitur eam fuisse solemnem, aliàs cessaret restitutio, agereturq; ex nullitate, vt in l. 2. & l. si quidem, C. de præd. minor. & tamen minor per restitutionem indistinctè euincit fructus, etiam à bonæ fidei possessore per d. l. quod si minor, §. restitutio, ff. de minor. & sic minus prodest titulus validus, per quem possessor efficitur dominus, sequuta rescissione postea per restitutionem, quàm titulus ab initio nullus concurrente errore colorato, vt aduertit Panor. in d. c. ad

nostram, nu. 8. de reb. eccles. quod nō percepit Imol. ibi nu. 7. versi. & sic multo fortius, vbi quasi à fortiori arguit, idq; prima facie nemo non probabit, vt titulus solennis magis excuset, licet postea rescindatur, q̄ is qui ab initio irritus erat. Quod argumentum etiam à fortiori admittebat Curt. in d. cōs. 71. col. 6. vers. et tamen. Eā verò difficultatē cordatè sensit Molin. in cōsue. paris. §. 22. nu. 48. ad finē, versi. hoc enim, vbi in sequētib; per aliquas traditiones resolueri conatur.

46 Videtur autem ea difficultas maiori ex parte componi, si retineatur recepta opinio scriben. quatenus distinguunt inter fructus naturales, & industriales: & an possessor effectus sit locupletior nec ne, vt bona fides excuset possessorem à restitutione fructuum etiam naturalium, si ex his non sit factus locupletior: non verò quatenus possessor locupletior sit ex Bar. in d. §. scire, Ias. et Dec. videntur in l. si me, & Titium, ff. si cer. pet. Curt. d. cons. & est communis resolutio secundum Alex. in l. Nensenijs, §. fin. nu. 7. ff. de re iud. & secundum Soci. nep. cons. vlti. lib. 1. nu. 21. Ruin. cons. 24. in fi. lib. 1. Afflic. decis. 240. nu. 2. Siluan. cōs. 79. nu. 48. colligitur ex glo. & Bar. nu. 7. in l. ex diuerso, ff. de rei vendic. latè Ange. in §. si quis à nō domino, col. 2. Insti. de rer. diuis. & ibi Baldi. Quod etiam ad casum restitutionis ante eam petitam cum iudicio & authoritate applicauit Molin. in d. §. 22. nu. 53. in principi. quem sequitur Couarru. in d. c. 3. lib. 1. resolu. nu. 4. in fin. nouè ponderans tex. (secundum vnum intellectum) in d. c. ad nostram, de reb. eccle. Ex quo elegāter de-

Q iij clarabi-

clarabitur quoad fructus generalis reg.
d. §. restitutio, l. q. si minor, ff. de minor.
et decisio d. c. ad nostram, dum fructus
possessori tribuit secundum Couarru. in d.
cap. 3. et Igneum in l. 3. §. si conditioni,
nu. 42. ff. ad sillan.

47 Qua in re obseruauit in praxi frequē
tius reuocari bonæ fidei possessores à re-
stitutione fructuum, reiecta differētia, an
possessor ijs effectus sit locupetior: nec
mihi ea praxi displicet, maximè in ha-
bentibus titulum exterius solennem. Sic
etiā in praxi magis obseruatur opin. glo.
in d. l. ex diuerso, ff. de rei vendic. quæ ha-
bet possessorem nunquam teneri ad resti-
tutionem fructuum industrialium, etiamsi
factus sit locupetior: idq; verius puto in
habente titulum ex l. fructus, ff. de usur.
licet mirè controuersum sit apud scriben.
adeo ut aliqui dicant opinionem glo. com-
munem esse, alij contrariam receptā as-
serant. Bar. enim in d. l. ex diuerso, nu. 7.
communem dicit opinionem glo. sed ipse
contrarium probat, et cum eo Panor. in
c. grauis, nu. 6. de resti. spol. dicens opini-
onem glo. communem esse, veriorē tamen
sibi videri opinionem Bar. Et dolendam
in hoc DD. varietatem diligenter refert
Couarru. in d. cap. 3. nu. 6. versi. tertia cō-
clusio: et ex scripis videtur ante Bar.
cōmunem fuisse opinionē glo. post Bar.
autem eius opinionem receptiorem dicit
Alex. in l. in insulam, §. fructus, ff. solu.
matri. et ita videtur varietas eiusdem
Alex. qui in d. l. Nenseni, §. fin. nu. 7.
ff. de re iud. scribit opinionem gl. commu-
nem esse, et secure Fulgo. in l. sed etsi le-
ge, §. q. autem, nu. 1. ff. de peti. hæred. et
communem cum glo. dicit Costalius in l.

fructus, ff. de rei vend. et ita Cur. sen. d.
cons. 71. col. penul. versi. quia ad ista. secu-
rè inquit in iudicijs particularibus verio-
rem et receptiorem esse opin. glo. et mi-
rum videtur, q. opinionem Bar. quasi nec
glo. nec aliquis contradixerit, secure re-
fert Dec. in d. l. si me et Titium, nu. 2.
In qua varietate scriptum reliquit Fulgo.
in l. fructus, col. 4. ad finem, ff. de re vendi.
q. opinio glo. receptior erat, sed q. in futu-
rum opinio Bar. fortasse magis commu-
nis fieret. Illud autem receptissimum
est, ut opin. Bar. procedat in iudicijs vni-
uersalibus, prout in petitione hæreditatis,
ut tradit Molin. in d. §. 22. n. + 9. Couar-
ru. ubi supra, ubi alios referunt, et Cur.
proximè citatus: facit tex. in l. item ve-
niunt, 22. §. præter hæc, versi. eos, ff. de pe-
ti. hæred. ubi tamen gl. nō videbatur ser-
uire de industrialibus.

48 Fructus verò naturales extantes, seu
non consumptos indistinctè restituendos
esse, licet non rei vendicatione, cum bonæ
fidei possessor factus sit dominus, rece-
ptum est ex Bar. et alijs in d. l. et ex di-
uerso, Ang. in d. §. si quis à non domino,
Dec. in d. l. si me et Titium, Felin. in c.
significauerunt, nu. 6. de testi. Alex. cōs.
21. lib. 4. Panor. in d. c. grauis. Sic etiam
indistinctè restitui debet regulariter fru-
ctus à lite contestata ex d. l. sed etsi lege,
§. si ante, ff. de peti. hæred. l. certum, C.
de rei vendic. et ita generaliter praxi
obseruat, notantq; omnes per tex. ibi in l.
cum fundum, in princi. ff. si cer. pet. tradit
Afflic. decis. 59. ubi emendabitur quod cor-
ruptè legitur, publicationis, pro peti-
tionis. Cessat etiam ea opinionum va-
rietas, ubi post fructus perceptos cōsum-
ptos,

ptos, vel extantes à die perceptionis triennium transeat. Tunc enim iure vsucapionis concludunt omnes irrevocabili- ter liberari possessorem per glo. memo- rabilem in l. 4. § fructus, ff. de vsucap. ad fin. vers. in hoc ergo, quam ibi sequuntur Bar. Imol. & alij, & Paul. dicens eam notabilem, & perpetuò mente tenendam, intelliguntq; omnes etiam si possessor tunc effectus sit locupletior: & ita Angel. in d. §. si quis à non domino, Alex. & Dec. in d. l. si me, et Titium, Curt. d. cōs. 71. nu. 10. Bal. in l. 3. C. quod metus causa, idem Bal. in l. ancillæ, nu. 15. C. de fur. ubi d. glo. non meminit, & latè Balb. de prescrip. 4. parte, 4. partis, q. 35. & Florian. dicens eam glo. singularem, in l. qui scit, §. bonæ fidei, ff. de vsur. Soci. nep. cōs. 105. nu. 9. lib. 1. & plures citat Tiraq. de retrac. ligna, §. 15. glo. 2. nu. 17.

49 Ex superioribus infertur ad tex. in l. de fructibus, 17. ff. de donat. int. vir. & vxor. ubi I. C. inquit coniugem lucrari fructus prædij à coniuge donati, licet dona- tio principalis ex iuris regula nõ teneat, iuxta l. 3. §. sciendum, cod. tit. & glo. ibi primò intelligit tex. de fructibus indus- trialibus, & ita DD. communiter, & rectè per tex. in l. fructus, ff. de vsur. Pau. & Areti. in l. qd vxor, ff. de acqui. posse. Pano. in c. consultationibus, de iure patron. Quod suadetur ex compa- ratione, quam I. C. in d. l. facit de fructi- bus ad vsuras, iuncta l. ex annuo, §. 1. ibidè præcedente. Sed magis advertendum est, quod gl. in eadem l. de fructibus intel- ligit tunc demum coniugem fructus (sci- licet industriales) lucrari, quando in iure errat putans donationem inter coniuges

iure non improbari: & ita Salic. ibi, glo. etiam, & DD. communiter in l. quod vxor, ff. de acqui. posse. Imol. in c. si quis presbiterorum, nu. 30. post princ. de reb. eccle. Areti. cons. 17. nu. 11. gl. & DD. in l. vmca, C. si dos const. matri. Ioan. Lup. in rub. §. 72. in fin. ubi id generalius intelligit.

50 Sed ego ab adolescentia cum adhuc præceptores audirem, verius semper pu- tavi, Iureconsultos in ea re indistinctè lo- cutos, nec eos aliquid tunc respexisse ad bonam vel malam fidem, seu iuris scien- tiam aut ignorantiam quoad fructus in coniuge donatario: quod postea secure traditum inveni à Commano lib. 8. cap. xi. Sed longè pravius & melius id probavit Fulgo. in d. l. ex annuo, ff. de donat. int. vir. & vxor. rectè expendens literam tex. qui hoc probat, ibi, licitam habere dona- tionem. Apertè enim significat I. C. fructus tunc acquiri ex ipsa donatione im- mediatè, & sic non ex vi bonæ fidei pos- sessionis. Quod etiam probo ex prædi- cta comparatione I. C. de vsuris ad fru- ctus, & ex qualitate fructuum indus- trialium iuxta d. l. fructus. Ex his enim sa- tis ostenditur I. C. tantum respexisse cō- iugem donantè in industrialibus non fi- eri pauperiorem, licet donatarius effici- atur locupletior, iuxta reg. in ea materia de qua egerat idem Vlpianus in l. 5. §. penul. & fin. eod. tit. Et hæc opin. contra glo. & alios suadetur: quia eorum tradi- tio in viro accipiente ab vxore inutilis esset, cum is fere nunquam posset proba- bili iuris errore se tueri, iuxta tradita à Bar. & Ange. in d. §. scire, l. sed etsi le- ge, Bal. in c. cum super, nu. 5. de causa posses.

posses. & propri.

51

Ex quo minus dubitandum est, magis errasse Ioan. Lup. in d. §. 72. in fin. dum errorem glo. & aliorum retinebat etiam in donatione confirmata per mortem coniugis donantis, qd est contra decis. l. cum hic status, ff. de donat. inter vir. & vxor. & l. donationes quas, in fi. C. eod. & contra receptas sententias, quæ habent donationem morte coniugis donantis retro trahi sine dubio quoad fructus secundum omnes: quoad dominiū etiam secundum aliquos, vt per glo. in l. sequens quæ stio, 70. ff. de leg. 2. gl. in l. sub conditione, 16. in fi. 1. schol. ff. de solu. glo. Pau. & Aretii. in l. talis scriptura, ff. de leg. 1. Dec. in l. illud nu. 6. C. de colla. Anto. Nice. concor. 119. cum multis relatis à Tiraq. in l. si vnquam, verb. libertis, nu. 105. Nec dubio caret quod tanquam indubitabile tradebat idem Pala. Rub. dum nu. 1. inquit, reuocata donatione à coniuge re cum fructibus auocari. Iura enim quæ citat, loquuntur tantum de donatione causa mortis: in donatione autē inter coniuges singulare ius est in fructibus industrialibus, vt ex particulari consideratione (quia principaliter non deducuntur ex re, nec faciunt donantem pauperiore) à re ipsa donata separatur, & coniugi donatario irrevocabiliter acquirantur, licet principalis rei donatio irrita sit. Et quamuis multa hinc inde afferri possent, contra hispan. tamen videtur glo. expressa in l. generaliter, 24. §. proinde, verb. ex aliqua, ff. de fideicom. liber. quam ad alia sæpe commendant DD. vt per Molin. in consue. Paris. §. 30. Tiraq. in l. si vnquam, verb. reuertatur, nu. 22. hispan. Arias l. 27.

Tauri, col. 2. & 4. hispan. Gome. de contrac. cap. de donat. fol. 38. col. 1.

52

In hac vtilissima materia ad maiorem cognitionem præcedentium & sequentium memorare oportet, qui dicantur fructus naturales, qui industriales: cum inter eas fructuum species longè lateq; distinguantur. Qua in re I. C. Pomponius in l. fructus, ff. de vsur. magisq; alibi eam diuisionem exprimit: ex cuius doctrina & exemplis, glo. & Bar. in l. ex diuerso, ff. de rei vend. magistraliter colligunt, hanc appellationem, seu hæc nomina fructuum naturalium & industrialium, & ita Bal. notanter in l. ancillæ, nu. 14. C. de furt. Pan. in c. grauis, de res. spol. & ex nouioribus Loriot. de fructibus, axiom. 16. nec discrepat Copus in. 1. p. de fructibus. Aliter etiam fructuum diuisionem tradit Bal. in c. cum M. nu. 5. & 6. de const. quæ sequitur Boer. decis. 224. nu. 1. satisq; est ad rei cognitionem, ex Iureconsultis agnoscere differentiam inter fructus, qui maxime requirunt hominis culturam & industriam, & alios qui absq; hominum opera producuntur: quo habito, non tam curandum est de questione nominis, vt cum iudicio tradit Costalius in annota. l. fructus ff. de rei vend. quicquid præpostera subtilitate controuertat Corras. lib. 5. miscel. cap. 9. communem verò explicationem probat Couarru. d. cap. 3. ego autem domorum pensiones & similia ab industrialibus non separarem, quæ Bar. appellat fructus ciuiles, & alij vbi supra, & Bal. in l. pro oneribus, C. de iur. dot.

Specificè autem de oleo, vna, lana, lacte, vt industriales fructus appellentur, notat Bar. vbi sup. Fulgo. l. fructus n. 4. & seq.

et seq. ff. de rei vend. L. oriot. de fruct. ariom. 17. sed nouè et eleganter cōtra dicit Curt. Brugen. lib. 2. coniect. ad fra. cap. 44. De fœtu ouium variant scribentes. Paul. enim in l. sequitur, §. fructus, ad fin. ff. de usucapio. animalium fœtus fructibus naturalibus connumerat, et ita Bal. in d. l. ancillæ, nu. 13. nec contrarium probat glo. in d. §. fructus, licet in cōtrarium notari soleat. Baldum autem corruptè citat Montalius leg. 10. fori. lib. 3. tit. 4. licet cōtra sentiat Balduin. in §. si quis à non domino, inst. de rerum diuis. ita cum Ioa. Copo intelligens tex. in l. bonæ fidei, vers. et ouium, ff. de acq. rer. domi. contra quos pro Bal. et Paul. est tex. (alibi fortasse non adductus) in l. pe. ff. de pecul. ubi I. C. partus ancillæ, et pecorum fœtus distinguit a quæsitis ex operis, et sic ab industrialibus, arguendo ex receptis traditionibus.

33 Quo præsupposito, incidit grandis difficultas circa cōciliandos Paulum et Pomponium: hic enim in d. l. fructus, 45. ff. de usur. loquens de donatione inter cōiuges facta, inquit, coniugem donatarium suos facere fructus, quos operis adquisierit, non si pomum decerpserit, vel ex silua ceciderit: hos enim, inquit, eius non fieri, subdens generaliter, sicut nec cuiuslibet bonæ fidei possessoris, quia nō ex facto eius is fructus nascitur. quasi aperte significet Pomponius, bonæ fidei possessorem solos industriales fructus suos facere, nullatenus autem naturales. Ex diametro autem Paulus in d. l. bonæ fidei, 47. ff. de acq. re. do. in hæc verba habet. Bonæ fidei emptor nō dubiè percipiēdo fructus etiam ex

aliena re suos quidem interim facit, non tantum eos qui diligentia et opera eius peruenerunt, sed omnes, quia quod ad fructus attinet loco domini penè est. Ex verbis autem earum legum ego reprehēdēdos non puto eos, qui antinomiam colligunt, et Iureconsultos in hoc cōtrarios putant. Glo. autē in d. l. fructus, et in d. l. bonæ fidei, et in d. §. si quis à nō domino, inst. de rer. diuis. et in d. l. et ex diuerso, et in §. 2. Insti. de offi. iud. et alibi sæpe retinet, distinguendum fore cum Pomponio in d. l. fructus, inter industriales et naturales: Paulum verò intelligendum esse de industrialibus tantum. Et ita Bal. in d. l. fructus, et ibidem Salice. et Fulg. et Florian. dicens eam esse communem et cum his Alex. in l. maritus, in fin. ff. ad l. fulc. eamq; resolutionem probare videtur Ang. in d. §. si quis à non domino, et ibi Baldi et Baro. securè id quasi receptissimum tradunt: et ita Copus de fruc. lib. 2. tit. 4. cap. 6. et communem dicit Igneus in l. 3. §. si conditioni, nu. 40. ff. ad sillan.

34 Sed contra glo. stant plurimi ex antiquioribus et recentioribus veriùs asserētes, Paulum in d. l. bonæ fidei, loqui etiam de fructibus naturalibus: idq; manifestè euincitur ex litera, ibi, non tantum, et ibi, sed omnes. Nec sustineri potest violēta et inepta impropriatio glo. et sequacium, dum exponunt ea verba, ut significant, non solum fructus propria opera possessoris, sed etiā aliorum opera perceptos: quam expositionem aures nō admittunt, ratioq; recti sermonis ei prorsus repugnat. Illud enim verbum, omnes,

nec

non ad operantes, sed ad ipsos fructus refertur: & sic dictio vniuersalis non potest ad solos industriales fructus restringi, maximè cum I. C. antea de industrialibus dixerit, aliosque addere voluerit. Quod etiam euincitur ex generali ratione quam subdit, ibi, quia quod ad fructus loco domini est. Sed ultra omnes iam id apertius euincitur ex eadē l. ad fin. dum agit de foetu pecoris, quem dicit in fructu esse, & bonæ fidei possessori acquiri: proximè enim ex Bal. Paul. & iure aperto probauimus, foetus inter naturales fructus connumerari, vt sic agnosci debeat, I. C. in ea l. de fructibus etiam naturalibus agere.

55 Reiecta interpretatione glo. quā multi communem putabant, succedit secunda interpretatio, & conciliatio ad ea iura, quæ Paulus in d. l. in bonæ fidei, intelligatur de bonæ fidei possessore cum titulo nõ reprobato, vt hic etiam naturales fructus suos faciat: Pomponius autē in d. l. fructus, intelligatur de possessore sine titulo, vel tali, qui de iure irritus sit, vt ibi erat donatio inter coniuges: & ita Iacob. Aren. & Oldrad. quos refert & sequitur Bar. in d. l. ex diuerso, col. 2. nu. 5. ff. de rei vendic. & ibi Angel. col. 2. nu. 4. et Alberi. in d. l. fructus, & Panor. in d. c. grauis, nu. 4. & Couarru. in d. cap. 3. nu. 6. vers. his sanè, & vers. secunda conclusio, & Fulgos. in l. fructus, nu. 2. ff. de rei vendic. idemq; probare videtur Felin. in c. de quarta, nu. 30. de præscr. & ita primò soluebat glo. in d. l. fructus, & ex nouioribus Ferretus de mora, quæ tantum refert & sequitur Costal. in annotationibus d. l. fructus. Et hanc post tē

pora Bar. dicit communem Panor. vbi supra, & simpliciter dicit cōmunem Couarru. in d. loco. secundum quem sensum d. l. bonæ fidei, quasi aliquid rarū extollit Ias. in l. Nenseniis, §. 1. nu. 4. ff. de rei iud. Et ita vides miseram varietatem scriben. qui modo vnam, modo aliam communem opinionem appellant.

56 Sed ea interpretatio non minimè improbanda videtur, quàm præcedens, maximè attendita litera vtriusq; l. Nam Pōponius secure, & indistinctè loquens de bonæ fidei possessore, non videretur restringi ad eum, qui titulo caret: cum I. C. postquam loquutus fuit de donatione inter coniuges, idē generaliter subdit in omni bonæ fidei possessore: nec ea differentia ab vllō Iureconsulto traditur. Fortissimè etiam eadem resolutio improbat, quia rarissimè datur bonæ fidei possessor sine titulo: & ideo cum Pomponius in d. l. fructus, secundum Bar. & omnes, loquatur generaliter de omni bonæ fidei possessore, debet intelligi de habente titulum: ne quod pro regula traditur, ad rarissimum casum reducatur. contra l. nam ad ea, ff. de legi. Item quoad Paul. d. l. bonæ fidei, videtur (ultra omnes) impugnari ea resolutio ex eo, quod potest non semel dari bonæ fidei emptor cum titulo nullo, qui tamen omnes effectus habeat tituli validi, prout ex iusto errore facti, vt late supra dixim⁹ ad l. 2. C. si quis igno. rem minor. & ita ostenditur titulum latenter nullum nõ tollere acquisitionem fructuum concurrente vera bona fide.

57 In his difficultatibus ad eas ll. conciliandas uouè scripsit Lorient. d. tit. de fruct. axio. 47. Pompon. in d. l. fructus generaliter

liter loqui de bonæ fidei possessore: Paulum autem in d.l. bonæ fidei, specialiter agere de bonæ fidei emptore, quasi singulare ius sit in emptione: ut huic magis faueatur, seu potentior effectus ei tribuatur. Atque eius rei ratione colorat, ex eo quod in emptore requiritur de iure civili bona fides duplici tempore, & conventionis, & traditionis: cum in alijs non requiratur nisi priori tempore. Sed hæc conciliatio prorsus reiicienda est, primo quia est contra generalitatem d.l. fructus, dum I. C. loquitur de bonæ fidei possessore: quæ verba ad emptorem magis referri debent, cum emptio frequentior sit, iuxta l. iusto, ff. de usucap. & quia genus continet oēs suas species, l. si duo, ff. de admin. tuto. Improbatur magis ea traditio ex ratione Pauli in d.l. bonæ fidei, quæ generalis est omnis bonæ fidei possessoris, non emptoris tantum, ut patet ex l. qui scit, §. in alieno, ff. de usur. Sed ommissis argumentis, corrui euidenter ea traditio ex tex. expresso in d. §. si quis a non domino, Insti. de rer. diuis. ubi Iustinianus in his terminis æquat emptorem & reliquos possessores ex alijs causis, accedente in quo cumque eorum bona fide. Et ita miserè lapsus videtur doctus ille vir, in multis de iure civili bene meritus. Quo etiam tex. corruere videtur similis interpretatio Curtij Brugem. lib. 2. coniect. ad frat. cap. 44. ubi argute probare conabatur differentiam inter possessorem ex titulo oneroso & lucratiuo, ita concilians dicta iura: ibi tamen aliqua ingeniosè tentat.

58 Non desunt qui tacite conciliare videntur ea iura: ut Paulus in d.l. bonæ fidei, procedat quoad hoc, ut bonæ fidei pos-

seffor fiat dominus fructuum, quos percipit: Pomponius autem significet, eundem possessorem non perpetuo, nec irrevocabiliter lucrari, sed ita, ut domino postea restituere teneatur: quod obiter ad d.l. bonæ fidei, sentire videtur Berous in c. si quis presbiterorum, nu. 14. de reb. eccles. non alien. & in simili notat glo. in d. §. si quis a non domino, & glo. variando in l. sed etsi lege, §. scire, ff. de peti. hæred. glo. in d.l. qui scit, ad finem in penul. schol. ff. de usur. notat Bar. p. tex. ibi in l. si eius fundi, ff. de rei vend. Pau. in l. sequitur, §. fructus, ff. de usucap. quibus in locis ex glo. Bar. & alijs & aperte ex Beroo colligitur non valere eam consequentiam, iura dicunt aliquem fieri dominum fructuum: ergo perpetuo eos lucratur: quod etiam colligitur ex Alex. in l. in insulam, §. fructus, ff. solu. matr. ex Ang. Dec. & alijs in l. si me & Titium, ff. si cer. pet. Sed non magis satisfacit hæc conciliatio, quia prædicti Iurisconsulti in dictis legibus eisdem verbis utuntur, scilicet, fieri dominum fructuum, ut sic non magis unus quam alter intelligi debeat de prima acquisitione, quam de perpetua absque obligatione restitutionis: nec videntur eadem verba diverso iure cæsenda. Maxime quod si dicta Iureconsultorum in hoc cum iudicio expendantur, videtur ex ipsis colligi contra scriben. omnes proxime citatos, cum dicitur, aliquem fieri dominum fructuum ex titulo & bona fide, nihil aliud significari, nisi id, quod ipsi DD. appellant perpetuam irrevocabilemque acquisitionem: scilicet ne talis possessor teneatur restituere. Hoc enim sentit Paul. I. C. in d.l. bonæ fidei, & Pomponius in d.l. fructus

fructus, dum tantū distingūt an possessor dominus fiat, nec ne. Idem satis significat Iulianus in d. l. qui scit, ad finē, ff. de usur. & aperte Iustinianus in d. §. si quis à nō domino, cuius inductio ex litera patet: idē sentit I. C. in l. penul. ff. de re vend.

Apparet ex prædictis maxima difficultas tam circa conclusionē in se, quā circa concilianda responsa illa Pomp. & Pau. Quibus in angustijs si teneatur præcedens conciliatio posset ponderari d. l. bonæ fidei, ibi, interim, & ibi, penē domini: quasi non perpetuo, nec irrevocabiliter. Sed verius est I. C. ijs verbis significare interim q̄ possessor non conuenitur l. qui scit, §. si. ff. de usur. l. certum, C. de re vend. Sic etiam retenta secunda interpretatione supra relata ex antiquioribus & Bar. posset ponderari litera d. l. fructus, ibi, nec cuiuslibet bonæ fidei possessoris, ut non significet omnem possessorem, sed non quemlibet, nec passim: ut apud authores legitur, non est cuiuslibet a dire Corinthū: vel, non est cuiuslibet auris: & I. C. dixit, non quænis ex hereditio, & alia similia. Sic etiam ad traditionem quæ habet aliud esse fieri dominum fructuum, aliud eos irrevocabiliter lucrari, egregie & utiliter eius traditionis effectum explicat Pau. Cas. in l. si fundum, C. de re vend. quem vide: alij enim ubi supra cum glo. in d. §. si quis à non domino, & alibi sæpe, tantum adducunt effectum parvi momenti circa nomen actionis.

Mea autem sententia Paulus in d. l. bonæ fidei, indistincte loquitur de omnibus fructibus tam naturalibus quā industrialibus, contra glo. & quā plures primò citatos. Frequentiusq; applicatur possesso-

ri cum titulo, ut inde vera bona fides resultet, & ita verba tex. magis verificentur: idq; non tantum in titulo valido, sed etiam irrito, in quo tamen possessor iustum facti errorem habuit, secundum iuris principia supra deducta, quod magis accedit interpretationi quam Bar. probavit, & secundum hos terminos satisfit obiectioni d. l. fructus, ut proximè dixi, ex verbo, cuiuslibet possessoris, accipiendo pro alio simili ei, de quo ibi agebatur ex titulo reprobato, & ita rejicitur differentia quam in hoc tradebat glo. & plures supra relati inter fructus naturales & industriales: & concluditur contra eosdem, bonæ fidei possessorem regulariter ita fieri dominum fructuum naturalium, sicut industrialium, per d. l. bonæ fidei, quæ cavillari nequit: quod etiam probat efficaciter d. l. qui scit, ff. de usur. versi. porro, ubi indistincte inquit, quoad fructus id iuris habere bonæ fidei possessorem, quod dominis prædiorum tributum est. Nec diuersum probat tex. in d. §. si quis à nō domino, licet Aug. & Balduin. ibi & alij alibi, & glo. §. 2. in st. de offi. iud. cum tantum referant ad fructus industriales, quod est longe alienum à mente tex. qui effectum possessoris cum titulo & bona fide explicare intendit, nihil vero de qualitate fructuum distinguit: nec obstat verbum, pro cura & cultura, quo DD. decipiuntur. Quamvis enim id magis cōgruere videatur fructibus industrialibus, non tamen excludit naturales, in quibus etiam cura custodiæ & aliqualis industriæ necessaria est, ut ratio docet & usus ostendit, maxime facta relatione eorum verborum ad rem ex qua fructus producuntur: quod videtur sensisse

Carondas lib. 1. verisim. cap. 7. & ita hec opinio retinenda videtur ex tot iuribus, & l. 4. §. post litem, ibi, lucrari eum oportet, ff. fin. regum. in contrarium enim glo. & DD. tantum adducunt d. l. fructus, ff. de usur. quam ibi dubitans dicebat sing. Fulgos. & Ang. in §. 2. nu. 3. Insti. de offic. iud. sed ei supra satis superq; satisfecimus.

60 Nec omitto qd I. C. in d. l. 4. §. 1. d. verbo, lucrari, ff. fin. reg. generaliter loquitur de omnibus fructibus & sicutam de industrialibus quam naturalibus, ex quo utiliter & euidenter colligitur contra glo. & omnes scriben. in fructibus naturalibus, bonæ fidei possessorem consumptos omnino lucrari, nec teneri ad restitutionem, etiam si factus fuerit locupletior, hoc enim exprimitur eo verbo, lucrari, Similiter in fructibus industrialibus pro glo. contra Bar. & plures, ut post consumptionem nullatenus teneatur bonæ fidei possessor, licet locupletior factus sit: quam varietatem retuli supra hoc cap. nu. 47. non enim verba illa I. C. admittunt cancellationem DD. Ad alia iura, quibus respondet, possessorem effici dominum, sed postea teneri ad restitutionem, quatenus fit locupletior: nam id negat expressim I. C. in d. loco. Sic etiam eadem verba tex. non admittunt aliam cancellationem glo. & DD. ad alia iura, quatenus dicunt bonæ fidei possessorem suos facere fructus, nec teneri restituere consumptos, ut intelligantur de inutiliter consumptis, non ex quibus factus sit locupletior. Quæ responsio ad alia iura violenta est & diuinata, sed ad d. tex. nullo modo ferri potest: quia tex. ille agit de consumptis, & addit verbum, lucrari, ostendens

possessorem utiliter expendisse, & factum fuisse locupletiozem. Ex quo eleganter explicatur tex. in d. §. si quis à non domino, dum generaliter excludit dominum à fructibus consumptis à bonæ fidei possessore. Sic recte intelligitur tex. in d. §. 2. inst. de offi. iud. versi. si verò, ubi idem indistinctè cauetur & l. quæsitum, 40. in fine, ff. de acq. rer. dom. Inde etiam intelligitur vulgaris l. certum, C. de rei vend. dū indistinctè tradit, bonæ fidei possessorem ad solos fructus extantes teneri, quasi de consumptis inquirendum non sit, an possessor factus fuerit locupletior. Sic Iurconsulti in fructibus consumptis ante litem contestatam non obligant ullo modo possessorem, sed tantum culpabilem vel morosum, l. Iulianus, la. 1. §. 1. & 2. ff. de rei vend. sic indistinctè in fructibus consumptis pleniùs & cum effectu stabunt verba d. l. bonæ fidei, ff. de acq. rer. dom. & l. qui scit, versi. porro, ff. de usur. rationem verò vide per Bal. in l. 2. nu. 5. C. de fruct. & lit. expen. Nec tot iura de fructibus consumptis indistinctè loquentia sanè restringi poterant ad male consumptos, cum experientia sæpe contrarium ostendat, & tex. in l. in pupillo, ff. de solu. & l. sed & si lege, §. quod autem, ff. de pen. hære. Ex quibus belissime comprobatur communis praxis quæ ita obseruat, licet in id aduerti non soleat. Vbiq; enim bonæ fidei possessor generaliter absoluitur à fructibus ante iudicium perceptis, nec unquam de consumptis tractatur, an possessor locupletior factus fuerit. Sed & de perceptis ante iudicium nunquam inquiritur, an consumpti sint, tantumq; seruatur forma d. l. certum, C. de rei vend. quoad fructus perceptos post

post litem contestatā & l. 2. C. de fruc.
& lit. expen. & tex. in d. l. 4. §. 1. ff. fini.
regun. Quae praxis ita comprobata rati
onem habet, ut liuum ambages videtur. Ex
quo & alijs multis deprehendēt cordati,
non parum deferendum esse stilo & pra
xi. Vsus enim grauiissimus omnium legū
censor & explorator à Liuiō recte ap
pellatur, ut obseruat Baluinus: facit
tex. not. ib. in §. quae omnia, Insti. de satisda.

61 Nec obstant aliqua iura loquētia de
petitione hæreditatis, quae dicunt in ea te
neri bonae fidei possessorem, quatenus ex
fructibus factus est locupletior, ut l. 1. C.
de pet. her. & l. 1. illud, 43. versi. in bonae fi
dei, ff. eodem. Respondeo enim, quod in ea
specie non dixerant prius iura, bonae fidei
possessorem fieri dominum fructuum, ut di
cunt in alijs casibus: imò in petitione hæ
reditatis expressum erat, fructus augere
ipsam hæreditatem, & censerī corpus e
iusdem. Item veniunt, §. fructus, ff. de pe
ti. her. & secus in particularibus l. in ædi
bus, §. 1. ff. de dona. facit in id doctrina
Bal. in l. 1. nu. 23. C. de fruc. & lit. expen.
& ipsi scriben. tradunt differentiam inter
iudiciū vniuersaliū & particularia: id quod re
ceptissimum esse diximus supra hoc cap.
nu. 47. cum Molin. Cur. Couarru. Et in
proposito ratio differentiae colligitur ex
Bar. in l. si rem & precium, ff. de peti. hæ
red. quod in vniuersalibus datur representa
tio, & precium loco rei succedit, non in par
ticularibus. Bal. in l. 3. col. 2. in fine, C. de
rei vend. eam quod differentiam probat I. C.
in l. vtilitor, versi. sed hoc, ff. de hære. vel
act. vtil. quae extollit Tiraq. de retr. lign.
§. 32. glo. 1. nu. 22. char. 235. vbi in præce
den. vide circa differentiam horum iudiciū

orum ad tex. & Bar. in d. l. si rem, &
Alcia. in l. si seruū, 23. ff. si cer. pet. Ne
guzan. 1. memb. 5. partis nu. 48. & ita mo
derari debet æquiparatio Iustini in §.
& si hæreditas, Insti. de offi. iud. Hæc
& omnia nostra à doctis & candidis
emendari, nunquam moleste feremus.

62 Omnia superius tradita non solum v
tilissima, sed necessaria sunt ad quæstionē
illam, cui totum hoc caput destinatum fuit:
an venditor huius l. actione fructus euin
cat: tamenim ad opinionem affirmatiuā,
quam ad limitationes negatiue scire oportet
distinctionem fructuum, & differen
tiam bonae & malae fidei possessoris, &
qualiter fructus retineantur, vel restitu
antur, in qua materia frequenter adducitur
reg. l. sumptus, 48. ff. de rei vend. ut bonae
fidei possessor cum fructibus perceptis
compensare debeat impensas vtilis vel ne
cessarias, quas alias retentione vel petiti
one consequi deberet. Quam reg. ornabis
& declarabis per Alex. cons. 154. lib. 6.
per Neguzan. de pigno. 4 memb. 5. par.
nu. 13. per Capit. decis. 93. nu. 9. Cur. Iun.
cons. 165. nu. 15. Silvan. cōs. 49. nu. 47. Af
fic. decis. 87. ad finem. Plate. in l. si. C. de
omn. agr. deser. In quo, ut insigne, adduci
solet, quod notat glo. in l. emptor, ff. de rei
vend. ut reg. d. l. procedat in possessore so
la bona fide fructus percipiente: secus au
tem in eo, qui interim dominus est, licet tē
poraliter, veluti rogatus post mortem re
restituere, vel hæres expendens in re sub
conditione legata, vel emens à tali hære
de, qui & similes interim domini sunt, ut in
l. non ideo minus, 66. ff. de rei vend. In his
enim inquit glo. illa notab. impensas soluē
das fore, ne quod cum fructibus compensan
das

das, in qua doctrina eam glo. comendant
 & sequuntur Bar. Bal. Ang. ibi, eamq;
 dicit sing. Alex. in l. in insula, §. fructus
 in fine, ff. solu. matr. Cremen. notab. 105.
 Ias. in l. fin. §. 1. in fine, C. comu. de lega.
 Alex. & Ias. in l. domos, ff. de leg. 1. &
 alij quos citat Tiraq. in l. si vnq;, verbo, re-
 uertatur, nu. 235. et Boer. decis. 44. nu. 19.
 Neguzan. de pigno. 4. me. s. par. nu. 13.
 eam dicit sing. & comuniter approbatam
 Alex. cons. 154. nu. 5. lib. 6.

Ea receptissima doctrina à DD. am-
 pliatur etiã in domino vtili tantum, vt est
 emphiteuta, vel vassallus, vt tradit Bal. in
 d. l. emptor, & cū eo Ias. in l. 2. nu. 32. C.
 de iur. emph. Boer. d. decis. 44. nu. 19. &
 sequen. & ijs nõ citatis Ioan. Lup. in rub.
 §. 62. nu. 17. præpos. in c. 1. §. si vassallus, tit.
 hic finitur lex Federi. Molin. in consue.
 paris. §. 1. gl. s. nu. 78. char. 39. ex quo infer-
 tur ad possessore expendentē in bonis ma-
 ioratus, de quo latius scripsi in commen-
 tarijs l. 1. in 2. par. nu. 71. char. 69. & se-
 quen. C. de bon. mater.

63 Doctrina tamen d. glo. limitatur per
 Fulgo. ibi, nisi vbi titulus rescinditur quasi
 ex tunc, seu quasi à principio nunq; fuisset,
 prout in restitutione, & in actione redhi-
 bitoria, vt superius deduxi, per l. cū autē
 §. cū redhibetur, ff. de ædil. edic. Limita-
 tur etiã in casu tex. notab. in l. si is qui, 33.
 ff. ad Trebel. quē DD. notāt & Paul.
 extollit sub l. præceden. vt quãuis hæres
 rogatus post mortē bona restituere, inte-
 rim sit dominus, & interī fructus lucre-
 tur, teneatur tamen ex fructibus supple-
 re vel resarcire diminutionē contingentē
 bonis restituendis, extollit Roman. sing.
 261. Ripa in l. i. fideicommissaria, nu. 18. ff.
 ad Trebel. de quo videndus est Alex. in

l. Balista, ff. eod. Eandem glo. comendat
 & limitare tentat Felin. in c. cum causa,
 nu. 29. de re iud. Ex illa verò ad nostram
 materiã inferitur, q; cū emptor dominus
 sit nõ obstate læsiõe venditoris, l. dolus,
 infra eodē, nõ tenebitur cū fructibus cõ-
 pensare impensas, quas sibi solucndas fo-
 re receptius probauimus cū Bal. & plu-
 rimis vt supra, hac par. cap. 3. nu. 1. maxi-
 me attenda veriori & receptiori sentētia
 ibidem tradita, q; in casu huius l. emptor resti-
 tuens rem, nõ dicitur id voluntariē facere,
 vt ita respondeas ad tex. (alibi fortasse
 non animaduersum) in l. quoties, ad finem,
 C. de rei vend. vbi primus emptor effe-
 ctus dominus rem non retinendo, repetit
 precium & vsuras facta cõpensatione im-
 pensarū & fructuū. Patet igitur ibi em-
 ptore dominū impensas cū fructibus cõ-
 pensare. Sed ex mēte Aret. ibidē respõ-
 dendū est, q; in casu d. l. emptor ipse om-
 nino voluntariē rem demittit, cū eius cã-
 potior esset ex titulo & priori traditione:
 ideo sibi imputatur restitutio rei. Hic au-
 tem emptor restituit ex necessitate iudicij
 vt latius deduximus in d. cap. 3. supra hac
 parte, nu. 13. Ad aliud autē diuersum d.
 l. quoties, in puncto de fructibus notat
 Igneus in l. dudū, nu. 67. C. de cõtrah. ep.

64 Ad superiora verò, et alia multa vti-
 lissima inuestigatio superest circa modum
 pbãdi, q; possessor ex fructibus vel alijs
 ex re semel ad eū peruēta factus sit lo-
 cupletior, qm̄ de iure nõ aliter obligatur,
 nisi quatenus locupletior sit. Qua in re
 scitu dignissima generaliter scripsit An-
 gel. in l. utrū, ff. de peti. hæred. notans, &
 sūmē comendās gl. 1. ibi, vt sufficiat agēti
 probare precium vel fructus semel ad
 cõuentum peruēnisse, vt sic cõuentus ipse

cōdemnari debeat nisi probet se precium
 & fructus malè consumpsisse, vel alteri
 donasse, vel aliud contigisse, quo liqueat
 peruentiois effectū, non durasse: nec cō-
 uentum factū fuisse locupletiorē: & cum
 Angel. sentit Fulgo. in l. sed etsi lege, §.
 quod autē, ff. eod. dicens præsumentū esse
 rem semel peruentā quoad utilitatē du-
 rare: & ita Alex. cōs. 63. nu. 5. lib. 3. ubi
 nimis cōmendat d. glo. 1. & traditionem
 Ang. & cum Ang. idem tradit Ioan.
 Lup. in rub. de dona. int. vir. & vxor. §. 48.
 nu. 1. & Dec. in l. ex poenalibus, nu. 5. ff.
 de reg. iur. & ita cū Ang. (quasi id re-
 ceptissimum sit) securè respondit Soci.
 nep. cons. vlti. lib. 1. nu. 39. idemq; ex d. gl.
 sentit Roma. cons. 149. nu. 2. vers. tertius,
 in fi. & apertè Corn. id extollens cōs. 72.
 col. 5. in princ. vers. ad hoc, lib. 3. et Carol.
 Ruin. cons. 29. in fi. lib. 2. nimis extollens
 d. glo. & traditionē Ang. & ita Soci.
 cōs. 24. nu. 41. lib. 1. extollēs glo. & Ang.
 & cons. 82. nu. 24. lib. 4. idem voluit Felin.
 in c. scribam, col. 1. ad fi. de præsump. ubi
 corruptè citat, arguens ex præsumptione
 tex. ibidē de præteritis ad præsentia cum
 Baldo, in l. ex persona, C. de probati. ubi
 latè agit de præsumptiōe cōtinuatiua tra-
 dens varia exēpla, & ibidē, nu. 6. conclu-
 dit q̄ allegans amissionē debet eam pro-
 bare: & multa in simili tradit Alci. reg.
 2. præsump. 25. cum duabus sequen. circa
 non præsumentā mutationē. Sed consi-
 dera nunc miseriam legalis professionis:
 contrariū enim bis consuluit idē Ange.
 asserens q̄ actor probare debet cōmo-
 dum, & peruentiōē rei vel precij exta-
 re, nec sufficiat probare semel puenisse,
 & ita Felin. aliquantū dubitans in c. de
 quarta, nu. 13. de præscrip. & Ias. in l.

Nensenius, §. fundū, nu. 4. ff. de re iudi.
 & ita Alci. in l. certi cōdictio, §. quoniā,
 nu. 11. in fine, ff. si cer. pet. Curt. sen. cons.
 71. nu. 11. dicens meliorem esse opinionem
 Ang. in d. cons. quā in lectura, & cū
 his Molin. in consue. Paris. §. 22. nu. 52.
 & ita Curt. iun. cons. 28. in fi. & Gome.
 in §. actiones autē, nu. 21. Instit. de actio.
 Cagnol. in d. l. ex poenalibus, nu. 3. & se-
 quen. & hāc partē magis probat doctus
 & diligens Riminal. iun. in §. fin. nu. 72.
 Instit. quib. alie. lic. & ita vides Ange.
 sibi ex diametro contrariū, Felin. etiā va-
 riassē: sed & Curt. sen. in additione d.
 cōs. 71. variavit ab eo, qd primò dixerat:
 & varietatē Ang. aduertit, sed non re-
 soluit Alex. in l. mulier, §. cūm propone-
 retur, in fin. ff. ad Trebel. nec satis expli-
 cavit Dec. ubi supra, qui etiā magis dubi-
 tat q̄ resoluit, in l. certi cōdictio, §. quo-
 niam, nu. 3. ff. si cer. pet. dubitavit etiā So-
 ci. in l. in pupillo, ff. de excep. variēq; ad
 glo. & Ang. respondebat Segura in l.
 quēadmodum, ff. de acq. pos.

65 In hac dolēda scriben. varietate, multa
 hinc inde adducuntur: pro Ang. enim in
 d. l. vtrum præcipuē adducitur reg. iur. de
 mutatione non præsumenda. Adducitur
 etiā alia reg. q̄ cōuentus probare debeat
 fundamentū suæ exceptiōis. Adducitur
 etiā præsumptio illa iuris, q̄ nemo præsu-
 mitur iactare suū, cui argumēto maxime
 inicitur Ruin. in d. cōs. E cōtrario autē re-
 torquetur argumētum de onere p̄bādi qd̄
 agētū incūbit, et ita in p̄posito videtur ne-
 cessaria p̄batio illius qualitatis, q̄ cōuētū
 factus fuerit locupletior, cū non aliter
 teneatur. Et inde colligitur secūdū argu-
 mentum, q̄ eo casu regula est pro conuē-
 to in acquirendo sibi fructus, a qua exci-
 pitur

pitur casus, cum possessor sit locupletior: unde arguunt fundatam esse intentionem eius, qui p se regulam habet, cui argumento maximè innititur vterq; Curtius in dict. consil. Alcia. autem in d. §. quoniã, nu. 11. ad fin. concludit p possessore circa fructus consumptos, nisi probetur eum locupletiore factum.

65 Ego autem in ea difficultate & varietate DD. aduerto imprimis, glo. in d. l. vtrum, ff. de petit. hæred. nunquã dixisse, nec sensisse id, qd ex ea colligunt Ang. et reliqui hucusq; gl. eniã in i. scholio (ubi DD. eam notant) q̄ inferius in verb. fuerit, tantum explicat verba tex. non verò addit id, quod DD. ei imponunt de præsumptione vel modo probandi: idq; magis patebit attentis iuribus à gl. adductis: quod ampliori explicatiõe nõ eget, si cū iudicio glo. inspiciatur, mirorq; nullum ex tot doctissimis viris id aduertisse: maximè vt è medio tollerēt autoritatē gl. quã ubiq; magnificiunt. Aduerto itē eam q. generaliter ppositã (vt à DD. traditur) maximã afferre ambiguitatē: ideoq; oportet ad specialia descendere: quibus explicatis regula etiã inde colligetur.

Ad particularē articulum bonæ fidei possessoris circa fructus non extantes, ego superius, nu. 61. contra glo. & oēs probavi, bonæ fidei possessorē fructuum non extantū ita dominū factum fuisse, vt nihil restituere teneatur etsi locupletior fuerit: & consequenter cōtra oēs inferitur, nõ esse tūc tractādū de modo pbandi, quatenus locupletior manserit.

66 Retenta autē cōmuni opinione, vt possessor teneatur quatenus ex fructibus nõ extantibus locupletior factus sit, nõ leuis

est difficultas ex varietate DD. & cōflictu argumētōrū, de quibus supra. Sed mihi verior videtur opinio Ange. in d. l. vtrū, vt possessor seu conuentus restituere teneatur id, quod ad eum peruenisse p̄batur: sibiq; incūbat onus probādi, q̄ illud perdidit, vel malè consumpserit: hanc enim opinionē euincit ratio et sensus cōis. Nec ex aduerso adducitur ratio, quæ ita vrgeat: maximè ex rerū vsu, quo frequētius contingit homines non iactare bona sua, d. l. cū de indebito, magis autē appetere aliena, argu. glo. in l. defensionis, C. de iure fisci. Sic etiã expendendo fructus vel redditus circa necessaria, cēsetur quis locupletior d. l. sed etsi lege, §. quod autē, ff. de petit. hæred. Hoc fortissimè vi rationis probatur: possessori namq; facile erit probare casum, quo damnū & amissio sibi cōtingit, actori autē difficilimū, & ferè impossibile erit strictè probare quatenus possessor effectus fuerit locupletior: facultas autē probādi angustiari nõ debet, iuxta l. quoniã, in fi. C. de heret. maximè postq̄ actor p̄bat rem vel precium semel ad conuentum peruenisse iuxta reg. l. siue possidetis, C. de p̄bat. Secundū quã resolutionē tam in agente q̄ in cōuento pariter seruabūtur iuris regulæ in materia p̄batoria. Actor enim p̄babit rem vel precium ad possessorē puenisse: cōuentus autē p̄babit amissionē, quã probare debet eã allegās secūdum Bar. in l. 1. in fin. C. si aduers. credi. Rip. in l. si is qui bona, nu. 12. ff. de pignor. facit gl. l. cū ita, §. species, ff. de leg. 2. quã ultra ordin. ornabis ex Alex. cōs. 158. n. 3. lib. 2. et ibi Molin. et Siluā. cōs. 29. Hipol. in pract. §. diligēter, nu. 93. Et s̄m hāc traditionē

Rij rectè

rectè accipietur tex. in d. l. vtrum, licet Reminal. post alios putet eum expressū contra Ang. ibidem, sed tex. non tradit presumptionem, vel modum probationis, quæ satis idonea erit eo temperamento, vt actor probet rem peruenisse, conuentus autem probet damnum vel amissionē. Qua in re non occularis, nec prorsus necessaria probatio requiritur, sufficientēq; verosimiles cōiecturæ versionis, vel amissionis, vt in terminis tradit Dec. cons. 36. nu. 8. versi. 3. probatq; glo. in authen. hoc ius. in fin. C. de sacros. eccles. colligitur ex relatis ab Alex. cons. 189. nu. 13. lib. 6. & à Rip. in l. si ventri, §. eorum, nu. 11. ff. de priuil. credi.

67 Diuersum reperitur statutum in eo, qui rem minoris absq; decreto emerit: is enim, minore rem vendicante, non auditur ad precium, nisi probet illud versum in utilitatem minoris iuxta tex. in l. prædiorū, C. de præd. minor. cum alijs de quibus in sequen. cap. vbi etiam agemus de specie simili minoris mutuum accipientis, quem iura per restitutionis auxilium liberant: nisi creditor ostendat pecuniam versam in utilitatem minoris, l. i. C. si aduers. credit. quam latius explicabimus in sequen. cap. Inde verò iam constat alius casus, in quo non satis est agenti probare rem vel precium ad conuentum peruenisse, idq; expeditius est, quando pupillo absq; tutore mutuo datur. Tunc enim omnino cessat obligatio, nec est necessaria restitutio, vt inquit Molin. de vsur. nu. 281. ita intelligens tex. in §. fin. Inst. quib. alien. lic. debuitq; in id citare tex. expressum in l. in causæ, 17. versi. 1. ff. de minor. In quibus iuribus multa sunt, quæ suadēt, vt ne-

cessario probetur, effectum perventionis durare, seu conuentum locupletiozem factum. Id enim suadet culpa cōtrahentis cū minore sine autoritate tutoris vel curatoris, vel sine autoritate iudicis, vbi necessaria est iuxta reg. l. quemadmodum, in fin. C. de agric. & cens. Id etiam suadet qualitas personæ ipsius minoris, in quo cessat præsumptio d. l. cum de indebito, magisq; militat alia contraria præsumptio iuxta l. i. ff. de minor. & l. fin. §. filijs autem, C. de bon. quæ lib. Et ita ex diuersitate rationis, diuersum ius in his particularibus reperitur.

68 Sic vbi quis mutuatur officialibus Reipub. contra eos, non contra eam auditur, nisi probet pecuniam in eius utilitatē versam, tex. & glo. in l. ciuitas. ff. si cert. pet. ex quo DD. communiter limitant l. fin. ff. de exercit. vbi contrariū habetur, quando mutuatur procuratori vel gestori alicuius priuati. Tunc enim sufficit probare, rem vel precium peruenisse, licet non probetur commodum durare, vel in utilitatem domini versum fuisse. Quæ differentia inter priuatum & Reipub. recepta est secundum Alex. in d. l. ciuitas, nu. 11. Ias. nu. 18. & Ioan. Plate. in l. i. in princ. C. de venden. reb. ciui. In quo magis etiam ecclesiæ fauendū tradunt scriben. in d. auth. hoc ius, vbi Paul. notat ad fin. & DD. in c. i. de depos. Ego autem diligenter inspectis DD. scriptis, & ratione magis pensata arbitror scribentes non satis expendisse priuilegium illud ecclesiæ vel Reipub. nec solidam esse differentiam, quam tradunt inter gestorem priuati, & officialem Reipub. vel ecclesiæ. Si enim termini æquiparentur,

parentur, idem ius apparebit: quod enim dicitur in mutuo dato officiali Reipub. procedit in eo, qui ab eadem Repub. non habet solus specialem, vel integram potestatem obligandi ipsam Remp. ex tali actu, prout habet solus procurator vel gestor ab eo approbatus, iuxta d. l. fin. ff. de exercit. q. si Respub. talem haberet officialem, idem iuris in ea esset, cum nihil tunc possit imputari mutuanti, ut colligitur ex Bar. in d. l. ciuitas, nu. 5. & nu. 8. & ex Paul. ibi, nu. 6. Alex. ibidem in fin. Dec. nu. 4. Rip. in l. si is qui bona, nu. 8. ff. de pignor. Paul. in l. vir uxori, in fin. ff. ad Veleian.

69 Idem retinendum videtur in contrahente solēniter cum officiali ecclesiæ, qui ab ea potestatem habeat, ut solus contrahat, utq; cum eo tantum tractari negotiū debeat. Tunc enim in necessarijs & cōsuetis sufficere debet mercatori vel mutuanti probare se dedisse rem vel preciū: nec æquum esset in ijs requirere exactam probationem, q. res vel precium cesserit in vtilitatem ecclesiæ: quod colligi potest ex Paul. Ias. & Dec. in d. l. ciuitas, licet contradicere videatur Alci. ibi, nu. 10. malè arguens à deposito ad mutuum vel commodatum vel simile conuentū. Hæc enim de se afferre poterant vtilitatem ecclesiæ, non depositū, quod deponentis vtilitatem tantum respicit. Deniq; ubi contrahens cum ecclesiā omnia solennia obseruauit, nec lucrum aliquod præ tendit, sed precium rei suæ, vel mutuum à se datum, non est cur deceptus manere debeat ex culpa alteriq, cōtra tex. in c. per tuas, & ibi gl. verb. fraudem, de donat. Quæ enim in contrarium citari possunt de re-

stitutione ecclesiæ ob læsionem, procedunt, ubi contrahens cum ea lucrum præ tendebat, non iustum precium rei à se date: procedunt etiam, cum aliqua culpa potest imputari contrahenti, & cum læsionis causa fuit in initio contractus: nec iura tunc negant contrahenti, ut suum consequatur, ut in l. vnica, C. de reputatio. Non enim ad iniquum compendium trahi debet privilegium ecclesiæ vel minoris, ut probat tex. & ibi notat glo. in l. penul. §. fin. ff. de reb. eor. tex. in l. fin. C. de vsucap. pro emp.

70 Comprobatur hoc magis extra causam mutui, si quis rem ecclesiæ solēniter emerit, preciumq; officiali deputato soluerit: non enim eum oportet probare, pecuniam versam in ecclesiæ vtilitatem, ut magis cōmuniter resoluunt scriben. in c. 1. de depos. ubi Imol. id latissime tractat, idemq; probat Soci. cons. 15. col. 5. & 6. & nu. 26. lib. 1. tradit Ripa in l. si is qui bona, n. 9. ff. de pignor. colligitur ex Bar. & Plat. in d. l. 1. C. de vend. reb. ciui. notat idem Plat. in l. vnica, C. de solut. & libera. Idemq; in terminis receptum asserit Dec. cons. 36. nu. 8. & ita agnosces (quod dixi) æquatis terminis, nullaque culpa interueniente ex parte contrahentis cum ecclesiā, non esse eum priuandum à re sua, nec aliam probationem ab eo requirendam. Ex quo verius etiam & æquius arbitror contra quamplures, quòd si ecclesiā distrabat rem suam ob necessitatem, vel ut aliam emat, securum esse emptorem, qui in contractu omnia solennia obseruari curauit: nec ab eo requirendum fore, ut sollicitus sit in pecunia vertenda in vtilitatem ecclesiæ, vel

in id, propter quod facta est distractio: licet tanq̄ receptius contrarium tradat Pau. in d. Auten. hoc ius, ad finem, & Alex. cons. 4. in fine, lib. 3. plures in d. c. 1. de depos. contr. i quos est æquitas & ratio iuris: contra eos stat etiam præcedēs recepta sententia: in qua non est diuersitatis ratio. facit l. 7. in fine princi. & l. q̄ si minor, §. restitutio, ff. de minor. & ita colligitur ex Soci. & Dec. in dictis cōs. ex Ripa. in d. loco: idq̄ verius esse & in praxi seruari, notat Molin. ad Alex. d. cons. 4. in fine, lib. 3.

71 Apparet igitur quod diximus in ea quæstione, descendendum esse ad particularia, & in singulis considerandam esse suam rationem: generaliter enim eā rem diffinire, periculosū esset, qd in varijs articulis in iure nostro deprehenditur, vt prudenter dixit I. C. in l. omnis diffinitio, ff. de reg. iur. Ex supradictis autē posset colligi regula, vt quādo agitur de maioribus vel nō privilegiatis, sufficiat probare, rem ad eos semel peruensse, & ita procedat Ang. in d. l. vtrum, ff. de petit. hæred. Ex diuerso autem diuersa regula constituatur, quan lo negocium tractatur cum minore, vel ecclesia, nec iuris solennia omnino seruata fuerunt: & ita procedunt multa in contrarium adducta. In quibus etiam diuersitas rationis, & personarum, diuersam præsumptionē, diuersumq̄ ius postulat, vt constat ex sup. deductis. Quibus eleganter addendum est quod traditur in l. 3. §. pe. vers. curiosus, ff. de in rem verso, vbi in ea actione non tenetur dominus, vel pater, nisi creditor probet rem versam fuisse in eorū utilitatem: quod prima facie sup. dictis obstare

videtur, & quod dictum erat de privilegio minoris, vel ecclesiæ, ad non privilegiatos extendere. Sed facilis responsio erit attendita particulari ratione illius actionis: ibi enim non agitur de obligando patre, vel domino, ex re data procuratori vel gestor corum, nec agitur cum persona eorū mandatum habente: tunc enim non oporteret probare, quod datū est, versum fuisse in eorum utilitatem, vt bene aduertunt Alberi. & Paul. ibi per d. l. fin. ff. de exercit. vnde colligunt aliqui, q̄ vbi ex re data vni prætenditur actio contra alium, necessario probari debeat rē versam fuisse in utilitatem illius: & ita ex eodem tex. notat Pau. in l. vir uxori, in fin. ff. ad Veleianum, et Ange. in l. fin. ad fin. C. ad macedo. & hispano Segura in l. quæ admodum, ff. de acq. posse. Sed hi magis traditionē suā explicare debuerant, quando scilicet is, cui res datur, non habet mandatum à tertio in quem actio prætenditur, nec erat officialis illum representans, iuxta superius deducta.

72 Ad præcedentia non omitto vnum, quod in eodem proposito non reperio, nisi à Soci. tralatum in l. 4. ff. de excep. vbi tentauit speciale videri in pecunia, vt in ea non procedat opinio Ang. in d. l. vtrum, ff. de petit. hæred. vt sic non præsumatur extare, licet probetur peruensse, arguens ex eo quod dici solet pecuniam censerī ex ijs quæ seruari non possunt, glo. & DD. in l. 1. §. quæsitum, ff. ad Trebel. quod dicteriū leue est, multoq̄ aliter id explicari debet, vt scripsi in commentarijs l. 1. in 2. par. ex nu. 43. C. de bon. mater. aptius verò argui posset ex qualitate & natura pecuniæ quæ ad
vsum

usum quotidianum inuenta est: semperq; distractioni parata cēsetur, l. uxorem, 39. vel 41. §. legauerat, in fine, ff. de leg. 3. Bal. in l. fin. ad fin. C. de compens. Sed traditio Soci. reiicienda est, nec in pecunia censerī debet ius singulare, si ad fructus spectes, de quibus idem Soci. agebat secūdum glo. & Ang. quos citabat: nā & in fructibus presumptio iuris est, q; breui consumuntur, glo. & DD. in l. vnica, C. si aduers. vsucap. idq; docet experientia: nec in proposito requiritur, vt eadem pecunia vel iudem fructus in specie durent, sed an vtiliter cōsumpti fuerint d. l. sed et si lege, §. quod autem, ff. de peti. hāred. nec minus versum dicitur, licet idē non extet, quando ob id releuatus fuit dominus à diminutione aliorum bonorum l. 3. & l. 10. §. versum, ff. de in rem ver. Vnde contra Soci. resoluo non esse differentiam inter pecuniam & fructus quoad presumptionem, de qua agimus.

73 Ex quibus inferri potest ad quæstionem hispani Segur. in d. l. quemadmodū, ff. de acq. pos. quādo aliquis damnatur ex crimine, ex quo bona ipso iure à tempore criminis cōfiscantur. Receptissimū enim est, fiscum statim factum dominum reuocare posse alienata post crimen, & vendicare à quocunq; possessore. ex Bar. & nouioribus in l. post contractum, ff. de donatio. Dec. cons. 235. Tiraq. in l. si vnq; verbo, reuertatur, nu. 267. in quibus terminis inique (ni fallor) tradit Segur. i. posse fiscum rem alienatam vendicare, nec teneri ad restituendū precium emptori, nisi ipse probet illud versum in augmentū bonorum damnati: arguens ex ijs in quibus receptum est non sufficere probationem,

q; res semel peruenerit. Sed eius argumenta in id parū efficacia sunt, magisq; videtur probandum contrarium, vbi emptori non possit culpa vel mala fides imputari. Quod suadetur ex presumptione d. l. cum de indebito, ff. de proba. nec bonæ fidei possessor arctandus est ad strictam probationem versionis in vtilitate, satisq; esse debet probare se soluisse, secundum supra tradita. Quod intelligerē etiā si fiscus probare posset, delinquentem malè expendisse precium acceptum. Id enim non culpatur emptorem bonæ fidei, cui secundū iuris præcepta magis succurrendum est tractanti de damno vitando, quàm fisco agenti de lucro, l. non debet, 41. versi. in re obscura, ff. de reg. iur. & ita in dubio suadent iuris regulæ, l. ea quæ in partes, versi. i. ff. eod. Idq; maxime in pœnalibus l. factum, 198. versi. fin. ff. eodem: suadetur hæc opinio ex reg. l. non puto, ff. de iur. fis. Ex contraria autem opin. sequi frequenter posset, vt plures bona fide ementes re & precio fraudarentur, maxime cum scriben. in c. cum secundum leges, de hæret. tradant, restituendum fore precium emptori, quando versum fuit in vtilitatem criminosi. In dubio autem secundum supra tradita, magisq; in fauorem tertij bonæ fidei emptoris presumendum est precium non malè consumptum: nec debet tertius astringi ad impossibilem probationem, de qua curiosus esse non debuit, cum emerit ab eo qui dominus ab omnib; putabatur: & quietè possidebat, & administrabat: quicquid contradicat Segura vbi supra. Licet etiam contrarium colligi videatur ex Pico in l. post contractum, nu. 69. & 70. ff. de dona.

R iij Qui

Qui cum iudicio animaduverterint ea, quæ spectabant ad q. fructuum in hac materia, agnoscent non potuisse omitti aliquid ex superius tractatis: maxime ab eo qui hunc articulum ampliori dote quam ulli alium huius l. ornare decreuit. Quod autem resolvimus, ut venditor ex remedio huius l. non repetat fructus, non solum recepisse videtur praxis Hispaniæ, sed & Galliæ: quæ observat, ut titulus excuset à fructibus perceptis, etiam si rescindatur ex enormissima læsione, ut tradit Chassen. in consue. Burg. rub. 7. §. 12. nu. 37. ad finem, char. 273. sed iam satis superq.

SUMMARIA.

Giur de q. glo. quando contrahentes iurant se aduersus contractum non venturos, & primò de maioribus.

- 1 In ea q. expenditur traditio glo. & explicatur l. si. C. de non nume. pecu. & nu. 3.
- 4 Tractatur an vigor iuramenti in ea q. sit etiam de iure civili.
- 5 Improbatur in eodem articulo opin. Bal. à multis recepta.
- 6 Examinatur limitatio, quam DD. tradunt de rustico vel muliere iurante.
- 7 Tractatur alia limitatio de læsione enormissima, & an tunc necessaria sit relaxatio à iuramento, & nu. 8.
- 9 Tractatur eadem q. in minore iurante, & an necessaria sit certioratio, & nu. 10.
- 11 Agitur notabiliter de lege Castellæ, & Lu

sitanæ de nõ interponendo iuramento in contractibus, vsq; ad nu. 13.

- 14 In eodem articulo confutatur traditio quædam Math. Afflic.
- 15 Traditur ratio differentiæ inter restitutionem, & remedium huius l. & explicatur gl. l. postquam liti, C. de pac. & nu. 16.
- 17 Infertur ex glo & DD. hic contra Fema & plures in alio articulo. & agitur de intellectu l. 3. ff. rem rat. hab. & nu. 18.
- 19 Probatur contra Bar. & plures verius, & receptius esse non cessare restitutionem minoris, etiam si concurrat remedium huius l.
- 20 Agitur plenè & eleganter de minore læsione in vendendo, cum non expediret vel pro viliori precio: & explicatur glo. in l. si quidem, C. de præd. mmo. probanturq; aliqua scitu dignissima contra receptiores traditiones, & declaratur l. 5. C. quod met. cau. & l. si res, §. 1. ff. de iur. dot. vsq; ad nu. 23.
- 24 Proponitur grandis difficultas ex iuribus, & DD. variè loquentibus, an & quædo minor læsus in vendendo restituere debeat precium emptori, & cui incumbat onus probandi precium bene versum, vel malè consumptum: in quo explicantur multa iura vsq; ad nu. 29.
- 30 Agitur plenè & notabiliter de intellectu l. 1. C. si aduer. credi. & probatur contra glo. & receptiorem traditionem procedere eam l. & titulum in quocunq; creditore, non solum in mutuante sub vsuris, vsque ad nu. 35.
- 36 Concluditur hoc cap. cum questione à DD. hic ommissa, à paucis alibi tradita, an remedium huius l. cesset stante geminato consensu.

Tertia pars L. secundæ.

C. de rescin. vend.

CAPVT PRIMVM.

VA Erit glo. quid dicēdū, ubi cōtrahentes iurant, quōd nullo modo veniēt aduersus contractum, respondet distinguendo inter maiores & minores. In maioribus inquit, ex iuramento cessare remedium huius l. ne iuramentum maneat sine effectu: quæ opinio recepta est, etiam sine certioratione ex Bar. hic, nu. 9. Bal. in q. minoris, n. 12. Sali. q. 10. Aber. col. 2. nu. 9. Pau. nu. 10. vers. septima, & nu. 15. eamq; dicit communem Panthal. Cremen. nu. 175. Et ita Cagnol. q. 8. nu. 91. ubi plures refert, & ita glo. Panor. in c. cū causa, de emp. & vñd. ubi Anton. Burg. nu. 36. eam dicit communem, & Cagnol. in l. si quis maior, nu. 36. C. de transac. Aimo cons. 188. nu. 3. Bauer. de vigore iuram. nu. 12. Alex. cons. 133. lib. 5. Alex. cons. 125. nu. 9. lib. 1. Couarru. in c. quamuis, 3. par. §. 4. nu. 4. Contra glo. & communem opin. tenuerūt nō pauci ex antiquioribus, ut colligitur ex Alber. inō q. iuramentum simplex de non contraveniendo non tollat remedium huius l. & ita contra cōmunem plenē tradit Burg. in d. c. cū causa, ita etiam Molin. ad Alex. d. cons. 133. nu. 11. lib. 5. dicēs

in Francia non seruari communem opin. Nec desunt colorata fundamēta pro ea opin. ut illud, q. non videtur tunc cogitātū de tanta læsione: iuramentum autem non extenditur ad incogitata, l. si. C. de non num. pecu. Aliud etiam, q. iuramentum videtur tunc eodem errore procedere, quo ipsa principalis conuentio: & sic non videtur magis excludere debere, argu. l. doli, 19. vers. si. idem, ff. de nouatio. ibi, rursus circumuenitur: vrgere etiam videretur argu. à renunciatione generali, quæ non tollit remedium huius l. ut supra in. 1. par. iuncto tex. notab. in l. si. §. item quæsitū, ff. de condic. indeb.

² Ego aduerto, q. glo. hic proponit q. in renunciatione per verba vniuersalia, nullo modo, in quibus terminis cessant plura, quæ obijciebāt antiquiores. Plus enim est dicere, q. nullo modo impugnabit, q. simpliciter, ut plures agnoscunt, & colligitur ex doctrina Bar. in l. generali, §. uxori, ff. de vsufr. lega. Aduerto etiam faciliorem reddi eam communem opinionem, retenta alia quæ habet posse renūciari remedio huius l. per verba clara: nam iuramentum non tam leuiter adhiberi debet, ut salām in genere non videatur cogitatum de remedio huius l. quod sufficit, argu. tex. in l. qui iure, ff. de mili. testa & ita ex mente Bar. respondetur ad argumenta, quæ contra cōmunem opin. adducūtur,

ut

ut per Ias. in d. l. fi. §. item quæsitum, ff. de condic. indeb.

3 Hoc modo cessat obiectio d. l. fi. C. de non num. pecu. maxime attento vero intellectu, reiecta vulgari allegatione eiusdem l. quod ibi non fuit iuramentum assertiuum receptionis, sed promissionis de soluendo, ut colligitur ex glo. & DD. ibi & Alex. in l. Seius, nu. 13. ff. ad l. falci. Iacobin. à sancto Geor. in l. fi. nu. 15. C. in qui. cau. in integ. resti. nõ est nece. Can. peg. de dote. i. par. q. 54. hispan. Xuar. in l. post rem iudicatam, fol. 143. Sæpe autem contra veriore[m] & receptiore[m] intellectum d. l. errari solet: plurimiq[ue] magni nominis cam l. citant, quasi ibi confessio recepti fuerit iuramento firmata: in quo errore fuisse videtur Panor. in c. cū contingat, n. 14. de iure iur. & Ias. in l. qui pecuniã, col. 1. ff. si cer. pet. & magis Felin. in c. si cautio, nu. 50. de fide instru. & Rebusius in. i. tom. ad constitu. Galli. pag. 210. quod latius olim auditoribus tradidi. Id etiam de expendenda cogitatione iurantium bene tractant Dec. & Ias. in l. si conuenerit, ff. de iurisd. omn. iud. Anton. Burg. in rub. de emp. & vend. col. 2.

4 In eadem q. inter doctos magis insisti posset circa vnum, quod non solet aduertiri, an ea vis iuramenti in proposito & in alijs sit de iure civili, an de iure pontificio tantum. Pau. enim Castr. hic nu. 15. non obscure significat, effectum vel vigorem hunc iuramenti iure canonico tribui: quod non leuiter comprobare videtur ex l. non dubium, C. de legi. iuncto c. cū contingat, de iure iur. & c. quamuis, de pac. in. 6. Et ultra Pau. & alios probari videretur ex l. adigere, §. si. cum glo. ff. de

iure patro. cum ijs quæ non sine ingenio tradit Steph. Forcat. videndus dialog. 53. ad l. si quis pro eo, ff. de fideius. de cuius intellectu agit Couarru. in. i. par. d. c. quæuis pactum, §. 2. ad finem, nu. 5. In eundem sensum & eandem differentiam iuris civilis, induci possunt verba l. C. in l. obligationes que, 26. ff. de actio. & oblig. Sed effectus iuramenti hoc casu dicendus est non solum de iure canonico vel ex nouissima constitutione Federi. sed ex antiqua lege Alexan. Imper. in l. i. C. si aduer. vend. ubi ex iuramento negatur restitutio minoris læso in vendendo: quasi de iure civili iuramentum non validaret contractum omnino nullum, d. l. non dubium, validum tamen irreuocabilem redderet. d. l. i. secundum glo. Pau. & alios ibi.

5 Est igitur communis opinio cum glo. ut venditor vel emptor iurans etiam simpliciter stare contractui, non audiatur ex remedio huius l. Ex quo videtur necessario agnoscendum, non posse suslineri quod tanquam diuersum vel pro limitatione notant aliqui, dicentes quod non obstante iuramento possit venditor ita læsus agere simpliciter ad supplementum precij, quasi tunc non offendat iuramentum, cum nõ petat rescissionem contractus, sed restitutionem precij excedentis iustum, cuius limitationis citatur author Bal. in l. quæ sub conditione, §. 1. ff. de condit. insti. & ita Pau. & Ang. ibi & prius Alber. (qui referri nõ solet) Quã traditionem sequitur & comendat Felin. in c. inter cæteras, col. fi. de rescrip. Marcus Anto. Bauer. post Aret. in §. 1. nu. 22. Insti. de hæred. insti. Ias. in l. ubi pactum, nu. 3. C. de transac. extollit in proposito Anton. Burg.

Burg. in d. c. cū causa nu. 40. & cū Bal. est Catelian. Cotta in memorab. verbo, alternatiua, & ita Soci. in l. si is qui ducent. i. §. utrū, nu. 1. in princi. ff. de reb. dub. Chassador. decis. 1. de emp. & vend. Imò addebat Dec. in d. c. inter cæteras, col. 3. nu. 6. (male citans Cinū hic 6. q.) admitendum videri læsum agentem alternatiuè, quasi nec tunc offendat iuramentum, cū præcisè non agat ad rescissionem cōtractus: electioq; maneat conuento, circa quam traditionem Bal. se inuoluit Cagnol. hic nu. 96. & 99. Ego autem non dubito cōmentitiā esse traditionem Bal. à tot insignibus viris probatam, nec minis reiiciendam esse, quam Dec. addidit: mirorq; eos omnes non perpendere eas traditiones non posse stare ad limitandam cōmunem opin. sed prorsus ei aduersari, nec locum eidem relinquere. Glo. enim Bar. & DD. communiter hic & in d. c. cū causa, & alibi sæpe excludunt venditorē & emptorem iurantes: ex Bal. autem & Dec. admitteretur vterq; non obstante iuramento, per illam obliquam viam, contra reg. tex. & Bar. in l. Seius, & Augerius, ff. ad l. falci. quod cum iudicio contra Bal. & Dec. aliter probat Conarru. à Leiuā in d. c. quamuis, 3. par. §. 4. nu. 8. char. 127. col. 4. & sequē. Qui igitur cōmunem opinionem sequuti fuerint, non dubitent traditionem Bal. eam non limitare, sed omnino tollere: q; si imaginariam limitationem Bal. vel Dec. sequantur, certò sciant, se à communi opin. discessisse.

6 Limitatur à Bar. & alijs ea communis opinio, nisi iuramentum dolo vel metu extortum fuerit, ex verbis Authen. sacramenta puberum, C. si aduer. vend. quod lō

gam tractationem exposcere videbatur, cum glo. celebri in Authen. quod eis, C. de nup. dum tradit ea, quæ iuramentū comitari debeāt: quam ornat Bal. in l. si ad excludendam, C. de reb. cred. cōmendat Ang. in §. æquæ si debitor, col. 4. Insti de excep. tradit Ias. in §. item si quis postulāte, ex nu. 68. & ibi Ludou. Gome. col. fi. Institu. de actio. Limitatur secundo ea communis conclusio, ne procedat in rustico & muliere, vt tradit Cagn. hic, nu. 99. dicens q; tunc non ligabit eos iuramentū, vel ad maiorem securitatem relaxabitur, citat Alex. & Dec. consulentes in simili circa tales personas iurantes: adde Ias. cons. 133. lib. 4. soci. nepo. cons. 144. lib. 1. adducitq; tex. notab. in l. cum de indebito, ff. de proba. quæ non semel adduxi in præceden. partibus, arguit etiam à præsumpta ignorantia talium personarum: quod posset multis confirmari, quorum aliqua breuiter retuli supra 4. cap. 1. par. nu. 29. sed magis in terminis id colligi videretur ex Bal. hic, nu. 7. & nu. 12. dum inquit, rusticum & mulierem non excludi à remedio huius l. licet expressim ei renunciauerint. facit quod cum Areti. notat Ias. in l. si quis cū aliter, col. fi. nu. 23. ff. de verb. oblig. ad idem in iuramento alios citat Cagnol. in d. l. si quis maior, nu. 39. Et ita in terminis notauit Imol. in c. cū cōtingat, quem sequitur Capi. decis. 159. nu. 22. & Corn. cons. 72. nu. 7. lib. 3. In id etiam conducit glo. c. cum causa, de emp. & vend. Ego vellem, vt hæc limitatio à nemine improbaretur, habet enim equitatem, occurritq; fraudibus, quæ facile fieri possunt in eas ignaras personas: sed vereor ne strieto iure corruat ea limitatio ex vi iurisiurandi:

randi: cum talis limitatio scripta non reperitur, & iura ipsum minorem à suo auxilio ætatis excludant, nec rusticus & mulier in hoc articulo æquantur minoribus, quos specialiter excipit glo. nostra in sequen. membro, item Bal. d. nu. 12. nõ repetit in iuramento æquiparationem quam circa renunciationem tradiderat nu. 7. Tandem contra eam limitationem urget d. l. 1. C. si aduer. vñ. vbi læsus erat minor & miles, excluditur tamen vigore iuramenti: miles autem æquiparatur rustico & mulieri quoad iuris ignorantiam, d. l. cum de indebito.

7 Limitant tertio plurimi eandem communem opinionem, ne procedat, quando iurans manet læsus multo plus ultra dimidiam: quam læsionem solent DD. appellare enormissimam, quæ autem parum excedit dimidiam partem iusti precij, simpliciter appellant enormem: ita specificè Cagnol. hic, nu. 100. in fine, & genericè idem, nu. 88. & in d. l. si quis maior, nu. 36. & late Ias. cons. 133. lib. 4. & Cur. Jun. cons. 141. nu. 5. vbi dicunt communem, & Aimo cons. 221. in fin. & in his terminis ad l. nostram tradit Capi. decis. 159. quod in q. transactionis notat plures, quos retuli supra in ea q. 1. par. cap. 4. nu. 26. & ita in terminis in læsione enormissima iudicauit Rota, vt tradit Chassador. d. decis. 1. de emp. & vend. & Granatense prætorium, vt tradit Couarru. lib. 2. resolu. cap. 4. nu. 5. In simili & generaliter sunt innumera consilia DD. vtriusq; iuris mirè variantium, an decisio d. Autē. sacramenta puberum, & d. c. cum contingat, & c. quamuis pactum, procedat, quando non tantum enormis, sed enormissima

læsio contingit? de quo latius & melius fortasse, quam alibi agit Couarru. in d. c. quamuis pactum, 3. par. §. ultimo, vbi curiosè refert & resoluit.

Sed omissis alijs, in hoc specialiter videtur receptius ex proximè relatis, non obstare iuramentum venditori vel emptori enormissimè leso scilicet multo plus supra dimidiam, in quo retineo quod dixi in eadem traditione DD. in q. transactionis, eam opinionem maxima æquitate foueri, sed ius scriptum repugnare videri: nulli enim talis distinctio traditur, nec in vlla iuris parte maior læsio expressa fuit ad rescissionem, quam in hac l. sic etiam res obscura tenebrosior redderetur, si spectandum esset an læsio excedat dimidiam: deinde an multum an parum supra dimidiam: dum autem scriben. in id adducunt tex. in l. si superstite, C. de dol. videntur sunt quæ ad eam l. explicandam tradidi supra d. c. 4. 1. par. in q. transactionis: & ibi dictis addendum est, qd eam l. notat Soci. cons. 20. nu. 6. in fin. lib. 3.

8 Nec mihi vnquam placuit multorum differentia inter enormem & enormissimam læsionem, quia iure non probatur, tum quia ex hac l. satis potest appellari enormissima, quæ dimidiam excedit, quod etiam suadetur ex l. domum, ff. de contrab. emp. Vnde ad impetrandam relaxationem à iuramento, sat iusta causa videtur cum læsio est supra dimidiam, non vt directo & absq; relaxatione quis audiat: hac media vt tutiori via retenta inter magnas DD. varietates. Plures enim distinguunt inter enormem & enormissimam, alij in enormissima, seu longè ultra dimidiam non requirunt relaxationem, in
enormi

enormi seu quæ parum excedit dimidiam, requirunt: alij, quibus magis accedo, in omni læsione liberationem à vinculo iuramenti exigunt, quæ varietas colligitur ex relatis à Cagn. hic, n. 88. & 97. & n. 109. et seq. ab eodem in d. l. si quis maior, nu. 36. Thomas decis. 66. nu. 49. & 50. Latè Afflic. decis. 322. & latius Capit. decis. 159. latè Panor. in c. cum contingat, nu. 21. & 23. Feli. in c. in præsentia, nu. 8. & ibi Dec. nu. 36. de proba. Alex. cons. 125. lib. 1. Soci. cons. 115. nu. 6. lib. 1. Dec. cons. 180. & cons. 203. nu. 6. & cons. 379. col. fi. ubi addit Dec. magis communem esse opin. ut ob enormiss. læsionem iurans audiatur absq; relaxatione, quod etiã tradit Chassè. cõs. ultimo, Ioan. de Amic. cõs. 33. nu. 42. Bologni. cons. 44. & plures citati à Cagn. hic, nu. 88. & 98. & Chassen. in consue. Burg. rub. 7. §. 12. nu. 37. char. 273. latius Ias. plures referens & hanc communem asserens cons. 133. nu. 8. lib. 4. Sed tutius est, ut relaxatio petatur, nec aliter audiatur læsus, ut colligitur ex Panor. & Imol. in d. c. cum contingat, & ex multis consilijs Cornei male relati à Chassen. ubi supra: colligitur ex Ias. d. cons. ex Iacobi. in Auten. sacramenta puberum, ad finem, & plures relati à Paris. cons. 45. nu. 52. lib. 1. ubi hanc dicit communem opin. & colligitur ab eodem cõs. 99. nu. 20. eodem lib. Ipse tamen cum præcedentibus magis sentit cons. 75. col. 2. lib. 3. & absolutionem prius petendam tradit Silvan. cons. 13. nec aliter extra Rotam sentit Chassador. in d. decis. & ita longo usu observatum colligitur ex Afflic. d. decis. nu. 11. In terminis nostræ. q. facilius audietur læsus non obstante iuramento,

quia erat læsio de præsentia ex tempore contractus: non ita in casu d. c. quanuis pactum, quando renunciatur hæreditas non delata, sed in futurum deferenda, tunc enim licet Dec. & plures supra citati admittant filium vel filiam, non ita admittitur in praxi, contrariumq; iudicari in senatu Paris. tradit Molin. ad Alex. cõs. 29. nu. 6. lib. 3. licet non omnino id probet Couarru. d. loco.

9 Secunda inspectio huius q. erat in minoribus. 25. annis, & tunc resoluit glo. ex tali promissione iurata, minores censendos iure maiorum, ad effectum, ut iuari nequeant auxilio restitutionis, maneat tamen eis remedium huius l. & sic iuramentum in hoc proposito supplet ætatem, sed non tollit remedium maioribus competentis, nisi expressum renunciatum fuerit auxilio ætatis & remedio læsionis: quæ resolutio recepta est ex Bar. n. 10. Bal. nu. 12. Alberi. nu. 9. post Cin. 6. q. Salic. q. 11. Pau. nu. 15. & ita Fulg. nu. 6. & communiter scribentes secundum Cremen. ex nu. 177. Cagnol. ex n. 103. q. 9. glo. & DD. in d. c. cum causa, & ibi Anton. Burg. nu. 42. eandem dicit communem Pau. in auth. sacramenta puberum, nu. 10. & ibi Iacobin. nu. 43. & Ias. nu. 55. & Aimo. alios referens cons. 188. nu. 3. Couarru. in d. c. quanuis. 3. p. §. vlt. nu. 6. Alex. cõs. 89. nu. 11. li. 2. Panor. cons. 31. li. 2. Hiero. cõs. si. feu. 127. nu. 7. & nu. 15. Socin. cons. 48. in fin. li. 4. Andr. Alcia. in l. 1. §. si quis ita, nu. 50. ff. de verbo. oblig. Et cum hæc sit communis opinio in minore iurante, iam cauebis à Math. Afflic. lib. 3. feud. de pac. iur. fir. §. in glo. 4. nu. 3. fo. 125. Et sic in minore fit distinctio, ut vi-
des

des, secundum glo. & DD. utriusque iuris, ut ex renunciatione restitutionis & læsionis omni remedio excludatur minor: idque ex Bar. & alijs communiter intelligitur, non solum quando expressim renunciat minor auxilio ætatis, & læsionis, sed etiam quando promittit, quod non contraueniet auxilio ætatis, nec ex alia causa: & ita Bar. hic, nu. ii. dicitque receptum Dec. consi. 403. col. 6. Anno alios referens d. consi. 188. nu. 3. & Boer. consi. 30. nu. ii. Panor. in c. cum contingat, n. 23. de iure iur. et ita intelligenda est l. parti. t. s. parti. s. l. 16. in fin. ubi nouissimè Grego. lup. refert & sequitur quod sup. ex multis traditum est in læsione enormissima. Aduertendumque est, quod d. l. parti. in minore renunciante cum iuramento tantum loquitur ubi renunciatio simplex est, ideoque, inquit, minorem tunc non excludi à remedio huius l. nec plus habet, quicquid eam aliter referat Couarru. ubi supra.

10 Est autem nimis controuersum apud scriben. an minor iurans excludatur à remedio restitutionis, ubi de eo certioratus non fuit. Diuis enim cons. s. per plures nec leues rationes uerius & æquius probare conatur, minorem audiendum, nec ab auxilio ætatis remouendum, nisi constet de eo certioratum fuisse, quam opinionem defendit Cin. hic. 6. q. probauitque Ioa. andr. quem refert Bal. hic, nu. 12. & Alberi. in d. auth. sacramenta puberum, eamque probauit Cape. Tholos. q. 49. Eandem opinionem probauerunt Salic. Butr. & non pauci quos refert Alex. & latius Ias. nu. 33. in l. sciendum, ff. de ver. obl. audacter Molin. in. 2. consilijs Alex. statum citandis. Sed contra Dinum constat

ter tenet Bar. hic & alibi sæpe. latè Alex. consi. 27. nu. 3. lib. i. idem consi. 122. nu. 2. cum seq. li. 2. Boer. d. consi. 30. nu. ii. concludentes cum Bar. non requiri talem certiorationem, & hanc dicit communè Pau. in d. auth. sacramenta puberum, nu. 10. & ubi Ias. nu. 56. & Fabia. de empt. & vend. q. 8. nu. 6. Segura. in l. filius fa. ff. de verb. obl. Cagno. hic, nu. 107. & ita practitari asserit Aufre. in d. q. capel. & Soci. consi. 48. in fin. li. 4. & quamplures genericè rellati à Tiraq. in prin. l. si unquam, nu. 130. Sed cum Din. quamplures etiam refert Tiraq. in eod. loco, n. 146. adeo ut vix constet in tanta varietate, quæ sit receptior opinio. Ego autem non dubito, stantel. i. & auth. sacramenta puberum, C. si aduersus venditi. maximèque ex decisione iuris pontificij circa obseruandum iuramentum, non posse recedi ab opinione Bar. Iura enim aperte eam vim tribuunt soli iuramento, nulla spectata certioratione minoris, cuius ignorantiam & inbecillitatem præsupponunt, plus tribuendo obseruationi iuramenti, quam favori ætatis: nec eam restrictionem admittunt illa iura. Quæ obseruanda fore à iudicibus, quando à summis pontificibus & monarchis non mutantur, necessitatis est, iuxta l. i. C. de legib. l. prospexit, ff. qui & à quibus. An autem è republica sint ea iura, quæ ex iuramento excludunt minores & mulieres filiosque & filias familias, aliasque personas fraudi obnoxias, perpèdant sacra ac seculares principes, nostræ enim tenuitatis non est, in ipsorum constitutiones inuehi, quod in ea materia audacter fecit Cin. ad d. Authen. & pract. papien. in forma libelli pro dote gra-

grauius etiam Cōna. lib. 5. cap. 5. ad fin.
 11 Apud Hispanos autē lege regia Or-
 din. lib. 3. tit. 1. l. 6. & apud Lusitanos Or-
 dinatione lib. 4. tit. 3. constitutum est, ne in
 regno ullus fiat contractus in quo iura-
 mentum interponatur, q̄ si fiat, nullius sit
 momenti, tabellioq̄ scribens iuramentum
 officio priuetur, quas ll. aliasve irritates
 contractum iuratum, sunt qui putent non
 valere ex traditis per Ias. in d. authen. sa-
 cramenta, ad finem, & Alex. cons. 125.
 lib. 1. Afflic. lib. 3. cōstitu. Neapol. rub.
 s. nu. 38. Cur. sen. cons. 43. Ruin. cōs. 194.
 lib. 1. & Chassen. in consue. Burg. rub. 4.
 §. 7. fol. 165. col. 1. Vital. in tracta. claus.
 pag. 760. & 780. cum sequen. dubitat For-
 tun. de ultimo fine iur. nu. 267. Qua in re
 scriben. ubiq̄ adducere solent tex. & glo.
 in l. adigere, §. fi. ff. de iure patro. tex. &
 glo. in l. fi. ff. qui satisd. cog. ubi iura ipsa ci-
 uilia tollunt iuramentum: & glo. colligit,
 legem habere vim apostolici, & ita eam
 glo. d. §. fi. extollit & explicat Ang.
 Aret. in §. æque, col. 3. & sequen. Insti.
 de excep. idem in §. illud, in fine, Insti. de
 manda. Ias. in d. Auten. sacramenta, nu.
 81. Ias. in d. l. fi. nu. 23. late Ausfrerius in
 Cle. 1. de offi. ordi. reg. 4. nu. 7. fol. 48. E-
 go aduerto fragile nec satis aptum esse
 argu. glo. & DD. ex illis iuribus & si-
 milibus: ipsi enim probare nituntur an le-
 ges & consuetudines principum seculari-
 um possint tollere vim iuramenti seu illud
 prohibere. Ratio autē dubitandi & ne-
 gandi eam potestatem est ex qualitate
 rei quæ ad ius canonicum, & pontificiam
 potestatem spectat: quæ consideratio nō
 vigeat apud conditores earum legum tã
 Iurecōsultorum, quàm principum sub qui-

bus illi floruerunt. Omnes enim Ethnici
 erant, & vtrunq̄ gladium sibi vēdicabāt.
 Imò & noniores Cæsares catholicam fi-
 dem agnoscentes, nimum circa religionē
 & ecclesiastica suas constitutiones exten-
 debant, vt liquet ex primis titulis C. ma-
 gisq̄ ex C. Theodosiano, notat Alcia.
 in l. iubemus C. de sacros. eccles. temera-
 rium autem esset in regno obijcere nullita-
 tem in constitutiones Regias, cum à ca-
 tholicis principibus promulgatæ sint:
 prohibitumq̄ ne de earum validitate dubi-
 tetur, facit l. sacrilegij, C. de diuer. res-
 cript.

12 Ad quas constitutiones vtriusq̄ His-
 pania, consuetudinemq̄ Burgundia ali-
 amq̄ relata à Chas. & Afflic. ubi su-
 pra, nouam declarationem scripsit Segu-
 ra in l. 1. §. si vir uxori, ff. de acq. pos. vt p-
 cedant in contractibus per se validis de
 iure, non in ijs qui absq̄ iuramento nō va-
 lerent, vel facile rescindi possent. eandem
 declarationem probat Anton. Gome. in
 lib. de contrac. char. 106. col. 4. sub cap. de
 restitu. mino. & Couarru. in d. c. quauis
 pactum, 1. par. §. 3. nu. 8. & in simili id no-
 tat Guiliel. in c. Rainutius, verbo, duas
 habens, nu. 247. pro qua opin. nihil allega-
 tur quod vrgeat, nec ad eam iure proban-
 dā facit pragmatica particularis Hispa-
 nia, quam adducit Ioan. Lup. in rep. cap.
 per. vestras §. vlti. nu. 30. sic ad idem pos-
 set coloratē induci apud Lusitanos Ordi-
 natio lib. 4. tit. 44. §. fi. quam aliqui expen-
 dere solebāt. Sed bene considerata non
 probat, nec admittit iuramentum in con-
 tractibus reprobatis: tantumq̄ refert,
 qualiter iure canonico possent validari:
 pro Segura etiam videretur posse induci
 tex. in

tex. in l. si quis libertate, ff. de manū, test. sed nec ea probat, si recte expendatur.

Contra verò magis urgent fundamenta prius in contrarium adducta à Segura, præcipue q̄ etiam in contractibus inuvalidis viget eadem ratio dictæ prohibitionis, vel timor p̄iurij, vel ne iurisdictio ob iuramentum deuoluatur ad forum ecclesiasticum, Alex. cons. 63. nu. 2. lib. 3. Imò videtur, q̄ leges & consuetudines tunc magis tendunt ad vitandos eos contractus qui iure improbantur & vigore iuramenti erant custodiendi. In quo principes illi prudenter subditis consulere, quod proprium regum munus censetur l. optimam, C. de contrah. & commi. stip. c. Regum officium, 23. q. 5.

13 Ad easdem leges & quæstiones utilis articulus est (quem in praxi agitatum vidi) an mentio fidei vel bonæ fidei pro iuramento habeatur, ut irritet promissionē iuxta prædictas ll. Hispanicæ? Et pro parte affirmatiua urget tex. in c. ad aures, quod met. cau. ibi, iuramento vel fide interposita, quem commendat Ias. in §. item si quis postulante, nu. 54. Insti. de actio. & ita colligunt Feli. nu. 7. & alij in c. querelam, de iure iur. & Math. Afflic. decis. 389. Sed melius tradit D. Coarru. in d. c. quanuis. §. 2. 1. par. versi. nono, vbi cum Caieta. egregie resoluit, in dubio præsumendum, q̄ quis promittit per fidem humanam, qua nobiles, vel qui se tales iactant, suam fidem astringere solent: quæ præsumptio iuuatur à consuetudine, iuncta l. semper in contractibus, 35. ff. de reg. iur. quod cessaret, vbi quis fidem Christiani exprimet: cessabit etiam, vbi non simpliciter fides, sed bona fides exprimeretur:

quia tunc verba magis referuntur ad veram & catholicam fidem, quam ad particularem veritatem loquentis: tum quia in his terminis magis viget d. Ordinatio, à qua facile recedendum non est.

14 Ex prædictis ad q. glo. circa renunciationem cum iuramento liquet, difficilimè posse tunc læso succurri, ex quo non videtur sustineri posse quod dixit Bal. quem refert & sequitur Afflic. decis. 80. nu. 6. dicens, posse iudices per capturam facere, ut partes, quibus taliter iuratum est, iuramentum remittant: sed id iuri contrarium videtur: nihil enim magis repugnans quam violentia in iudice, l. meminerint, C. vnde vi. Item remissio per vim non poterat effectum iuris sortiri l. i. cum sequen. ff. quod met. cau. l. si per impressionem, C. eod. Probatur hoc magis, quia non potest iudicibus licere contra iuramentum iuramenti abrogare. c. cum inferior, de maior. & obed. posset q̄ iuste replicare is, cui iuratum extitit, ius sibi questum ex iuris sanctionibus, ideo q̄ non videri dolo facere, cum iure suo utitur, secūdiū iuris regulam.

15 Ex glo. & recepta differentia inter iuramentum maioris & minoris patet, hoc casu in minore iurante facilius cessare remedium restitutionis seu auxilium etatis, quam remedium commune ex hac l. quod cum alijs colligit Pau. Cas. hic, nu. 15. rationem asserens ex illo vulgari, quod adduci solet ex l. eius militis, §. militia missus, ff. de mil. tes. facilius scilicet tolli remedium iuris specialis q̄ communis: facit glo. notab. l. 2. §. 1. verbo, consensus, ff. de indic. quod multis ornat Galiau. in rep. l. centurio, ff. de vulgar. & pup. Sed in contra-

trarium vrget glo. celebris & recepta in l. post q̄s liti, verbo, nulla, C. de pact. ubi sublato omni remedio non tollitur restitutio: sequitur & commend. in DD. ibi & Ias. in l. eleganter, nu. 8. ff. de cond. in le. extollit q̄; eam Balbus de præscrip. 1. par. 6. par. nu. 42. ornat. Aymo cōs. 201. nu. 35. nō meminit Soci. cons. 1. lib. 2. nu. 30. versi. & tenendo. Idem Soci. cons. 242. col. 1. lib. 2. nec meminit d. glo. hispanus Xu. r. in l. post rem iudicatam, fol. 145. col. 1. & sequen. secundum priorem editionē, nec Tiraq. in eo lapsus, de retr. ligna. §. 35. glo. 4. nu. 41. Est autem solida & notabilis resolutio ex mente Dec. in d. l. post q̄s liti, vt glo. ibi procedat ex defectu intentionis: lex enim generaliter loquens excludendo, non videtur extendi ad minores vel similes, qui ex iusta causa excipi solent in iure, argu. gl. in l. si quando, C. de silentia. Alias si ad potestatem spectes, facilius tollitur ius singulare q̄ commune, d. §. militia, cum alijs quæ contra d. glo. vrgere viderentur, & cum Dec. tradit Gome. in reg. de non tollen. iur. quæsi. q. 6. quod in simili explicavi in Authen. nisi tricennale, ad fin. C. de bon. mat.

16 Sed in hoc proposito minoris prominentis cum iuramento, q̄ non veniet aduersus contractum, in ea ratione labi videtur insignis Castr. Non enim tollitur restitutio & auxilium ætatis, quia debilius remedium sit, vt Cast. putabat. Nam si bene perpendas, potentior est restitutio q̄ remedium huius l. cum in restitutione veniant fructus, non obstante titulo & bona fide, in actione autem ex causa læsionis non repetantur fructus, & alia quæ plene deduximus in cap. præceden. nu. 11.

Item restitutio ob minorem læsionem datur, & sic in renunciatione minoris cū iuramento non censeatur renunciatum restitutioni vt debiliori, sed magis (ex n. cte Bal. nu. 12. Sali. q. xi. post Bar. et Cin.) eo q̄ cōtrahens cum minore verosimiliter non aliunde timebit cum venire posse aduersus contractum, nisi ex auxilio ætatis, cui iura sæpissime succurrūt. Idq̄; suadet reg. l. plenum, §. equitij, ff. de usu & habi. l. ex militari, ff. de mil. test. & ideo in tali renunciatione iuridicum fuit intelligere, q̄ præcipue renunciari intendebatur remedio ætatis, cuius timor magis presens erat: atq̄; ita hoc casu retorquetur ratio glo. in d. l. post q̄s liti, cum resolutione Dec. quod etiā sentiunt Bal. Sali. hic, dum circa glo. adducit tex. in l. 1. C. si maior fac. in s. C. ubi maior confirmans alienationē rei suæ factā tēpore minoris ætatis, cēsetur tantū remittere remediū, quod ex cā ætatis ei cōpetebat: nō remedium cōmune huius l. quod ibi expēdunt Alber. & Salic.

17 Ex qua resolutioe nostræ gl. & proxima explicatioe, apte et insigniter inferitur, nō posse sustineri q̄ tradit Roman. sing. 551. ubi dicit, q̄ si quis p̄mittat pœnā, si minor impugnaverit actū, & minor petat in integrū restitutionem aduersus eum actū, nō tenebitur p̄missor: ad qd adducit tex. (quē extollit) in l. 3. ff. rem rat. hab. Et ita cū Rom. tradit Galianula in l. 4. §. Cato, n. 75. et Hormanot. Det. ibi n. 373. & cum Roma. Tiraq. in l. si unquā, in fi. pag. penul. vers. & hanc, arguēs ex eo, q̄ rescisso principali cōtractu per restitutionem minoris, corruere etiā debeat promissio illa quasi accessoria, ubi alios adducit, maximē in simili consilium Anchar.

S quem

quem refert & sequitur Soci. cons. 215. lib. 2. & Chas. in consue. Burgun. rub. 4.

⊙ §. 5. nu. 52. char. 143. Ego verò non dubito eos omnes perperam aduertisse, eorumque traditionem iuri contrariam esse: magis enim dicendum est, stipulantem seu contrahentem in ea specie sibi principaliter cauere voluisse aduersus restitutionem, quàm magis timere verosimile erat autèta qualitate personæ minoris, de cuius facto securum se reddere intendebat. Quod satis probatur ex glo. nostra, cum recepta resolutione proximè explicata: probatur etiã quia aliter maneret semper talis promissio nullius fere momèti, contra iuris regulas. Probatur magis retorquendo argumentũ Tiraq. incautè arguentis quasi de principali ad accessorium, cum in proposito contrarium iure constitutum sit: nempe intercedentem pro minori non liberari, licet ipse minor per restitutionem actum rescindat, l. in causæ, 14. ff. de mino. l. 1. C. de fideius. mino. Item cum illa promissio à tertio fiat non censetur accessoria, ut fere in terminis tradit glo. recepta per tex. ibi in l. etsi is, C. de prædi. mino.

18 Nec obstat tex. (à Roma. et alijs male adductus) in d. l. 3. ff. rem rat. hab. ibi enim agens nomine minoris nihil promittebat circa cõventionem vel causam principalem, sed tantum de rato cauebat: quæ cautio interponitur cum de mandato dubitatur, iuxta tradita in l. 1. C. de procur. idque tantum respicit ea cautio, ut conuentus securus reddatur, ne is cuius nomine agitur, nullitatem postea obijciat ex defectu mādati. Quibus presuppositis respōdet I. C. in ea l. promittentem sub ea forma nõ teneri, si minor postea in integrũ resti-

tuatur, eo quod tunc promissor præstat quod promisit. Non enim ex defectu mandati impugnatur id, quod ipse gessit nomine minoris, qui restitutionem impetrans potius asserere videtur cauentem de rato non falsum, sed verum procuratorem fuisse. Aliter enim restitutio necessaria non esset, ac proinde nihil succedit, ex quo promittens teneatur: quod planè colligitur ex glo. Bar. & Paul. ibi: colligitur etiam ex Bar. magisque ex Alberi. in l. minor, per tex. ibi, ff. de euct. & tradit eleganter Areti. cons. 100. nu. 1. licet alibi nonnulli male percipiant glo. d. l. 3. inter quos Anchar. in c. mandato, nu. 4. de procur.

19 Ex glo. & DD. in ea q. minoris vendentis ac iurantis (si bene aduertas) satis colliges, minorem læsum in vèditiõne duplex habere remedium, particulare restitutionis ex ætate, & commune ex hac l. si læsio sit ultra dimidiam. Si enim minor læsio sit, restitutio tantum seu auxilium solum ætatis competit. Ex quo infertur lapsum fuisse magnũ Bar. in l. 1. C. si aduer. fis. vulgari fundamento putans, minori læso ultra dimidiam, non posse dari restitutionem, cum habeat hoc remedium commune, ex reg. l. in causæ, la. 2. ff. de minor. & cum Bar. Ang. in d. l. Cõtra Bar. verò est recepta opinio, imò quod minor vel ecclesia, licet vti possint remedio huius l. audiri tamen debeant per viam restitutionis, ut melius pbat Bal. in d. l. 1. & ibi Iacobi. à Sanc. Georg. dicens ita communiter tenere modernos cum Bal. & ita cõtra Bar. bene aduertit Cagnol. hic, nu. 105. qui omnes male cum Bar. citat gl. in d. l. 1. quæ magis videtur hoc sensisse.

Et ita secure Salic. in l. si quidem, C. de præd. minor. & Panor. (neminem pro, nec contra referens) in c. cum dilecti nu. 5. de emp. & vend. & secure Goz ad. conf. 44. nu. 14. Et ita receptum est, remedium huius l. non tollere restitutionem, ut (his non relatis) tradit Couarru. lib. 1. resolu. cap. 3. nu. 11. versi. tertio. Ex quo liquet male consuluisse Aymon cōs. 151. nu. 6. & cōs. 7. nu. 2. & nu. 12. dicēs, q̄ præcisè tunc agi debet ex remedio huius l. nō restitutionis: in quo etiam labitur Corn. conf. 72. nu. 7. versi. nam si excederet. Ad vulgare autem argumentum Bar. respōdet Bal. & nemine relato Panor. ubi supra, q̄ hic plenius succurritur per restitutionem: ideo q̄ tunc cessat argumētum ex d. reg. q̄ remedium commune tollit restitutionem, ex traditis ab eodem Bar. in l. in provinciali, ff. de nou. oper. nunci. facit glo. in l. fin. C. si aduer. rem iudi. Soci. conf. 177. lib. 2. eleganter Panor. in c. ex parte, de rescrip. pbaturq̄ euidenter hæc conclusio, quia hæc l. generaliter, & nouè condita in fauorē læsi, nihil mutat circa personas, vel causas, quibus antea restitutio concedebatur: iuxta reg. l. præcipimus, C. de appella. quod etiam cōprobatur ex traditis à Zas. lib. 1. responsorum, cap. 20. ubi amplè ornat d. reg. l. in causæ, circa cōcursum horū remediorū.

20 Circa minorem læsum in vendendo insignis est traditio glo. in l. si quidem, C. de præd. mino. ubi inquit distinguendum est, an minor lædatur in vendendo, cum non expediret vendere, & tunc per restitutionem præcisè rem auocet, quod Bar. & omnes approbant, multa iura ita intelligentes. An verò lædatur in precio, &

tunc inquit glo. electionem esse emptoris contenti, ut suppleat iustum precium, vel rem restituat: quam distinctionem pro maiori parte sequitur Bar. ibi, & in l. 1. C. si aduersus creditor. vno tantum excepto, q̄ ubi læsio minoris fuerit in viliori precio Bar. inquit, q̄ restitutio erit ad precium, nec dat electionem emptori. Salic. autem in d. l. siquidem, omnino probat traditionem glo. asserens ex æquitate negandam non esse emptori eam electionem, ne compellatur rem habere pro precio quo nolluit: & ita cum glo. Bal. ibi. Idem verò quod Bar. ibi tradit idem Bar. in l. si res, §. 1. per tex. ibi, ff. de iur. dot. ubi Fulgos. in totum sequitur distinctionem d. glo. cum electione emptori danda: quia & tex. ibi in tali læsione precij electionem viro tribuit, qui emptori comparatur. l. quoties, & l. plerunq̄, ff. de iur. dot. Nec Bar. aperte cōtradicit, licet de electione mētionem non faciat: ita etiam Iacobi. ibi dicens ita tenere Canonis. in c. constitutus, de in integ. resti. ubi Panor. expressim ad finem & ita Alex. in l. non interest, C. quod met. cau. & tanq̄ receptum cum glo. tradit Gozadi. conf. 44. nu. 12. & nu. 14. & hispan. Xuar. alleg. 21. col. fin. ubi tan en solum Bar. sequitur, non facta mentione electiōis emptori dādæ. Imò videtur sentire præcisè tunc supplēdū precū minori læso. Sed alij putāt Bar. omnino cū glo. sentire, & ita Soci. dicēs gl. magis communiter approbari conf. 17. nu. 47. lib. 4. quos non videtur percepiſſe. Aymo cōs. 7. n. 2. Et secūdum prædicta cōsuluit Cuman. cōs. 180. ad fin. & ita glo. l. patri, 28. §. 1. verbo, oporteat, ff. de mino. & inde

S ij Bar.

magis cō

de hac q̄. v. et hic p̄nta
lion cremenſis in 12 ampli
arise.

Bar. & prædicti omnes colligunt modum libelli, ad iunctum nonnulli corrumpere libellum, si aliter formetur: ita audacter & quasi receptum tradit Aymo d. cons. 7. col. 1. ex ijs quæ de formalibelli in hac materia solent dicere DD. per c. cum dilecti, de emp. & vend.

21 Non defuere tamen ex antiquioribus, qui contra glo. tenuerint, asserentes quod minor læsus in precio per restitutionem rem præcisè auocet, preciumque restituat, & ita Alber. ibi & Cinius post Richar. & cum Cini. ita tradit Paul. Castr. in l. non interest, nu. 4. C. quod met. cau. & in praxi ita iudicatum tradit Fulgo. in d. l. si res, §. 1. ff. de iure dot. & ita præcisè notat Bal. in l. 1. C. si aduer. fis. Ego etiã magis puto, quod ita iudicabitur, omissa illa stricta differentia glo. & Bar. & hæc opinio videtur magis è mente iuris: nam iura agentia de minore restituendo ob læsionem in vendendo, indistinctè loquuntur, semper significando, per restitutionem præcisè rem auocari. Et ita contra gl. & Bar. pro Richar. & Cini. fortissimè videtur probare tex. in l. quod si minor, §. restitutio, & l. patri, §. item ex diuerso, ff. de minor. Verba enim eorum iurium de læsione in vendendo, non minus exprimunt læsionem in precio, quàm læsionem ob venditionem, cum vendere non expediebat. Idem sentit tex. in l. tutor, 49. §. 1. & magis probat tex. notat in l. penul. ff. de minor. ubi ex læsione in distinctè distractio ipsa reuocatur. Idè fortissimè & iudicio meo expressim probat tex. in c. 1. de in integ. resti. ubi summus Pontifex agit de alienatione rei ecclesiasticæ, in qua inquit interuenisse læsionem ex modicitate precij: deinde respõ-

det, quod ad exemplum minoris res distracta per restitutionem auocabitur. Expressa igitur videtur decisio illius tex. quicquid inuoluat Panor. post glo. ind. c. constitutus, ad finem, eod. tit. Et in hunc sensum accipi potest tex. in l. si sine, 33. §. interposito, ff. de admin. tuto. Ibi enim agitur de minore restituendo ad rescindendam venditionem, & securè respõdetur, rem ipsam restitui cognita fraude: quæ verba non minus referuntur ad læsionem in precio, quàm ad actum vendendi, quãdo non expediebat vendere: Denique omnè casum restitutionis indistinctè exprimere videtur. ex quibus veriorè arbitror hanc opin. contra magis communem, nec in praxi vidi, nec audui obseruari distinctionem glo.

22 In hunc sensum etiam videtur accipiendus tex. in d. l. non interest, C. quod met. cau. Glo. enim & communiter scribent. intelligunt in ea l. duas esse partes diuersum ius continentes, in prima agi de compulsio per metum ad vendendum, cum vendere nolebat, in secunda de compulsio vendere pro minori precio: in prima agnoscunt omnes, remedium dari ad rescindendam totam venditionem: in secunda putant tanquam diuersum statui, non rescindendam fore distractionem, sed supplendum iustum precium secundum Bar. Pau. Alex. & alios ibi. Ego verò ex iuribus de minore læso agentibus proximè adductis, intelligo idem dicendum in alienatione per metum: ut sic compulsus possit agere ad rescindendam, prorsus venditionem, & res sibi præcisè restitui debeat: quod suadetur iuridica ratione, ne metum passus inuitus videat rem suam penes eum qui vim intulit. Suadetur etiã, quia non parum lucraretur vim inferens, si

tan.lem inuito venditore rem retineret, licet iustum precium ei suppleret, argu. l. si cui fundus, ff. de leg. 2. Item ex communi declaratione illius l. maxima fraudibus via aperiretur. Potēs enim & facinorosus spectaret tempus, quo aliquis vendere velit, in idq; illum verbis alliciet, vt postea vim adhibeat, sciens rem nō esse auocādā: qd perniciosum Reipub. esset. Nec in his parum atēdi debet interesse voluntatis ad rescindēdum actum in poenam dolosi, seu vim inferentis, quod videtur sensisse gl. in d. l. non interest, verbo, ab alio, & verbo, maiore, nec tex. ibi vlllo modo contrarium sentit: imō in fine magis hunc sensum probat, cum inquit, improbe factum in pristinum statum reponi debere, vt non tantū de precio supplendo, sed de tota alienatione reuocanda sentiat. Estq; mihi verosimilius, qd in d. l. nō fit differētia facti, nec iuris inter primam partem & secundā contra glo. & omnes ibi: sed potius, qd secunda pars affertur in exemplum primæ.

23 Qua opinione retenta, non obstat argu. Bar. & Salic. & Panor. & aliorū pro glo. arguentium ex regula restitutionis, vt resarciat id, in quo fuit læsio: replicatur enim cum Richar. & Cino, qd iura in proposito magis iubent, vt totum negocium reponatur in pristinum statum, quæ repositio verius & proprius fieri dicitur, cum omnino rescinditur alienatio, & res minor vel metum passo restituatur, & ita euidenter probat I. C. in d. §. restitutio, l. qd si minor, et l. penul. ff. de minor, & d. c. 1. de in integ. resti. Nec obstat tex. (quo mouetur glo. & Bar.) in d. l. si res, §. 1. ff. de iure dot. ibi namq; singula-

re ius est in causa dotis: nec id refugium dicatur. Est enim verum & receptum, vt plenē deduxi in 1. cap. 1. par. & in 4. cap. d. par. nu. 33. ad finem, quo præsupposito aduerto, qd eo casu ius dedit electionē marito, an velit supplere precium, an restituere rem: quæ electio non datur conuen- to à minori petente restitutionem: imō præcisè iubetur, vt alienatio rescindatur, omniaq; in pristinum statum reponantur. Magis verò ipsa electio datur minori læso, vt tradit Igneus in l. dudum, nu. 68. C. de contr. emp. In eo autem tex. datur electio viro, quia de rigore iuris, maxime eo tempore, ex læsione in precio nullum remedium dabatur. Et ita cessat argu. illius tex. quo decepti vidētur tot insignes DD. cum glo. & consequenter idem tex. multō minus adduci debuit à Bar. Alex. & alijs ad d. l. non interest, C. quod met. cau. Non enim aduertunt, qd in d. §. 1. l. si res, electio datur viro, quia non erat in eo culpa, nec de iure compete- bat eo casu vllum remedium: at in d. l. non interest, ingens erat culpa metum inferentis l. extat, ff. quod met. cau. & in eum actio dabatur iure communi: & sic non erat vlllo modo danda electio metum inferenti, cum id fauor sit, iuxta l. nostram & d. l. si res, §. 1. & l. 1. §. si quis in fraudem, ff. si quid in frau. patro. Nemo autē ambigit, non esse fauendam vim inferenti: quæ omnia fortasse veriora sunt, nec alibi explicata.

24 In eadem materia minoris læsi in vendendo magna inest difficultas male hucusque explicata: iura enim variè loquuntur, DD. verò non sibi constant. Nam I. C. in l. patri, 28. §. item ex duerso, ff. de minor. inquit, quod minor

S iij vendi-

De minoribus
lego in
rem iure
De minoribus

venditionem rescindens per restitutionē,
 rem cum fructibus auocat, preciumq; resti-
 tuat, quatenus locupletior ex pecunia fac-
 tus sit. Tex. etiā in l. vnica, C. de reputa-
 tio. inquit, minorē restitutum restituere te-
 neri quicquid ad eū peruenerit: & ita vi-
 dētur ea iura requirere, q̄ emptor probet,
 precium versum fuisse in utilitatem mino-
 ris. Tex. autem in l. q̄ si minor, §. resti-
 tutione, ff. de mino. regulariter obligare vide-
 tur minorē, vt precium emptori restituat,
 cum aduersus venditionē restituitur. Tex.
 verò in l. si sine, 33. §. interposito, ff. de ad-
 min. tuto. inquit, minorē cum curatore ven-
 didisse, posteaq; agnita fraude in integrū
 restitutum fuisse, & videtur releuare mi-
 norem à restitutione precij, nisi probetur
 illud versum in eius utilitatem. Sic etiā ac-
 cipi pōt. d. l. vnica, C. de reputati. ibi, in
 lucro, & ibi, ad eum peruenerit: maxi-
 mē iuncta reg. l. si pro parte, §. versum, ff.
 de in rē verso. Et ita dici possēt, tex. in d.
 §. restitutio, intelligendū fore ex prædictis
 iuribus clariis loquentibus: quam conclu-
 sionē securè colligit Cuma. in d. §. interpo-
 sito, notans ex litera, quòd emptor proba-
 re debeat precium versum in utilitatem mino-
 ris, quando minor aduersus venditionem
 restituitur: nihil tamen pro, nec contra, af-
 fert Cuma. qui meminisse potuit, cōtrariū
 receptum videri, ex glo. Bar. & alijs, in
 l. prædiorū, C. de prædijs mino. dum ad
 id distinguunt inter nullitatem & restituti-
 onem, vt inf. proximè. Huius verò com-
 munis opinionis non immemor Fulg. in l.
 i. versi. occurrebat, C. si aduersus credit.
 aperte concludit, etiam in restitutione nō
 teneri minorē precium emptori restituere,
 nisi emptor probet illud versum fuisse

in utilitatem minoris.

25 Glo. autē in d. l. prædiorū, C. de præd.
 mino. (vt dixi) apercè distinguit inter resti-
 tutionē & nullitatem: vt quando minor res-
 tituitur aduersus venditionē, non releue-
 tur à restitutione precij, nisi probet illud
 malè perditum, vel inutiliter consumptū:
 & ita Bar. & cōmuniter DD. ibi: ad
 quā opinionē circa onus probandi, se re-
 fert glo. in d. §. interposito, verb. p̄betur,
 & ibi Bar. Diuersum autē volunt glo.
 Bar. & alij in nullitate, quādo scilicet res
 minoris distracta fuit sine decreto, & so-
 lennitate: vt tūc emptori incumbat onus
 probandi, precium versum fuisse in utili-
 tatem minoris: quod in nullitate satis pro-
 bat tex. ibi, & in l. si prædiū, versi. ēptor,
 eod. tit. & in l. penul. §. si. ff. de reb. eor.
 eāq; resolutionē & differentiā vt recep-
 tam tradit Ias. in l. nā postea, §. si minor,
 nu. 21. ff. de iure iur. cōmendās glo. d. l. præ-
 ditorū, & ita Soci. consi. 115. col. fi. lib. 1. et
 Riminal. in §. fin. nu. 61. Insti. quib. alie.
 lic. Vides igitur glo. & DD. cōmuniter
 distinguere inter nullitatem & restitutionē,
 vt in hac minor probet precium non fuisse
 versum: in illa probet emptor precium ver-
 sum fuisse in utilitatem minoris. Vides etiā
 Cuma. & Fulg. non relatos, securè in re-
 stitutione idē probare, quod DD. tradūt
 in nullitate. Sic ad singularē opinionem
 cōtra glo. & DD. resoluit Moli. in lib.
 de vsur. q. 37. n. 285. dicēs, non esse differen-
 tiā (circa onus probandi precium versum,
 vel perditū) inter nullitatem, & restituti-
 onē: id tamē dicit Moli. ad diuersum finē,
 magis in fauorē emptoris, cū vterq; Ra-
 phael id dixerint in fauorem minoris.

26 Non leuis igitur difficultas, varie-
 tasq;

rāsque apparet in hoc frequentissimo arti-
 culo. In quo aduerto in primis, non vide-
 ri tutam rationem differentiae, quam sen-
 tit glo. & cum ea Bar. & DD. commu-
 niter in d.l. praediorum, dum aiunt, quod
 in nullitate emptor censetur agere quoad
 precium quod sibi restitui vult: in restituti-
 one autem minor in totum agit, ac proin-
 de unusquisque probare debeat fundamen-
 tum suae intentionis: quod receptissimum
 inquit Riminal. in d. loco. Sed ea ratio
 corruere videtur in utroque membro, si con-
 sideres, in restitutione minorem agere ad
 sui commodum: fundamentumque suae inten-
 tionis solum esse probare, quod viliori pre-
 cio vendiderit, vel quod non expediebat
 vendere: unde cum alterum eorum probauerit
 iam satisfaciuntur regulae l. 2. ff. de pro-
 bat. & consequenter ea regula iam non
 videtur onerare ipsum minorem, sed emp-
 torem. Sic in nullitate non videtur solida
 ratio glo. & DD. quia emptor eidem
 iuris regulae circa onus probandi satisfa-
 cere videtur, probando precium semel ad
 minorem & curatorem peruenisse: maxi-
 me secundum opinionem Ang. in l. utrum,
 ff. de petit. haered. de qua plene diximus
 in c. prec. ex nu. 64. Potest etiam contra
 glo. & DD. in membro restitutionis con-
 siderari, quod fortasse minor vendidit, preci-
 umque accepit, nec rem adhuc tradidit, ut saepe
 contingit. In quibus terminis si venditio valuit,
 minor sola restitutione inuari potest: emptor au-
 tem in causa actor erit, quia precium de-
 dit, nec rem habet, & consequenter non vi-
 detur magis vel minus fauendum minori
 ad hunc effectum in nullitate, quam in re-
 stitutione, contra glo. Bar. & omnes in
 d.l. praediorum, & alios ubi supra, pro

utroque Rapha. Imo & in restitutione
 non semel succurritur amplius minori, quam
 per viam nullitatis, ut aduertit Panor. in
 c. ad nostram, nu. 8. de rebus ecclesiae.
 Aduerto item contra glo. in d.l. praedi-
 orum, male ab ea quoad restitutionem ci-
 tari tex. in d.l. patri, §. item ex diuerso, ff.
 de minor. ibi enim I. C. non obscure sentit,
 onus probandi tunc non minori, sed emp-
 tori incumbere: melius autem adduxisset
 tex. in d.l. quod si minor, §. restitutio, ut supra
 admonuimus.

27 Aduerto etiam in ea re non sibi con-
 stare DD. si cum iudicio legantur: nam
 Bar. qui eam differentiam inter nullita-
 tem & restitutionem maxime sequitur in
 d.l. praediorum. contrarium in effectu pro-
 bat in l. i. C. si aduer. credito. & cum eo
 communiter scribent. dum inquit, quod si minor
 restitutionem petens probauerit se laesum
 in uendendo, emptor probare debet preci-
 um versum fuisse in utilitatem minoris:
 & ita Bal. ibi nu. 5. Salic. nu. 3. idemque
 tradidisse Jacob. Butr. inquit Paul. ibi in
 fin. & ita tanquam receptum tradit Iacobi. ibi
 n. 6. et ita Alberi. in d.l. i. C. si aduerso cre-
 dito. referens ex Butric. eandem doctrinam
 Bar. & ita intelligunt tex. in d.l. patri, §. ite
 ex diuerso. Videbis etiam apud Bar. et Al-
 beri. & praedictos, quod minor non tenebitur
 probare aliquid circa precium non
 versum in eius utilitatem, nisi quando alle-
 gat laesionem ex eo tantum, quod precium
 amiserit, non vero quando allegat laesio-
 nem in vendendo. Secundum quam resolu-
 tionem agnosces in effectu scribentes con-
 cludere, quod in restitutione aduersus ven-
 ditio-
 nem, minore probante se laesum in vendendo,
 vel in viliori precio, iam emptor probare

S iij debeat

debeat precium à se datum, versum fuisse in utilitatem minoris: & ita non manebit contra communem, sed in effectu secundum eam, id quod in proposito tradit Fulgo. in d. l. 1. Unde ex Bar. Bal. Salic. Alberi. Fulgo. Pau. Jacobi. post Butric. in d. l. 1. C. si aduer. cred. & ex Cuman. in d. §. interposito, dices receptius esse, ut emptori incumbat onus probandi precium versum fuisse in utilitatem minoris restitutionem ex læsione obtinentis: quod etiã securè ut receptũ tradit Paul. in l. vnica, nu. 1. 3. C. de reputatio. Mirum tamen est, nullum ex ijs aduertere in contrarium nimis urgere tex. in d. §. restitutio, l. q. si minor, ubi I. C. regulariter emptori fauet, ut precium sibi restituatur: maxime cum excipit casum emptoris soluentis adolescenti, quẽ sciebat pecuniam perditurũ. Qua propter rectè superius diximus, iura in hoc variè loqui: & DD. magis variare.

28 Unde ad d. §. restitutio, responderi posset, ut supra diximus, nu. 24. vel aliter, q̄ ibi soluit emptor non soli minori, sed cũ authoritate curatoris: quo casu magis excusatur, quàm si cum solo minore gerat, ut in alio articulo notat Bal. hic, nu. 12. versi. potest. & colligitur ex l. clarum, C. de auto. præf. Secus si soli minori soluat: & ita procedat tex. in d. §. item ex diuerso, l. patri. nam tunc videtur vigere ratio d. §. restitutio, q̄ emptor scire debuerit, minorem perditurũ, ut sentit glo. in d. §. restitutio. Sic etiam magis succurratur emptori, quando soluerit minori industrioso, & rē suam bene administranti, ut colligitur ex Alber. in d. l. 2. nu. 2. C. si aduer. cred. Pau. in d. l. vnica, nu. 3. C. de repn. Iaco-

bi. in d. l. 1. in fine, C. si aduer. cred. & ita saluabitur quod ut nouum tradit Molin. in d. lib. de vsur. q. 37. nu. 285. versi. alioquin. conducunt notata in l. 1. C. qui & aduer. quos. Dum autem supra diximus minorem posse restitui non solum quando læsus fuit in vendendo, vel in precio, sed etiam quia pecuniam solutam perdidit, id cum iudicio intelligas, quando emptor fuit in aliqua culpa non soluendo cum omni iuridica solemnitate: aliã ex casu vel culpa alterius nõ daretur restitutio in emptorem, ut rectè tradit Bar. in d. l. si sine, §. interposito, ad finem, ff. de adminis. tuto. quo non citato idem probat Molin. in d. q. facit reg. l. verum, §. sciendum, ff. de mino.

29 Ex prædictis & ex clara litera d. l. prædiorum, C. de prædi. mino. euidentissimè apparet, sustineri non posse quod contra glo. Bar. & scriben. non tantum tentauit, sed etiam asseruit Molin. in d. lib. de vsur. d. q. 37. nu. 285. glo. enim & DD. verissimè agnoscunt, q̄ ubi res minoris distrahitur absq; decreto, & ita minor ex nullitate rem auocat, ita demum emptor ab eo precium recuperabit, si illud probet versum fuisse in utilitatem minoris: Molin. autem audacter contendit id esse intelligendum, quando emptor non solum precium, sed etiam vsuras ex eo prætendit: q̄ si precium tantum velit, nõ teneatur probare illud versum in minoris utilitatem, quod etiam sentit Alcia. in d. l. certi condictio, §. quoniã, n. 11. dũ citat d. l. At hoc nõ est interpretari, sed directim contra illa iura loqui, scilicet contra d. l. prædiorũ, & l. si prædiũ, C. cod. & l. penul. §. fi. ff. de reb. eor. & l. si sine, §. interposito, ff. de admin. tuto. & sic non est in hoc recedendũ

dendum à communi, maxime attento eo quod proximè nu. 27. probauimus in restitutione. Cū iudicio tamen colliges ex superioribus, non sibi constare scriben. in hac materia, nec efficaciam habere rationes gl. & DD. in d. l. prædiorum, vt supra, nu. 26.

30 Ex quibus necessario agendum est de intellectu d. l. 1. & tit. C. si aduer. cred. cum Bar. & omnes post glo. ex ea l. & tit. fundamentum summant ad præcedentia, quæ sine hoc non constarēt. Imper. in d. l. 1. creditorem minoris ita alloquitur. Cū profitearis cum minore 25. annis te contraxisse, nec doceri potuisse prætorem, ex eo contractu minorem locupletiorē esse factū, intelligis eum meritò in integrum restitutum. Hoc in effectu habet d. l. 1. cui añectitur l. 2. in qua Imperator alloquitur minorem, & refert, pecuniam ab eo foenori acceptam, in quo sicut in præceden. respondet, minorem restituendum, nisi probetur, pecuniam versam fuisse in rem minoris: glo. in d. l. 1. refert antiquiores nimis vacillantes circa intellectum l. & tituli: principaliter opponētes de tex. in l. nam postea, §. si minor, ff. de iur. iur. vbi I. C. tradit, minori incumbere onus probandi se læsum, quod etiam alijs iuribus habetur. Nec minor difficultas resultare videretur ex ijs, quæ dicta sunt in præced. cap. ad opinionē Ang. in l. vtrū, ff. de peti. hære. ex nu. 64. cum multis sequen. Augetur mihi difficultas speciati a d. l. 1. ex eo, q̄ ibi simpliciter fit mentio de contrahente cum minore, nec aperitur q̄ fuerit causa mutui, & sic potuit esse ex diuersa causa: vt ita reddatur dubia com-

munis interpretatio de qua statim. Item si causa esset v̄ditionis, in qua minor læsus fuisset, magis obstaret tex. in d. §. restitutio, l. q̄ si minor, vbi quoad precium restituendum emptori, regulariter magis ei fauetur absq̄ onere probandi pecuniā versam in vtilitatem minoris: & ita maior videtur difficultas d. l. 1. & tit. q̄ eam fortasse expresserint DD. Illud verò agnoscendum videtur ex d. l. 1. non tantū vbi contractus minoris fuit nullus, sed et vbi minor restituitur, onus probandi pecuniam versam in eius vtilitatē, aduersario incumbere contra glo. & DD. in l. prædiorum, pro eisdem alibi male sibi constantibus, vt deduxi proximè nu. 27.

31 In ea difficultate omisis alijs solutionibus, resoluit glo. q̄ d. l. 1. & titulus, C. si aduer. cred. specialiter intelligatur in creditore sub vsuris mutuante: vt diuersum sit in alio creditore non foeneratio, & ita Cin. Bar. Bal. Alberi. Pau. Ang. & communiter DD. secundum Fulgo. & Iacobi. ibi, Alex. in l. ciuitas, nu. 11. ff. si cer. pet. Dec. in l. singularia, nu. 21. ff. cod. Ripa in l. si is qui bona, nu. 12. ff. de pign. Soci. cons. 115. nu. 26. lib. 1. Ias. in l. nam postea, §. si minor, nu. 21. ff. de iure iur. Afflic. lib. 2. constitu. rub. 3. nu. 20. Mauritius (quē olim vidi) in tracta. restit. cap. 221. & sequen. idq̄ à DD. receptissimum esse tradit Molin. d. q. 37. de cuius opinione statim agemus. Sed quanq̄ hoc receptum sit apud scriben. non pauci contradicunt, intelligentes d. l. 1. & tit. etiā in creditore sine vsuris, & ita Sali. ibi nu. 3. versi. quæro, vbi tamen male refert DD. ita tenere contra glo. cum DD. aperte in eo sequatur glo. Et ita generaliter

liter eam l. & titulum in quocunq; creditore intelligit Imol. in c. 1. col. 7. de depos. versi. sed iuxta, cum Innocen. contra plures ad mutuum factum praelato vel ministris ecclesie, & his non relatis, ita intelligit Curt. in d. l. nam postea, col. si. nu. 7. ff. de iur. iur. ponderans Mathasil. notab. 58. ubi indistincte de omni mutuo intelligit, & commendat d. l. 1. & ita in omni mutuo secure intelligit Ioan. Plat. in l. 1. versi. hoc autem, C. de venden. reb. cu. Sic etiam Alcia. (neminem referens) in l. ciuitas, nu. 16. ff. si cer. pet. & Molin. a. diuersam opinionem in d. lib. de comerc. q. 37. nu. 280. Sed ipse hoc dicit fauendo creditori, cotendens nihil referre, an gratis, an sub fœnore mutuet: respodens ad d. l. 1. & 2. eo modo, de quo statim. A. ij vero generaliter eam l. intelligentes, concludunt pro minori vel ecclesia, vel Re- pub. ut in mutuo etiam gratis, incumbat creditori onus probandi pecuniã versam fuisse in utilitatem minoris & similitum: i. eoq; dixi intellectum Molin. tēdere ad singularem opinionem, non tamen nouus est in se, licet ipse neminē pro eo adducat.

32 Ego à primis annis studij mei in iure civili semper existimaui, non esse veram comunem interpretationē d. l. 1. posteaq; in progressu studij gaudebam apud graues authores proximē citatos, videre d. l. generaliter intelligi in omni creditore, & maiori deliberatione eum intellectum verissimum put. Hoc autem suadetur ex rubri. generaliter scripta de creditore, & sic de omni, iuxta l. si pluribus, & ibi Bar. ff. de leg. 2. l. si seruitus, ff. de serui. vrb. præd. Eadem inductio similiter fit ad literã d. l. 1. quæ indistincte loquitur de con-

trahente: roboratur etiam ex l. sequen. dñi loquitur de creditore sub fœnore: ut credi debeat, alium fuisse casum l. 1. ne in cōtinenti detur magna superfluitas. Eadē interpretatio magis suadetur, quia tempore illarum legum nō reprobabatur fœnus: & consequenter non erat, cur talis creditor, ut odiosus excluderetur l. cos, C. de usur. Probatur verò magis ex tex. in d. §. restitutio, l. q. si minor, ff. de minor. ubi I. C. distinguit inter pecuniam solutã minori ex venditione, & pecuniam ei mutuo datam, non obscure requirens generaliter in hac, ut creditor probet eam versam in minoris utilitatem, ad quē tex. magis aduertere debuerūt scriben. maxin. e. Imol. & Plat. proximē citati nu. præceden. Probare efficaciter videtur eadem opinio & interpretatio, si negotium cum iudicio ex omni parte consideretur: finge enim minorem sine curatore, tunc si pecunia ei mutuo detur, obligatur minor, sed restitutio priuilegiata ei conceditur: & negari actionem aduersus eum dicebat I. C. in l. patri, §. 1. & ibi glo. ff. de mino. Si minor curatorem habet, & sine eius autoritate contrahit, non obligatur, nec actio contra eum datur, l. 3. C. de in integ. resti. Si cum eodē curatore, non ideo minus restituitur, l. 1. & 2. et sequē. C. si tut. vel cur. interue. Si curatori nomine minoris mutuetur, nō aliter actio in minorem datur, nisi quatenus pecunia versa probetur in rem minoris, l. si in rē, C. quand. ex fac. tuto. Atq; ita omni casu probari videtur hæc interpretatio & conclusio ad d. l. 1. C. si aduer. cred.

33 Ex præcedentibus satis probatur d. l. 1. et tut. C. si aduer. cred. generaliter procede-

cedere in omni creditore ex causa mutui
 nō tantū in foeneratio: vt creditor pro-
 bare debeat pecuniā versam fuisse in uti-
 litatem minoris, & ita in mutuo probat
 tex. in d. §. restitutio, l. q. si minor. Ex qui-
 bus colligitur non obstare tex. in d. §. si
 minor, l. nam & postea, de quo oppone-
 bant glo. & DD. Ibi enim particularis
 casus traditur, cui ratio tex. congruit, vt
 videbis apud Fulgos. in d. l. i. ad finem.
 In de cōperies (si cum iudicio aduertas)
 non constare oppositionem, nec respon-
 siones DD. ex d. l. i. ad d. §. si minor.
 imō solutiones aliō tendunt. Ex traditis
 etiam superius agnoscent cordati gran-
 dem difficultatem in eo articulo minoris
 vendentis cum solennitate, vt cesset d. l.
 prædiorum, C. de præd. min. ita tamen,
 vt ex læsione vendendi, cum non expedi-
 ret, vel ex viiori precio minor restituat-
 ur: tunc enim si inspiciatur resolutio gl.
 & DD. in d. l. prædiorum, videretur di-
 cendum, q. minor restitutionem petens te-
 neretur probare, pecuniā perdidisse, idq.
 videri posset receptū ex supra dictis, nu.
 25. & 26. Sed ex eisdem Bar. Bal. &
 alijs in d. l. i. C. si aduer. cred. et ex Pau.
 in d. l. vnica, nu. 3. C. de reputat. aperte
 colligitur contrariū. Imō q. minore pro-
 bante se læsum in contractu, emptor non
 possit pecuniā a se datam repetere, nisi
 probet eam versam in minoris utilitatem,
 quod nimis iniuratur ex l. si sine, §. interposi-
 to, ff. de adm. tuto. secan. lūm quam sentē-
 tiam nouē & vere ampliabitur tex. in d.
 l. i. C. si aduer. cred. vt nō solum procedat
 in creditore ex causa mutui, sed etiam in
 emptore prætendente pecuniā, quā de-
 dit pro re minoris ex læsione restituo-

nem obtinentis: & ita notabiliter ampli-
 tur iura superius adducta de venditione
 rei minoris absq. solennitate, quibus caue-
 tur, onus probandi pecuniā versam in-
 cumbere emptori. Igitur vt emptor sibi ca-
 ueat, debet soluere cum autoritate & ius-
 su iudicis autorantis ipsam venditionē:
 iuxta reg. l. ait prætor, §. permittitur, ff.
 de minor.

34 Ex eisdem infertur (si cum iudicio ad-
 uertas) secum pugnare Molin. in d. lib.
 de commer. q. 37. ipse enim nu. 280. recte di-
 xerat, d. l. i. & tit. C. si aduer. cred. proce-
 dere in creditore etiam sine usura, in fine
 verò, nu. præceden. & nu. 281. in fine: &
 magis nu. 285. sui immemor subdit, q. ideo
 creditor vel emptor probare tenetur in ea
 l. & similibus, pecuniā versam in re mi-
 noris, quia creditor non solum precium a
 se datum, sed etiam usuras & interesse vo-
 lebat: hæc pugnantia esse nemo non vide-
 bit. Sic labitur idem Molin. ibidē, cum
 violēter intelligit tex. in d. l. prædiorū, C.
 de præd. mino. q. emptor nō solum precium
 sed & eius usuras prætēdit, cum ea l. indis-
 tincte loquatur: & ita verius intelligunt
 glo. Bar. & communiter DD. vt supra
 deduxi. Sic etiam non videtur tutū quod
 tradit idem Molin. d. q. nu. 281. dicens q.
 minori, non creditori incumbet onus pro-
 bandi in mutuo, quando nō soli minori, sed
 cum curatore ei creditum est: si enim mi-
 nor curatorem habebat, tunc non datur
 actio creditori mutuanti sine curatore, si-
 cut contrahenti cum pupillo, d. l. 3. C. de
 in integ. resti. Si verò minor curatorem
 non habebat, vel si habebat cum eius au-
 thoritate mutuatum fuit, adhuc stat decisio
 d. l. i. C. si aduer. cred. vtroq. enim casu va-
 ruer

riter restituitur, ut per totum, C. si tutor
vel cur. interue. & utroq; casu viget ratio
I. C. in d. §. restitutio, l. q. si minor: scilicet
q. mutuum sit voluntarie. Nec hi casus
separantur.

35 Tutius verò est quod tradit Molin.
in d. q. nu. 281. quatenus distinguit inter
mutuum consultò in causam necessariam
acceptum, & mutuum sine causa: ut in pri-
mo non restituatur minor, si casu pecunia
perdatur: in secundo restituatur, etiam si
casu, nò tantum sui facilitate pecunia per-
datur. Sed debuit Molin. adducere glo.
claram & ibi Salic. in l. 2. C. de filfam.
min. ubi glo. vult, q. etiã si minor à princi-
pio consultò & in causam necessariam
mutuū acceperit, restituatur tamen, si po-
stea non casu, sed lubrico ætatis pecuniã
amittat, & ita intelligit aliqua iura quæ
ibi citat: ad quæ aduertat, q. glo. non de-
buit miscere mutuum & alios cõtractus,
cum in mutuo sit particularis ratio in fa-
uorem minoris contra creditorem volũ-
tarie mutuante, ut supra deduxi, ex tex.
in §. restitutio, l. quòd si minor. Et secun-
dum hæc dicendū erit, q. ubi minor eiusq;
curator mutuū accipit in causam necessa-
riam (quod de iure licebat etiam sub usu-
ris, l. 3. §. consequitur, ff. de contra. & util.
act. tut.) tunc necessario limitabitur d. l. 1.
C. si aduer. cred. & iura superius addu-
cta, dum onerāt creditorem, ut probet pe-
cuniam versam in utilitatem minoris: ea
namq; procedunt, cum minor restituatur,
ut ipsa iura loquuntur: restitutio verò præ-
supponit læsionem à principio, quæ ces-
sat ubi in causam necessariam mutuū ac-
cipitur: & ita minor probare tenebitur
pecuniam male perditam, cum non nita-

tur ex alia læsione, nisi ex amissione pe-
cuniæ: in quibus terminis Bar. & reli-
qui in d. l. 1. C. si aduer. cred. resoluunt, q.
minori incumbit onus probandi amissio-
nem: quæ explicatio rationē habet, &
iuris regulis cõgruit. Hic multa omitto
cum intellectu l. in pupillo, ff. de solutio.
de quibus plenius ago in commentar. re-
stitu. Hæc iungenda sunt, ijs quæ diximus
in præceden. cap. ad fin. circa probandū,
an res semel peruenta præsumatur dura-
re, vel non. Quæ omnia utilissima sunt,
nec alibi fortasse ita resoluta.

36 Ut verò hoc cap. in articulo magis
proprio huius l. concludatur, discutiendū
est vnum à DD. hic omissum, alibi etiã
nò satis explicatū. Legitur enim apud ali-
quos, remedium negari læso etiam enor-
miter, quando ipse bis consensit, ob vigo-
rem geminati consensus, ita Dec. consi.
216. ad finem, quem sequitur Chassen. in
consue. Burg. rub. 7. §. 12. nu. 37. versi. ad-
uerte, fol. 273. col. 4. & Couarru. in c.
quamuis pactum, 3. par. §. vlti. nu. 6. versi.
octava conclusio, & Mantua lib. 1. loco.
cap. 6. & Rubens cons. 133. nu. 9. pro qua
opinionem nihil solidum, vel in specie addu-
citur, sed tantum arguit Dec. ex genera-
libus, quæ de vigore geminationis tradūt
scriben. in varijs locis, post Roman. in il-
laberrima repet. §. de viro, l. si verò, ff.
solu. matr. 31. fullen. Feli. in c. si cautio, de
fid. instru. ex nu. 39. Hipol. in l. 1. §. quæsti-
oni, ff. de quæstio. Curt. sen. cons. 49. nu.
83. Ias. in §. de constituta, Insti. de actio.
Ripa in l. si in sulam, nu. 77. ff. de verb. o-
bl. plenè Corse. in tracta. de potesta. reg.
Ego autem verius arbitror contrari-
um dicendum fore: imò q. geminatus con-
sensus

sensus læsi regulariter nõ tollat remedium huius l. prout si post primum contractum petatur à læso, ut confirmet, vel iterum consentiat, ipseq; id faciat: vel si post iniquam diuisionem, separatim intercedat cõfirmatio partiũ, & in similibus. Adhuc enim concurrente læsione ultra dimidiam manebit remedium huius l. tum ob eius generalitatem, quæ talem restrictionem non admittit: tum quia ex contraria opinione daretur maxima occasio fraudibus, facillimèq; eludereur remedium huius l. quod vitari debet: tum quia eodem errore, eadèq; facilitate læsus iterum consentiet, iuxta tex. in l. doli, 19. versi. idemq; ff. de nouatio. Hæc autem verior opinio colligi potest ex responso Corn. consi. 140. lib. 3. inspecto principio & conclusione: in quo etiam cõtrarius sibi fuit Dec. ut refert Aimo dubitans cons. 114. in fine, & cons. 151. nu. 31. vbi etiam refert Rom. & Soci. ita verius consulentes, qui tamen id non satis exprimunt in locis ab eo relatis. & ita securius potuisset consulere Gratus consi. 71. nu. 3. & nu. 25. lib. 1. Nec contradicit Panor. consi. 71. in. 2. dubio, lib. 1. quem malè refert Mātua vbi supra. Imò si diligenter inspiciatur, magis probat nostram opinionem cum ibi stante iuramento tantum contradicat. Nec obstabit quod inquit Bar. in l. Iulianus §. si quis colludente, ff. de act. emp. contrarium enim verius probavi in commentar. l. 1. 3. par. nu. 36. versi. nec puto, C. de bon. mater. & hæc addes ijs quæ in q. trāsactionis diximus supra in. 1. par. cap. 4. nu. 32.

SUMMARI A.

- 1 Raditur differentia inter læsionem in precio, de qua agit hæc lex, & læsionem in quantitate rei.
- 2 In eadem re traditur verior ratio differentia inter eas læsionis species.
- 3 Tractatur de venditione ad corpus, & venditione ad mensuram, in quo nimis variant scriben. vsq; ad nu. 6.
- 7 Plenè & vtiliter tractatur de effectu, & differentia resultante ex cognitione venditionis ad corpus vel ad mensuram, vsq; ad nu. 9.
- 10 Agitur de intellectu l. Iulianus, §. si Titius, ff. de acti. emp.
- 11 Explicatur l. qui fundum, §. qui agrum, ff. de contrah. empt.
- 12 Agitur de veriori intellectu l. si duorum, ff. de acti. emp. & nu. 13.
- 14 Explicatur tex. in l. si seruum, §. 1. ff. de acti. emp.
- 15 Reijcitur argumentatio DD. ex iuribus loquentibus de falsa demonstratione relicto adiecta.
- 16 Agitur de intellectu l. qui fundum, ff. de euict.
- 17 Explicatur eleganter tex. in c. per tuas, de donat.
- 18 Resoluitur circa præcedentia vtilis differentia inter emptorem & venditorem.
- 19 Tractatur de læsione per dolum cum exemplis, & explicatione aliquorum iurium, & nu. 20.
- 21 Agitur de vendente vel emente, qui scit aliquam constitutionem breui promulgandã circa rem vel mercem: & aliqua similia vsq; ad nu. 25.
- 26 An emptor dicatur malæ fidei possessor, quando venditor manet læsus ultra dimidium, vsq; in finè.

Tertia pars L. secundæ.

C. de rescin. vend.

CAPVT SECVNDVM.

ST in materia huius l. alius articulus utilitate, & difficultate insignis: constat enim ex decisione huius l. & c. cum dilecti, et c. cum causa, de emp. & vend. læsis in precio ita demum succurri, quando læsio est ultra dimidium iusti precij: Aliud vero genus læsionis est non in precio vel æstimatione, sed in quantitate, & substantia rei: prout si res inueniatur minoris quantitatis vel mensuræ. In quibus terminis inquit glo. in c. per tuas, verb. inuenerunt, de dona. succurrendum fore contrahenti, si talis læsio apparuerit in minori rei quantitate, etiamsi læsio vel diminutio rei modica sit: & ita Panor. ibi, nu. 4. & Anan. conf. 98. ad fin. & Cremen. hic, nu. 163. in. 9. li. mi. & Cagnol. nu. 177. & Anto. Burg. in d. c. cum causa, nu. 50. & Boer. decis. 50. nu. 4. Quæ distinctionem inter læsionem in precio, & læsionem in quantitate rei, cum ratione Panor. in d. c. per tuas, extollit Mantua lib. 1. locor. cap. 6. in fi.

Rationem differentie inter ea genera læsionis assignat Panor. in d. loco, ex eo quod deceptio in quantitate rei non ita perpendi potest, sicut læsio in precio, & æs-

timatione: quam rationem sequuntur nouiores, ubi supra: quæ tamen non videtur satisfacere, cum plurimi rerum æstimationem ignorent, eamque ignorantes imprudenter contrahant. Alij ex alijs causis etiã scientes enormiter læduntur, quibus etiã remedium huius l. non negatur, secundum veriore sententiam, quam contra vulgarem opinionem probavi supra in 2. cap. 1. par. Item earatio Panor. soli emptori congruit, & ita non complectitur læsionem vtriusque contrahentis. Vnde cogitabam meliorem fortasse rationem colligi posse, attento quod ubi læsio tantum est in precio, vterque contrahens satisfacit ijs, quæ conuenta sunt. Venditor enim rem integre tradit, emptor precium conuentum dat: & sic vtriusque implentur conuenta: ideòque non facile fuit læsio in precio succurrere, nec ius antiquum succurrebat: conditoribus autem nouioris iuris humanius visum fuit, ut saltem interueniente hac enormi læsione succurreretur. Quando autem res minor reperitur, quam conuentum fuerit, non spectatur maior vel minor læsio, sed indistincte succurritur etiam iure antiquo: quia venditor non implet promissum ex sua parte, ut in l. 2. & in l. seruum, §. 1. et l. ex empto, ff. de actio. emp. Maior enim censetur defectus substantiæ seu quantitatis rei, quam precij, ut colligitur ex Bal. hic, col. 1. i. i. oppo. dum

dum adducit l. domū, ff. de contrab. emp. Et ita sustinetur prædicta differentia glo. & Panor. & aliorum ubi supra: licet eam improbet Couarru. in 3. cap. practi. qq. nu. 8. versi. 13.

3 Ad percipiendam hanc differentiã læsionis in precio, & in quãtitate rei, examinandus est utilis & difficilis articulus, quem tractat Cagnol. hic à nu. 177. vsq; ad nu. 191. melius verò Couarru. in d. loco. Quia in re receptissima traditio est, ut venditio vel concessio aliquando dicatur ad corpus, aliquando ad mensuram: inter quæ constituunt DD. grandes differentias, appellantq; alienationem ad corpus, quando venditio vel concessio incipit à nomine designante certam rem cum suis cõfinibus, vel alio modo idonee expressam: licet enunciatiue adijciatur certa rei quantitas. E contrario autem dicitur venditio vel concessio ad mensuram, quando contrahentes incipiunt à quantitate seu numero rei, & postea adijciunt confinia. Exẽplum primæ inspectionis est, si vendatur fundus certus, vel suis confinibus designatus, addaturq; eum esse centum iugerum, & postea maior vel minor numerus iugerum inueniatur. Exemplum secundæ inspectionis est, si vendantur quinque iugera terræ in certo agro: in primo enim exemplo principaliter habetur ratio ipsius rei, seu corporis declarati: in secundo numeri vel quantitatis, ut tradit originaliter Oldra. cõsi. 197. eiusq; discipulus Ioan. Andr. ad Specu. tit. de emp. & vend. quos sequuntur innumerati à Cagno. hic, latius à Couarru. in d. cap. 3. practi. qq. Molin. ad Alex. cõsi. 120. lib. 2. nu. 8.

4 Sed in eadem re nimis variant scri-

ben. nam Bar. in l. Julianus, §. si Titius, ff. de act. emp. tradens quomodo dicatur venditio ad mensuram, aperte ad id requirit, ut singulis iugeribus vel numeris separatum precium assignetur: q; si unicum precium pro iugeribus vel numero exprimatur, vult Bar. q; alienatio dicatur ad corpus seu speciem, non ad mensuram: Et ita Bal. in l. sicut, nu. 3. C. de actio. emp. Sed tam ex antiquis, quàm ex nouioribus magis communiter colligitur, venditionem dici ad mensuram, cum partes ab ea vel à numero incipiunt, etiam si pro toto numero iugerum, seu pro omnibus partibus iunctim unicum precium assignetur: nec requirunt, ut singulis iugeribus vel mensuris diuersum precium exprimatur, ut colligitur ex Oldra. in d. cõsi. ex Bal. in rub. C. de contrab. emp. nu. 22. Alex. in pluribus cõsil. ut per Molin. ad eum d. cõsi. 120. lib. 2. per Dec. cõsi. 500. Afflic. decis. 68. Cagno. hic, nu. 179. Couarru. in d. cap. 3. maximè nu. 5. versi. septimo, quod satis probat I. C. in l. quod sæpe, §. in his, ff. de cõtrab. emp. Quod autem Bar. & Bal. dixerunt, saluabitur, ut licet venditio vel concessio incipiat à corpore, si tamen precium exprimatur pro singulis mensuris, seu pro numero, tunc censeatur ad mensuram, cum citra eam numeralem distinctionem precij dicenda foret alienatio ad corpus, ut colligitur ex relatis à Couarru. d. loco & Soci. in l. demonstratio, nu. 10. versi. caue tamen, ff. de condi. & demõs. Salic. in l. 2. nu. 3. C. de contr. emp. Pau. in l. si seruum, §. 1. ff. de actio. emp. Felin. in c. significante, nu. 7. versi. & caue, de rescrip. & Capit. decis. 14. nu. 5. Et ita debet intelligi Ias. cõsi.

ss. in fin. lib. 1. ita Soci. consi. 32. nu. 1. vers. aliquando & secundo lib. 4. & Cagn. hic nu. 186. quicquid plures inuoluant, & Anton. Burgen. d. c. cum causa, nu. 50. in fine, ubi tandem ita sentit cum Pau. in d. §. 1. l. si seruum, quem male reprehendit Cagn. hic, putans eum contradicere, Huius rei principalis effectus est, an si maior quantitas reperiat, debeat emptor supplere vel augere precium, de quo infra.

5 Manet igitur ex Oldra. & innumeris in ea re maximum esse discrimen, à quo inceperit conuentio, an à corpore, an à mensura: in eo autem aliquæ sunt species, in quibus non discordant scriben. in alijs mirè variant. Concordant omnes, quando venditio sic concipitur, ut vendatur certus fundus suis limitibus declaratus pro unico precio, licet postea addatur, quod est centum iugerum, & talem alienationem vel concessionem appellat ad corpus: nec augendum esse precium, licet plura iugera reperiantur. Sic concordant e contrario, quando incipitur à quantitate vel mensura, prout cum venduntur certa iugera in tali campo vel terra, maxime exprimendo precium pro singulis iugeribus, etiam si terra vel campus suis limitibus designetur, ut per Soc. nep. consi. 42. lib. 2. & Soci. filiū consi. 32. lib. 4. Discordant scriben. in casu mixto, quando contrahentes incipiunt à re, & continuo exprimitur modus vel quantitas: deinde adijciuntur confinia, prout vendo fundum tusculanū triginta iugerum, qui habet tales limites vel talia confinia: in qua specie variarūt maxime recentiores. Paris. plenè & eleganter consi. 64. lib. 1. contendit eam venditionem censendam ad corpus, non ad

mensuram, & ita Ruinus consi. 83. lib. 1. Soci. nep. consi. 42. & 43. lib. 2. & cum eis Couarru. d. lib. practi. qq. cap. 3. nu. 3. vers. quarta species, ubi citat consi. Soci. & Pau. & Imol. qui non videntur id satis probare. Contrarium respondit Cur. Iun. consi. 131. & Dec. consi. 500. quibus accedit Cagn. hic nu. 182. ut venditio in ea forma dicatur ad mensuram, & ita regulariter iudicandum cum ante declarationem confinium expressa fuerit quantitas vel mensura rei, quod aperte voluerunt Panor. & Firmian. relati à Paris. d. consi. 64. nu. 22. & nu. 55. Et ita resoluit Anto. Capi. decis. 14. nu. 2. dicens ita fuisse à multis explicatum, & ita Alex. ad Bar. in l. Iulianus, §. si Titius, ff. de actio. emp. & Boer. decis. 50. nu. 5. & 6. & non obscure Soci. consi. 32. nu. 1. lib. 4. Quia in re variauit Alex. ut tradit Paris. d. consi. nu. 57.

6 Similis varietas est inter DD. in ea re: nonnulli enim tradunt, quod venditio dicatur ad mensuram, etiam si à re vel à corpore incipiatur, quando numerus vel mensura exprimitur simul in eadem clausula, prout vendo fundum tusculanum triginta iugerum, vel bubulcarum, vel tornaturarum, ut DD. loquuntur: secus si numerus vel mensura exprimitur relative in diuersa clausula, prout vendo talem fundū qui habet triginta iugera: quia tunc dicunt venditionem censeri ad corpus vel rem, non ad mensuram. Et ita consuluit Pau. quæ sequitur Anto. Burg. in d. c. cum causa, nu. 51. ubi citat Card. & Feli. idem dicentes: & ita colligitur ex Pau. in l. si venditor, ff. de act. emp. quem sequitur Dec. consi. 347. Cur. Iun. d. consi. 131. Soci. consi.

32. lib. 4. sed cōtrariū dicit verius Couarru. d. loco, & plenè Paris. Ruin. Soc. nep. in dictis consil. & videtur satis colligi ex Bar. in d. l. Iulianus, §. si Titius, & Bal. in rub. C. de contr. emp. nu. 22. Afflic. decis. 68. qui omnes vel ex professo tradunt, vel secure sentiūt, nihil facere, an mensura exprimat in eadē clausula, vel separata: & in eis dē terminis venditionē dici ad corpus, non ad mensurā. Plures tamē allegātur cōtra Pau. in hac specie, qui tantū loquūtur, quādo mensura ponitur cū relatiuo, & sic in diuersa clausula, vt Ias. in l. cunctos populos, nu. 4. C. de summa trin. Mibi autē parū probabilis videtur illa traditio Pau. dū distinguit inter eadē clausulā vel diuersam, nec iura ī hac materia videntur talem distinctionem admittere, cui obstat reg. l. 2. C. commu. deleg.

7 Effectus eius inuestigationis apud scriben. magni momēti censetur: quādo enim vēditio dicitur ad corpus, resoluūt, q̄ tota terra sit. intra cōsua fundi, etiā si quātitas maior sit, manet vendita: & mensurā expressā tūc non cēseri limitatiuē, sed demonstratiuē adiectā. Si autē venditio fuerit ad mensurā, intelligi eā restrictē & formaliter expressā, ne plus tribuatur ēptori, q̄ talis mēsurę quātitas. Alij addūt, q̄ ubi venditio fit ad mēsurā, censetur condicionalis, vt ante mensurationē non dicatur venditio perfecta. per l. qd saepe, §. in his, ff. de cōtrah. ēp. Paris. d. cōs. 64. lib. 1. Pau. in d. l. Iulianus, §. si Titius, ff. de act. ēp. sed præcedēs effectus præcipuus est. In quo addūt plurimi, q̄ ubi res seu corpus vēditur, nō tenetur ēptor aliquod precium supplere, vel augere, si maior terrę quātitas reperiatur, q̄ ea quæ in mēsurā

expressa fuit: dicit enim augmentū cedere cōmodo ēptoris. Ita clare vult Bal. i. d. rub. C. de cōtr. ēp. nu. 22. Afflic. decis. 68. & ita aperte Paris. Ruin. Soc. nep. in dict. cōs. & Fulgos. in l. qui fundū, ff. de euct. nec disētiū Curt. et Dec. supra relatiū facto cōtrariū cōsulētes. Errorū nāq̄ varietas est in iudicādo, an vēditio sit ad mensurā, an ad corpus: si enī ad corpus fuerit, cōsentiū iudē, & ferē omnes, vt precium nō augeatur, etiā si rei quātitas maior appareat: & adhūc effectū intelligūt doctrinā Oldr. in cōs. supra relato, & ita Alex. in varijs cōsi. & Cagn. hic nu. 178. & 180. & 186. Couarru. in d. cap. 3. vers. n. Soc. n. in l. demonstratio, nu. 10. ff. de cōdit. & demonstr. Capitius d. de cōs. 14. nu. 3. Paul. in d. l. Iulianus, §. si Titius, & magis in l. si seruū, §. si modus, ff. de actio. ēp. & in l. si duorū, in fin. ff. cod. Et sic ea videtur receptissima opinio in fauorem emptoris.

8 Quia in re necessario inspiciendū est, an idē dici debeat ē cōtrario, si minor rei quātitas appareat: & in eo maior est DD. varietas. Nā Couarru. in d. vers. n. cap. 3. præct. quæst. quasi receptū tradit, vt maior mēsurā cōmodo ēptoris cedat, minor autē suppleri ei debeat, vel in re simili, vel in diminutione precij: ad qd citat Paulum in duobus locis, in quibus id non ita reperio: nec satis id explicat Alex. cōs. 7. lib. 4. sic etiā Soc. nep. in cōsi. ibi allegato magis cōtradocere videtur & apertius Soci. ibi citatus in d. l. demonstratio, nu. 10. ubi aperte resoluit, parius esse emptoris & vēditoris: vt sicut ēptori cedit cōmodū, si quātitas rei maior appareat, nec tenetur precium supplere, quādo vēditio fit ad corpus: ita etiā ē cōtrario, si minor rei quāti

Tas

tas appareat, non debeat ei precium mi-
 nuui, nec rei supplementum fieri: idq; con-
 cedit Soci. nep. d. cons. 42. nu. 19. lib. 2. di-
 cens, ita esse de mente omnium DD. in
 hac materia. Et ita expressim Corn. cōs.
 59. lib. 4. nu. 2. ibi, quod accedit vel
 deperit, ascribitur commodo vel
 damno emptoris: & ita secure ut re-
 ceptissimum sentit Cagn. hic nu. 179. ibi,
 siue maior siue minor, & nu. 180. ibi,
 siue plus aut minus cedit pro eo-
 dem precio, & apertius nu. 188. ubi ex
 mente DD. concludit, venditorem tunc
 non teneri ad supplendum, quod deest in
 re vendita ad corpus, non ad mensuram,
 nec etiā diminuendū esse precium emptori:
 ut contrariorum eadem sit disciplina, &
 ita Boer. decis. 50. nu. 6. & Soci. cons. 32.
 nu. 1. lib. 4. idq; ex Salic. & Alber. ag-
 noscit Paris. d. cons. 64. nu. 32. Idq; iuuat
 ratione seruandæ æqualitatis inter
 emptorem & venditorem iuxta doctri-
 nam Tex. not. ib. in l. 6. ff. de peric. & cō-
 mod. reuendi. Et ita hoc longè recepti-
 us videri potest: cui opinioni consonat iu-
 ris regula l. secundum naturam.

Contrariū autē (ut vides) semper in fa-
 uorem emptoris concludit Couarru. ubi
 supra: quod etiam videtur sentire Capiti-
 us d. decis. 14. nu. 3. Et pro his non parū
 vrget argumētum à diuersitate rationis,
 quæ quidem in proposito tota est pro em-
 ptore contra venditorem, qui magis scit,
 vel scire debet quantitatem rei, quā distra-
 hit iuxta l. quisquis, infra hoc tit. & reg.
 l. fin. ff. de vsucap. pro suo: quod argumen-
 tum aliquantulum agnoscit Corn. d. consil.
 59. ad fin. & Paris. d. cons. 64. nu. 39. &
 nu. 50. Et ita aperte Paul. in l. si duorum,

versi. in tex. ff. de actio. emp.

9 Dolenda profectō est tanta scriben-
 varietas in articulo frequentissimo, in quo
 ad minorem fraudem, minusq; detrimen-
 tum vtriusq; partis aduertendum semper
 est ad quantitatem precij, ut inde cogno-
 scatur, an emptor supplere debeat, quādo
 res maior apparet, ut ex Corn. Dec. &
 multis tradit Couarru. in d. cap. n. 3. vers.
 hæc verò: & ita Afflic. d. decis. 68. Id
 verò exemplificarem, quando ex consue-
 tudine loci certum esset precium iugeris,
 ut tunc pro singulis suppleatur precium.
 Temperabitur etiam eadem varietas ex
 coniecturis, & clausulis, de quibus per
 Anani. videndum cons. 98. & in eo pro-
 posito aliæ clausulæ attendi debent mo-
 dō pro emptore, modō pro venditore, ut
 latius tradit Paris. d. cons. 64. nu. 28. &
 nu. 34. lib. 1. Mibi verò in ea varietate
 & difficultate tutius videtur, ut si res
 notabiliter maior appareat, etiam si ven-
 ditio non fuerit ad mensuram supplere de-
 beat emptor precium pro augmento: facili-
 us autē minui ei precium debeat, si minor
 rei quantitas appareat ob aliquam culpam,
 quæ tunc in venditore, non in emptore est. Et
 ita procedet qd inquit Paul. in l. 2. in fin.
 C. de peric. & cōmo. reuendi. quæ nō be-
 ne referunt nouiores supra citati: ibi enim
 aperte vult Paul. qd licet venditio fuerit ad
 corpus, debeat tamen emptor supplere preci-
 um, si res maior reperiatur, sicut minui pre-
 cium debet, si minor quantitas rei appareat.
 Quæ opinio Pauli singularis est ad om-
 nes precedentes: licet enim Paul. velit, nō
 magis fauendū fore emptori, quā vendi-
 tori, et contrariorum eadē fore disciplinā in
 proposito, ut plures dixerūt, id tamē inquit
 ad

ad diuersum effectum, ut scilicet nec augmentum nec diminutio incommodum, vel lucrum afferat emptori aut venditori, sed res debeat semper ad æqualitatem reduci: quod comprobatur ex doctrina l. 1. ff. si quis caution. ubi Paul. & Ias. notat assumendam semper esse interpretationem, quæ utriq; parti tutior & æqualior est. Et ita in proposito cordate arguit Dec. d. cons. 500. nu. 12. vers. & supradicta, & nu. sequen. ostendens, æqualius esse utriq; parti, & minus præiudiciale, ut non maior, nec minor quantitas vendita censeatur, quam in contractu expressa fuerit. Cui Pauli Castr. opinioni adderem, ut si forte minimum sit rei augmentum, vel minima rei imminutio in venditione facta ad corpus, non audiatur emptor vel venditor, quando res distracta magna est, ex doctrina I. C. in l. res bona fide, ff. de contrab. empt. & l. scio, ff. de integ. restit. quas ll. explicauimus supra in 1. cap. 1. par.

10 In his adducuntur plures ll. quasi expressæ à DD. maxime Paris. Ruiu. Soc. Nep. Couarru. & alijs doctiss. viris quæ tamen diligenter consideratæ fortasse non probant concludenter vnã nec alteram opinionem. Primò enim tex. in d. l. Iulianus, §. si Titius, ff. de actio. emp. non probat quod multi notant, lucro emptoris cedere, quicquid plus reperitur in quantitate rei, quam in venditione expressum fuit. Ibi enim agitur de augmento extrinseco, quod solet cedere cõmodo emptoris, sicut & periculum, & I. C. ibi ponit casum particularem cum distinctione, an venditor sciuerit, an ignorauerit. Item DD. in eo tex. non sibi constant: quia in-

telligunt cum glo. emptionem ibi fuisse ad mensuram: secundum quod nullum augmentum deberet cedere commodo emptoris, nec diminutio eius damno, ut ipsi resolunt in hac materia: ideoq; Fulgos. ibi & Costalius neminẽ referēs, & melius Couarru. in d. loco, intelligūt in d. §. fuisse venditionẽ ad corpus, nõ ad mensurã: ibi enĩ numerus iugerum separatim expressus fuit. Vel aliter ad eum tex. dici potest quod ait Fulgos. ad l. si in venditione, §. 1. ff. de peric. & cõm. rei vend. ut aliquãdo venditio dicatur ad corpus, tamen venditor teneatur præstare modum agri, quẽ expressit, & ita intelligit d. §. si Titius, fortasse distinguens an leuiter, an serio ad conventionem partium expressa sit rei quantitas, ut altero casu præstari debeat, in altero non, argu. eorum quæ notantur in l. si quis nec causam, ff. si cer. pet. 1. Id verò cognoscetur ex præfatis vel præambulis conventionis, iuxta reg. l. Titia, §. idem respondit, ff. de verb. oblig.

11 Sic in eodem articulo citatur tex. in l. qui fundum, 40. §. qui agrum, ff. de contrab. emp. quasi ibi statuatur, emptorem supplere debere precium, quando rei quantitas maior reperitur, & ita eum in distinetè notat Pau. Castr. in d. l. 2. in fine, C. de peri. & cõm. rei vend. Sed ille tex. magis in contrarium adduci posset, tum quia loquitur, quando precium ad singula iugera exprimitur: tum quia speciatim conuentum fuerat, ut eius quod ad mensum fuisset, certum precium solueretur. Nec facile dabitur fortasse alius tex. qui ita faueat emptori. Species autem & ratio dubitandi illius tex. fuisse videtur, quòd ibi expressa fuerat certa

Tij quan

quantitas iugerum, postea maior reperta fuit, dubitaturque, an pactio certi precij ad singula iugera extenderetur ad alia, quae supra numerum expressum reperiuntur: respondet tex. q. sic. Dubitari autem poterat argu. l. si de certa, C. de transac. l. emptor, §. Lucius, ff. de pact.

12

Alius tex. ut expressus à multis adducitur in dictis locis in fauorem emptoris, ut eius lucro cedat, si res maior reperitur, quam in conuentione expressum fuerit: is est tex. in l. si duorum, 43. ff. de actio. emp. in versi. nec enim, & prima facie non aliud significare videntur verba tex. ut per Paris. d. cons. 64. nu. 38. Ea l. Pauli est, non Vipiani, ut constat ex libris emendatis: quod etiam periti ex stilo eorum facile dignoscent. Casus ibi fuit de vendente & emente simul duos fundos: & inquit I. C. separatim de modo seu mensura cuiusque fundi pronunciatum fuisse: & contigisse, ut decem iugera in altero defuerint, in altero abundauerint: disputat I. C. an venditor excusetur in fundo minoris quantitatis, cum in alio plus praestet, arguitque ad partes: tandem concludit rectius, esse ut lucrum cum damno pensetur. Inde colligunt aliqui ex supra citatis, regulariter lucro emptoris cedere, si res maior reperitur, quasi ibi in diuersis rebus dubitatum fuerit, ex eo & augmentum alterius ad emptorem pertineret: idque colligunt magis ex d. versi. nec enim, ubi id pro iuris regula adduci putant. Ego autem puto Iurisconsultum talem regulam non asserere, sed magis contrariam: si enim quod plus esset in re, cederet lucro emptoris, non satisfacisset venditor quod deerat in altera re, cum eo quod in altera

abundabat. Disputatum autem fuit, an & ad quid teneretur venditor: sed concluditur, eum excusari ob compensationem.

Nec obstant verba d. versi. quae ita habent: nec enim id quod amplius in modo agri inuenitur, quam alioquin dictum est, ad compendium venditoris, sed emptoris pertinet: & tunc tenetur venditor, cum minor modus inuenitur. Quae verba ex praecedentibus intelligo prolata in argumentum excusandi venditoris eo casu: ut I. C. ibi ad partes arguit: non autem, quod ea verba inducant regulam pro emptore: sensus autem sit, quod ibi instabat emptor contra venditorem, ipse autem se excusabat, eo quod in altero fundo plus inerat, idque non sibi retinebat, sed emptori cedere volebat: hic vero sensus magis congruit, attento versi. praecedentibus in quo assertur exceptio, vel ratio venditoris. Et sic ea omnia verba in exceptionem venditoris afferuntur.

13

Ex quo interpretandi modo explicari etiam poterunt alia verba eiusdem l. in praecedentibus versi. ibi, an non faciat dolo qui iure perpetuo vitur, glo. ibi refert ea verba ad emptorem, an dolo faciat: Pau. & alij torquentur, & varie intelligunt: nec aliquid afferunt, quod congruat illis verbis, iure perpetuo. Ego vero contra glo. & plures accipio ea verba in venditore: sic enim incipit I. C. in d. versi. praecedentibus. Sed an exceptio doli venditori profutura sit, tunc autem continuatur argumentum & dubitatio Iurisconsulti, quasi non inique faciat emptor iure perpetuo vitur, id est, doli exceptione, quae in iure, et ab eodem I. C. Paulo perpetua appellatur,

ut

ut in l. pure, §. si. ff. de doli excep. Alij meliora afferant, si nostra dānauerint.

14 In eadem materia adducitur tex. in d. l. si seruum, §. si modus, ff. de actio. emp. quem inter alios citat Pau. Castr. in d. l. 2. in fine, C. de peri. & cōmo. rei vend. tex. generaliter inquit, q̄ venditor tenebitur, si modus agri minor inueniatur: Pau. in d. l. indistincte intelligit etiam si venditio fuerit ad corpus, non ad mensurā: atq̄ etiam si vnicum precium expressum fuerit pro tota re, non ad singula iugera, & ita intelligit Fulgos. in d. §. non leui argumento, ut per eum ibi. Glo. autem in d. §. & plures intelligunt, q̄ singulis iugerbis assignatum fuit certū precium. Ego generaliter tex. intelligo, ne litera generalis restringatur, ne etiam diuinatorius sensus applicetur: tum ex multorū authoritate & æquiori opinione, ut licet dubitetur, quando res maior reperitur, an id cedat lucro emptoris, non tamē dubitetur, quando minor reperitur: quia nulla culpa emptori, fraus autem venditori verosimilius imputari potest, ut supra nu. 8. ad finem, idq̄ suadetur ex generali regula in eisdē terminis l. 2. & in l. ex empto, ff. de actio. emp. id suadetur in hoc cōtractu ex doctrina Iureconsultorū, ut interpretatio fiat pro emptore contra venditorē, l. Labeo, 21. ff. de contrah. emp.

15 Omnes etiā in hac materia arguūt a iuribus quæ maximè in vltima voluntate dicunt, falsam demonstrationem non vitare, ita Oldra. d. cons. & omnes post eū, quod videbis apud Soci. in d. l. demonstratio, & apud omnes supra citatos. Sed ea argumentatio tot tantorūq̄ patrū nec apta nec efficax videtur: nā in hac materia

actus semper valet, & effectum habet: ideoq̄ non est necessariū argumentari ex d. regula ad actum sustinendum. Item d. l. demonstratio, & iura similia non dicūt, q̄ si plus seu maior quantitas reperiatur, quā testator dixerit, totum cedat lucro legatarij: & secundum hanc considerationem patet, DD. in proposito non bene adducere tex. in l. si seruus, §. qui quīq̄, ff. de leg. 1. & tex. in l. quidā testamento, ff. eodem, quem adducit Oldrad. & alij supra citati & Alex. cons. 8. lib. 4. sed is tex. loquitur in diuersis terminis, nempe ut designatio loci, vnde legatum soluitur, non reddat illud conditionale, ut notāt Bar. & alij ibi. Ias. in l. quæ dotis, nu. 41. ff. solu. matr. Iacobin. commendans, in l. si fidei commissum, §. tractatum, nu. 7. in fine, ff. de iudic. Nec inter doctos negari debet, q̄ prædicta iura in multis, procedunt specialiter in relictis & vltimis voluntatibus, in quibus testantis tantum voluntas: non legatarij attenditur, in contractibus autem reciprocis duorum voluntas spectatur, & tenor conuentionis, iuxta tex. in l. in conuentionalibus, §. 2. ff. de verb. oblig. & ita non omnino improbari debet quod dixit Imola in d. c. per tuas, ad finē, de dona. quem sequuntur Dec. & Cur. d. cōs. Alij autē dicunt differentiam Imol. communiter reprobari, ipsi tamen interrogati circa dicta iura vltimarum voluntatum, non possent negare quod dixi, multa illic haberi, quæ ad contractus trahi nequeunt: ut etiam mediocriter prouecti agnoscent.

16 In eadem materia adducitur tex. in l. qui fundum, 45. ff. de euict. cui maximè innititur Paris. d. cons. 64. lib. 1. nu. 42. ut lu

cro emptoris cedat, quando res maior apparet, quam in contractu dictum fuerit: & ita ibi notat Fulgos. sed glo. ibi satis respondet, non male interpretando tex. & cum ea Curt. d. cons. Verè enim in d. l. satis colligitur, q̄ emptor non tantum emit certa iugera, sed etiam totum, quod intra fines continebatur, nec aliter fortasse empturus fuisset: unde si ex fimbis emptis aliquid euincatur, iustissimum fuit actionem emptori prestare, ex reg. d. l. 2. ff. de acti. emp. & ex traditione Fulgos. in l. si in venditione, §. 1. ff. de peric. & cōmo. rei v̄d. Quod equidem diuersum est à præcedente tractatione, maxime secundum ea quæ mox dicemus nu. 18.

17 Omnes etiam in ea materia adducunt tex. in d. c. per tuas, de dona. ubi non solum in contractu merè oneroso, sed etiam in donatione remuneratoria suppleri iubetur, quod deerat numero expresso. Ex DD. autem supra citatis aliqui accipiunt illum tex. quasi loquatur in concessione ad corpus: alij ad mensuram, & ita variè eum flectunt ad præcedentia. Sed litera euidenter indicat, donationem præcessisse quatuor modiorum, & ex ea acquisitum fuisse ius donatario, secundum regulam l. fi. C. de vsucap. pro don. l. perfecta, C. de dona. quæ sub mo. Unde nimirum si postea deficiente parte illius numeri vel mensuræ debeat suppleri iuxta modum donationis, per dicta iura, & præcisa verbal. si quis argentum, §. fi. C. de dona. ut bene sentit Imol. in d. c. per tuas, nu. 9. & ita tex. ille separandus est ab alijs in hoc proposito adductis.

Non omitto, q̄ circa tex. in d. c. solet dubitari, quomodo ibi valuerit donatio

rei ecclesiasticæ, & communiter ibi & alibi resoluitur, valuisse ob causam remunerationis. Unde colligunt scriben. in varijs locis, posse ordinarios ex tali causa donare & distrahere, quod maximam fraudibus viam aperiret ad dissipanda bona ecclesiastica: ideoq̄ melius ibi sentit Imol. nu. 4. expendens verba tex. quatenus habet, eam donationem factam de mandato Papæ: & ita retorquetur contra cōmunem allegationem, ut plenius deduxi in commentar. l. 1. in 3. par. char. 120. vers. si. nec obstat, C. de bon. mater. Nam in summo Pontifice quoad ecclesiastica, vel in rege quoad secularia non attenditur cōmunis solèntas, vel regula prohibitoria, ut notat Paris. post alios in c. ad audientiam, de præscrip. & Capitius decis. 16.

18 Tandem in hac vtilissima materia aduertendū puto, differentiam constituendam videri inter obligationem supplendi precij ex parte emptoris, quando res maior apparet, quam dictū fuerit in contractibus, & inter ius retinendi augmentū quod intra expressos fines reperitur: ut sic dici possit, quod abundat, etiam venditum censeri, sed precium supplendum fore: quod colligi potest ex Pau. Castr. in d. l. 2. in fine, C. de peri. & cōmo. rei v̄d. Alij enī id non ita exprimūt, licet plures de precio supplendo tractent. Nec dicas modicum esse talem effectū: cum emptor necessario obtinere debeat totum, quod in re empti abundat: nec venditor soluto ei precio, possit illud sibi retinere, Qd in iure, & inter homines, cum voluntatē, & necessitatem respiciat, magni momenti censetur, iuxta reg. l. nec emere, C. de iur. delib. & l. fi. cum glo. ff. de vsu & habit.

cum

cum etiam interesse censeatur non semel, carius emere, l. si cui fundus, ff. de leg. 2. Id autem existimo voluntati emptoris relinquendum, cum venditoris culpa sit, exprimere minorem quantitatem rei, quam distrabit, ut supra dictum extat. Nec emptor cogi debet plus emere, quam conventum fuerit: minus etiam cogi debet intra limites & fines sibi demonstratos vicinū habere ipsum venditorem vel alium, cum non aliter emisset, nisi putaret se possessurum totum illud intra consinia declarata in venditione, argu. tex. in l. quod saepe, §. si. ff. de contr. emp. tex. not. ab. in l. cum eiusdem, 34. versi. non nisi omnes, ff. de edil. edic. Praeferendus etiam est qui maiorem rei partem habet, per tex. & Bal. in l. sancimus, §. ne autem, C. de dona. cum ijs quae eleganter videbis in predictis commentarijs l. 1. in 3. par. char. 1+2. col. 4. C. de bon. mater.

19 Saepe diximus in discursu huius l. cum Cui. Bal. Pau. Cremē. Cagn. & alijs hic & glo. & DD. in c. cum dilecti, de emp. & vend. decisionem huius l. procedere, quando laesio tantum est in precio: si enim venditor vel emptor in dolo fuerit, datur alteri eorum actio vel exceptio ad emendandum dolum, non spectata hac quantitate laesionis. Distinguitur autem inter dolum dantem causam contractui, & dolum incidentem in contractum: & in prima doli specie distinguitur inter contractus bonae fidei, & contractus stricti iuris: quae omnia longam postulabāt translationē, de qua non pauca scripta habemus, sed iam properandum magis est. Debent igitur contrahentes advertere, an possunt dolum probare, qui indicijs & cō-

iecturis probatur l. dolum C. de dol. Exemplum vero vel species doli ad rescindendum contractum vel supplendum iustum precium colligitur ex notab. traditione Pau. in d. l. item si precio, §. si. ff. loca. de qua supra in 4. cap. 2. par. nu. 29. fol. 112. de rustico afferente librum homini docto, vel gemam perito artificij, quorum fidei crediderit.

20 In quo exemplo ex traditione Pau. in d. loco, non videtur tutum, quod tradit doctis. & dignis. Cardinal. Caietanus in summula verbo, emptio. 2. dicens, tunc emptorē scientē valorem gemae securū fieri, si protestetur rustico, se velle cum bona conscientia emere: quasi tunc culpa sit rustici admoniti non inquirentis rei valorem, subdens & emptor non tenetur rustico veritatem explicare, quam ipse ab alijs scire potest. de quo non immerito dubitavit Cagnol. hic, nu. 21. Ego autem (salvo iudicio sacrae Theologicae facultatis) rejiciendam puto eam opin. Caiet. cum & in foro exteriori talis deceptio reprobetur secundum Pau. in d. loco: minus ergo probari debet in foro conscientiae. Nec enim christianus candor admittit, sub illo verborum aucupio simplicem rusticū fallere, qui ex illis verbis conscientiam praetendentibus magis decipi potest. argu. l. ea quae commendandi, 43. in fine, ff. de contr. emp. & l. 1. versi. 1. in fine, ff. de edil. edic. ibi, palā & rectē pronūciando, nec rei veritas ex illa verborū cautela imutatur, l. sicut, C. ad l. Cornel. de fals. facit l. 1. C. si min. ab hered. se abstin. quoad forū interius minus valere debet color vel fucus.

21 Aliud exemplum doli ad succurrendum emptori colligitur ex tex. in l. si vina,

is. versi. planè, ff. de peric. & commo. rei
 ibi, cum intelligeret venditor non
 duraturam bonitatem eorum vsq;
 in eum diè, quo tolli deberent, nec
 admonuit emptorem, tenebitur ei
 quanti eius interesset admonitum
 fuisse. Glo. ibi intelligit, venditorem as-
 seuerasse bonitatem rei duraturam & te-
 neri de falsa assertione: cum glo. transcūt
 Alber. & Fulgos. ibi. Sed litera euiden-
 ter indicat teneri venditorem, si falsò asse-
 ueravit: nec minis teneri, si sciens rei boni-
 tatem non duraturam, id tacuit, & ita ve-
 rius sentit Salic. ibi. & aperte id notat
 Bal. ibidem: quod iuuatur ex tex. in l. que-
 ro, ff. de actio. emp. ibi, nec certiorauit
 emptorem, id enim dolus appellatur, in l.
 Iulianus, §. idē Iulianus, ff. de actio. emp.
 & ad hoc illum tex. in l. si vina, notat Ro-
 man. sing. 282. & Hippol. de fideius. nu.
 88. sed prius eūdem tex. dicit notab. Bal.
 in l. 2. C. de peric. & commo. rei vend.

22 Ex illis iuribus colligebant antiqui et
 Bar. in d. l. quæro, q̄ si aliquis de consilio
 regis vel ciuitatis scit, propediem taxan-
 dum fore precium frumenti vel vini, &
 scienter id carius vendat, tenebitur resti-
 tuere vel minuere precium, iuxta id quod
 postea publicatur, & ita Bal. in d. l. 2.
 C. de peri. & commo. rei vend. Pau. in
 in l. 1. §. fi. de actio. emp. Roman. &
 Hippol. proximè citati: idem Hippol.
 in l. statuliber, nu. 17. ff. de quæstio. Bar.
 & Pau. in l. cōtra legem, ff. de legi. Af-
 flic. decis. 399. nu. 9. Couarru. in reg. pec-
 catum, 2. par. §. 4. fol. 37. Qua in re non
 inepte Hippol. hoc intelligit, quando pu-
 blicanda est constitutio intra breue spaci-
 um: tunc enim versatur fraus, non ita in

constitutione longiùs differenda, quia tūc
 poterit emptor interim distrabere, & sibi
 cauere. Similiter quod inquit Pau. Ro-
 man. & alij de magnate, vel alio de con-
 silio regis, vel reipu. intelligas id dictum
 gratia exempli, & frequentioris euētus.
 Sed à paritate rationis idem dicendum
 videtur in alio cui id reuelatū fuerit, quod
 generaliter tradit Bal. in d. l. 2. C. de pe-
 ric. & commo. rei vend. & cum eo Af-
 flic. d. loco.

23 Sed Fulgos. (quem alij non referūt)
 in d. l. quæro, contra Bar. & omnes con-
 tendit, præcedentem traditionem iure nō
 subsistere, nec in praxi seruari, dicens q̄
 astutia & diligentia contrahentis debet
 ei prodesse, arguit etiam ex illo vulgari, li-
 cere contrahentibus in precio se decipe-
 re, nec malè respondet ad iura quibus
 DD. fundantur: loquuntur enim de intrin-
 secis, vel partibus rei venditæ: non de ex-
 trinsicis & accidentalibus. Sed adhuc
 non videtur recedendum à recepta opini-
 one, quæ specialiter à DD. traditur in
 constitutione publicanda, in qua particu-
 laris ratio viget, ne quis ex lege omnibus
 vtili cum alterius iactura iniquè locuple-
 tetur: & ita DD. specialiter arguūt ex
 d. l. contra, & l. fraus, ff. de legi. quod ma-
 gis proce dit in cōsiliario vel officiali ita
 callidè in rem suam publica consilia ver-
 tente, & multò magis ea calliditas dam-
 nan la erit a l forum conscientie, ex tra-
 ditis à D. Soto, de iusti. & iur. lib. 6. q. 3.
 arti. 2. facit a l hæc, quod refert Valer.
 Max. lib. 8. c. p. 2. in principi. sed vide Bal.
 limitatē in c. constitutus, nu. 12. de rescrip.

24 Ex quibus infertur ad quæstionē mer-
 catoris carius vendentis tempore inopiæ
 tali-

talium rerum, scientis prope diem venturas naues afferetes abundantia, vel e contrario si mercator sciens non esse venturas merces, que solent ad locum afferri, emat omnes que in loco sunt, iuxta precium tunc commune, et postea vendat carius. In his enim et similibus alia inspectio est quoad strictum forum conscientie, et summe bonitatis et charitatis, et tunc non censetur sincere facere, qui eo compendio vitur honestum postponendo, quod colligitur ex Cicerone lib. 3. offi. Diversa inspectio est quoad exteriora iudicia et tribunalia: ea enim diligentia negociatua non deceptiva est, ex notab. doctrina Bal. hic col. 1. in 3. oppos. et ita iudicatum tradit Fulgo. in d. l. quero, et ita eleganter deducit Alexan. ab Alex. lib. 6. de genial. dieb. cap. 1. Quod etiam aliquando admittit alea vel sors mercaturae argu. l. si ea lege, C. de usur.

25 Ad precedentia de dolosa dissimulatione, vel simulata assertione, est egregium responsum Alex. cons. 242. lib. 6. quod ipse putat indubitabile: plures autem contra Alex. fortasse respondebunt: casus ibi erat, quod gestor vel procurator episcopi locavit redditus et iura episcopatus: et conductoribus ostendit librum debitorum et iurium, concludit Alex. nullum recursum dari conductoribus, etiam si magna diminutionem reperiant, si procurator non asseruit omnia contenta in libro esse vera et exigibilia. Sed ex precedentibus contrarium videtur tutius: satis enim asserere videtur, qui librum ostendit, secundum notata per gl. Bar. Pau. Ias. in l. 1. §. editiones, ff. de eden. Innocen. in c. cum venerabilis, de excep. et ibi Felin. nu. 23. no-

tanter hispan. Xuar. alleg. 27. col. 2.

26 Ad multa superius tradita in discursu horum commentariorum, et in materia huius l. memorandum est, quod emptor non dicitur male fidei possessor, etiam si venditor laesus maneat ultra dimidium iusti precij, si dolus ex parte emptoris non interuenit, quod satis colligitur ex decisione huius l. personali actione ex humanitate tantum succurrentis. Colligitur etiam ex l. dolus, infra eod. et notabiliter ex Bal. hic col. 1. in 3. oppos. idemque voluit scribere. in varijs locis ut sepius ex supra deductis deprehenditur: et in terminis notat eleganter Panor. in c. per tuas, col. 2. nu. 8. de dona. et eonon relato probat egregie Couarru. lib. 1. resolu. cap. 3. nu. 5. vers. imo ut ultimatum, colligiturque ex saepe citatis verbis I. C. in l. in causa, §. idem Pomponius, ff. de mino. l. item si precio, §. si. ff. loca. Quoad forum interius seu conscientie a dominis Theologis multa traduntur, que apud eos videri et ab eis audiri possunt. Luculenter etiam tradit D. Nauarrus in c. nouit, 6. notab. ad fin. Hoc vero conducit maxime ad q. fructuum, de qua supra in 4. cap. 2. par.

27 Nec omitto unum quod memorandum fuerat in q. de qua supra in 4. cap. 1. par. nu. 1. de emete rem minus dimidia iusti precij, eamque statim locante venditori, vel ei in emphiteusim concedente: aliquando enim poterit talis contractus usurarius et nullus esse, ut tradit D. Azplicueta Nauarrus in suo excellentissimo Manuali confessorum, pag. 280. nu. 230. secundum nouiorem editionem salmantinam. Adde etiam in simili ad eam q. quod tradit Cagnol. in l. 2. nu. 167. C. de pactis inter emp.

Tertia pars L. secundæ.

C. de rescin. vend.

SUMMARIA.

CAPVT 3.

- X**aminatur plenissime traditio glo. hic, an restatūm, an etiam precium in obligatione sit: in quo referuntur variae opiniones, & emendantur multa à DD. incaute tradita vsq; ad nu. 5.
- 6 Traditur in eadē q. singularis opinio Fulgos. quæ nouè & vrgenter comprobatur.
- 7 Ostenditur contra omnes, grandem contentionē scriben. nullius esse momenti, & nu. 8.
- 9 Probatur non esse ineptum agendi modum in hac materia, simpliciter rem petere, non alternatiuè contra quamplures, & nu. 11.
- 12 Probatur cum Bar. tutius & melius esse, in hac materia alternatiuè agere, & explicatur illud vulgare, quod sententia debet esse conformis libello.
- 13 Traditur non vulgaris opinio, vt sustineatur libellus, in quo veditor vel emptor laesus petat se in integrum restitui.
- 14 Explicatur in eodem themate particula quaedam l. infra si maior fac.
- 15 Agitur plenissime de intellectu c. cum dilecti, de emp. & vend. & probatur cōtra innumeros in casu illius tex. non fuisse libellum ineptū, nec eo nomine resultasse nullitatem iudicij vel sententiæ, & reprobantur multa à DD. tradita, vsq; ad nu. 22.
- 3 Agitur de traditiōe, ad quam sepe citatur glo. in princ. Instit. de oblig. de nullitate ex libello inepto.
- 24 Tractatur vtilis q. ad praxim huius l. & de intellectu l. habebat, ff. de instito. cum alijs vsq; in finem.

N q. de re perēpta penes emptorem (quam examinauimus supra in 1. cap. 2. par. nu. 36.) dixit glo. in materia huius l. venditore leso manēte, solam rem distractam esse in obligatione, supplementum verò precij in facultate soluendi: in quo mirè variant vtriusq; iuris interpretes, diuisamq; tradunt scholan Canonist. & Legist. Plurimi enim opinionem Accurs. sequuntur, vt sola res in obligatione dicatur: alij cōtra, tam precium, quam rem esse in obligatione asserunt. Nec deest longè diuersa opinio Fulgos. hic nu. 9. nō relati, qui magis contendit, solum precium esse in obligatione, restitutionē rei in facultate: putantq; omnes ex ea differentia & inspectione grandes effectus resultare: cum glo. est Bal. hic nu. 14. q. 11. & nu. 19. q. 15. & Salic. q. 14. nu. 18. & nu. 22. dicēs opinionem glo. communem esse, & Pau. nu. 16. & Molin. eandem communem dicens in consue. paris. §. 22. nu. 42. & Couarru. lib. 2. resolu. cap. 4. col. penul. Anto. Gome. de contrac. cap. 2. fol. u. col. 3. & cum glo. est Goza. cons. 44. nu. 10. & Cagno. hic nu. 16. & alij, quos ipsi referūt. Cōtrarium

trarium cum Ioan Andr. tenet Panor. in c. cum dilecti, ad fi. de emp. & vend. dicens, ita communiter tenere Canonistas, ut in hac materia tam precium, quam res in obligatione esse dicatur: & ita Cremē. sing. 84. & late Bero. in d. c. cum dilecti, nu. 75. & 79. & Ripa in l. quod te, nu. u. ff. si cer. pet. Vacillat autē Panthal. hic, nu. 191. & Imol. in c. cum causa, nu. 25. de emp. & vend.

In ea varietate solet allegari Bar. p. opinione Canonistarum contra glo. hic, & ita eum citant Molin. & Couarru. ubi supra, Cremen. & Cagnol. hic, & alij alibi. Ego autem verissimum puto Bar. tenuisse opinionem glo. ut colligitur ex ipso nu. 13. neq; contradicit, cum postea nu. 16. in forma libelli cōsultat, ut formetur alternatiuē. Id enim inquit ad tollendam dubitationem, & quia ea alternatiua petitiō procedit ex electione, quæ conuento competit, iuxta decis. huius l. & sic auctoritas Bar. cum glo. est.

2 Glo. autem pro sua opin. adducit tex. in l. si res, §. i. ff. de iur. dot. ubi in versi. Marcellus, habetur, qd si in æstimatione serui dotalis mulier læsa fuerit, mortuo seruo non tenebitur vir ad iustā æstimationem, sed tantum ad precium, quo seruus æstimatus fuit. Tunc autē inductio illius tex. colligi debet ex eo, qd æstimatio in dotalibus facit emptionem, l. plerunq; & l. quoties, ff. de iur. dot. & sic in venditione iam vi. leitur tex. ille probare, re perempta penes emptorem, nihil deberi veditori, nisi precium conuentum, & eo soluto cessare obligationem: quasi non iusta æstimatio, sed res ipsa in obligatione fuerit. Quæ inductio cōfirmatur, quia si vtrumq; esset

in obligatione, re perempta videretur manere obligatio iusti precij, ut regulariter in iure habetur in alternatiuis, l. Stichum, §. in princ. & in §. i. ff. de solu. Huic argumēto non satisfacit Panor. nec Berous in d. c. cum dilecti. Alberi. hic, nu. 11. respondet, in d. l. si res, esse speciale ius in re dotali, cō qd si res æstimata non fuisset, periret uxori cuius erat: quæ tamen responsio parum valet, cum aliud non afferat, nisi fingere casum, quo ibi cessaret venditio, scilicet deficiente æstimatione, sicut etiam in proposito absq; precio non esset venditio, & res periret domini periculo. Sed d. l. non videtur rectē adduci ad decis. huius l. cum ibi non spectetur læsio ultra dimidiam, & inter coniuges exactissima æquitas consideretur, ut deduxi in 1. cap. 1. par. per tex. & gl. in Authē. de equali. dot. & Alberi. in l. si circumscripta, C. solu. matri. Itē ad argu. d. l. colligitur responsio ex Pau. hic, nu. 16. Fulgos. nu. 10. Cremen. nu. 196. vers. tu autem, et Couarru. ubi supra, & alijs bene sentientibus, ad casum rei peremptæ parum referre, an vtrūq; sit in obligatione necne, quando precium debetur respectu rei, ut in l. electio, 26. §. si is quem, ff. de noxal.

3 Pro opinione glo. solet etiā citari tex. in l. miles, §. decem, ff. de re iudi. cui non satisfacit Panor. in d. c. cum dilecti, nu. 9. Berous autem nu. 59. vers. pro opinione, comminiscitur rationem quādam differentie inter actionem huius l. & noxalem, de qua in illo tex. Sed melius respondebitur qd in casu huius l. non reperitur decis. hæc dubitatio: in casu autem actionis noxalis aperte iuris conditores id expresserunt. Ratio autem fortasse fuit, quia

quia damnum passus non poterat aliud petere, nisi quod sua intererat, nēpe damni aestimationem, cum actio ex iure agē-
tismetiatur, l. i. §. i. ff. si pars hære. peta. Iustè autem l. succurrit conuentis actiōe noxali, ne seruorum malitia vltra eorum valorē dominis damnosa esset, §. i. Instit. de noxal. Non potuit igitur serui deditio in obligatione principaliter considerari: sed infra ostendetur argumētum de actiōe noxali non seruire ad opinionem glo. magisq; vrgere p̄ singulari opin. Fulgos.

4 Pro opiniōe autem (quæ Canonistarum appellatur) q̄ res & precium æqualiter sint in obligatione, ponderatur tex. in d. c. cum dilecti, quasi ibi iudicium & sententia corruerit, eò q̄ alternatiuè actū, & iudicatum nō fuerit: adduntq; plures Papam id declarare voluisse ad tollendā dubitationem glo. & DD. Inferius vero ostendemus longè diuersum esse sensum illius tex. Arguunt etiam ex c. cum causa, eod. tit. vbi in hac materia ponitur sententia alternatiua: vnde colligunt præsumptionem, q̄ ita actum fuerit. Quæ argumentatio parum valet, quia non constat an eodem modo actū fuerit: & licet ita actum fuisset, non sequitur id pro forma requiri, nec in libello, nec in sententia. Nec valet alia inductio aliquorum argumentum, q̄ non procederet petitio nec sententia alternatiua, si vnum tantum esset in obligatione. Id enim falsum est in iure, vt probatur ex Bar. hic, nu. 16. tradit Anto. Burg. in d. c. cum dilecti, ad fi. & probatur ex §. i. Instit. de offic. iud. & ex d. §. decē, l. miles, ff. de re iud. quæ iura ostēdunt, posse alternatiuè iudicari etiā in casu, in quo vnum tantum est in obligatione,

alterum in facultate soluendi, & ita consulit legislator: quod æquè ad libellū applicatur. Nec enim in agente vel iudicāte culpari potest talis alternatiua, in qua exprimitur id, quod de iure committitur electioni cōuenti, cui alternatiua ipsa nullum incommodum affert.

5 Miror etiam Augusti. Bero. in d. c. cum dilecti, nu. 76. nimis anxii se ostēdere ad conciliandum tex. in d. §. i. Instit. de offic. iud. cum §. decem, l. miles, ff. de re iud. quasi ex diametro aduersarentur, variasq; affert conciliationes, sed inani labore: cum iura illa simillimam decisionē habeant. Nec enim I. C. (in d. §. decē) negat sententiam posse tunc ferri alternatiuè, vt reus aestimationem præstet vel seruū: imò id p̄mittit aperte in princ. ibi, decē, aut noxæ dedere condēnatus, nec contradicit in versi. at iudicium. Ibi enim tantum inquit, non posse iudicem facere, q̄ iudicium solius noxæ deditiōis nullum sit, id est, non posse iudicem facere, ne reus tunc electionem habeat soluēdi aestimationem, vel noxam dādi. Quod parum obscurum non videtur percepisse doctissimus Ripa ibi, nu. 3. Ex quibus arbitror, in actiōe noxali procedere petitionem alternatiuam, cum in sententia id iure decisum sit in d. §. i. Instit. de offic. iud. In libello enim eadem ratio est ex supra deductis: quicquid cōtra sonent verba Pau. & aliorū in d. §. decem, & Cin. hic, q. 13. & deterius Bero. in d. c. cum dilecti, nu. 79. in fi. nec iuris regulæ ferūt, vt iudicium corruat ex libello alteruatiuo ad separata: in quibus notum est, vtile per inuile non viciari, Bar. Alex. & alij in l. i. §. sed si mihi, ff. de verb. oblig. & ibi

circa libellum tradit Ias. nu. 14.

6 Dixi superius, solum Fulgos. contra omnes tentasse, q̄ læso venditore non res, sed precium principaliter dicatur in obligatione: quod ipse aliquantulum colorat. Sed pro eo considero, q̄ venditor principaliter intendebat precium consequi ab emptore: unde actio principaliter ad precium censenda videtur, secundum ea, quæ notauimus supra in 2. par. rub. cap. 2. nu. 24. Quod innatur ex causa ipsius actionis, quæ procedit ex læsione in precio: & sic precium principaliter respicere videtur, argumento doctrinæ, quæ colligitur ex I. C. in l. qui id quod, ff. de dona. Pro Fulgos. etiam potest subtiliter induci tex. in d. §. decem, l. miles, ff. de re iud. ubi in obligatione principaliter esse dicitur id, quod pertinet ad resarciendum damnum agentis. Sic in proposito similior est satisfactio in precio, quam in restitutione rei, cū & læsio in precio fuit. Unde videretur pro Fulgos. dicendum, q̄ supplementum precij in his terminis magis sit in obligatione, quam ipsa res.

7 Retulimus, & melius fortasse quam alibi explicauimus aliorum opiniones & fundamenta in hoc articulo. Mea verò sententia, tota ea DD. altercatio minimi, vel nullius momenti est: cū Bal. hic, nu. 14. & reliqui omnes, maxime Panor. in d. c. cū dilecti, putent ex resolutione eiusdem contentionis grandes effectus resultare. Quod contra eos omnes ostendo: nā ea inspectio principaliter applicabatur ad q̄. glo. de re vendita perēpta apud emptorem, in qua etiam sequentes opinionem glo. agnoscunt, liberari emptorem, si res apud eum sine eius culpa perierit: siue

res ipsa tantū, siue res & precium in obligatione dicatur, vt supra in 1. cap. 2. par. nu. 36. cū sequen. ubi id probaui receptius apud scribē. & apud Hispanos decisum l. parti. Alius posset considerari effectus in eadem altercatione, nempe quoad formam sententiæ, in qua etiam satis probatur ex proximè dictis nihil referre, an vnū, an vtrumq; sit in obligatione, ex tex. in d. §. 1. Insti. de offic. iud. & d. §. decem, l. si miles, ff. de re iud. Quibus iuribus probatur, posse sententiam proferrī alternatiuè ad rem, vel ad precium, etiam si alterum tantū sit in obligatione. Alius effectus versari posset quoad formam libelli seu modum agendi, in quo etiam euidenter ostenditur, nullum discrimen, nullumq; effectum consistere in tota ea altercatione: idq; colligitur ex supradietis.

8 Nunc verò id magis probabo, quia siue vna, siue altera opinio teneatur, nihil impedit libellum & iudicium procedere, vt tandem videtur agnoscere Bal. (malè sibi constans) nu. 19. & notabiliter Anto. Burg. in d. c. cū dilecti, ad finem. Si enī teneatur opinio gl. q̄ solares sit in obligatione, precium autem in facultate soluēdi, adhuc sustinebitur libellus alternatiuus in hac materia, vt rectissime sentit & consulit Bar. hic, qui probauit opinionē glo. & tamen cōsulit, vt libellus seu petitio cōcludat alternatiuè. Obiter autem hinc aduertat, Bar. loqui consulendo, nō quasi id necessarium vel de forma sit: quod memoro, quia ferè omnes malè accepisse videtur verba Bar. vt paulo inferius deducā. Quòd autem, retenta opinione gl. procedat libellus alternatiuus, efficaciter probatur ex d. c. cū causa, arguendo de senten-

tentia ad libellum: nihil enim impedit petere, quod secundum ius potest iudicari: nec tunc improbari potest desiderium agentis ex doctrina l. desiderium, C. de posi. à contrario sensu: agnoscenda tamen est aliqua differentia inter libellum & sententiam, ut infra. Probatur eadem opinio ex recepta theoricā, ut libellus, & iudicium sustineatur ex parte apta, licet alia imperitiosa a licetā fuerit, ut supra diximus cum Ias. in l. i. §. sed si mihi, nu. 14. ff. de verb. oblig. de quo sunt iura & DD. ut per Alex. cons. 105. in fin. lib. 3. Probatur magis, quia tunc alternatiua non affert incertitudinem, cum eius electio conuenio detur: imò non est, quid tunc imputari debeat auctori, cum talis alternatiua, quodammodo necessaria sit ob eandem electionem, quam lex aduersario tribuit. De iure enim alternatiua petitio admittitur, quando eius certitudo pendet à facto, seu voluntate conuenienti l. i. §. quia aut, & ibi Bar. & Rip. ff. quor. lega. tex. & scriben. in l. ubi autem, 75. §. qui illud, ff. de verb. oblig. Alex. cons. 182. col. 1. lib. 2. & in proposito Anto. Burg. in c. cum causa, col. 1. nu. 3. Ausrer. in q. capel. 469. conducunt quae refert hispa. Gome. de contract. c. 11. nu. 40.

9. Similiter retenta opinione (quae Canonistarum appellatur) utrumque esse in obligatione, rectius contra quamplures dicetur, procedere libellum, & iudicium, in quo agens simpliciter rem petat, ut rectissime, & cum iudicio resoluit Bal. hic nu. 19. quod non tam bene senserat nu. 14. Quod maxime suadetur ex ratione, quam sentit Bal. d. nu. 19. quia scilicet is agendi modus nihil conuenio adimit, cui electio salua manet. Satis vero est, apte factum

narrare, ex quo ius ellicitur, cuius veritas ex verbis agentium non mutatur, l. sicut, C. ad l. Cornel. de fal. Nec enim ad auctorem spectat forma sententiae, cum in iudicio, iudex & agens diuersae personae sint. Et ita resoluendum omnino est, in hac materia procedere libellum praecisum, vel alternatiuum, & utroque modo iudicium sustineri, ut bene sentit Bar. nu. 16. & colligitur ex Bal. d. nu. 19. ex Salic. q. 19. Et utroque modo agi posse, tanquam receptum tradit Gozad. cons. 44. nu. 11. idemque probare videtur Cagno. hic nu. 116. Chassad. de empt. & vend. decis. 1. ad fin. sentit Ripa. in l. edita, nu. 17. C. de eden. & Anto. Gome. de contract. cap. 2. fol. u. col. 3. eaque opinio verior, & receptior censenda est: & iuuatur ex reg. l. 1. C. de form. subla. ut scilicet rei veritas, non formula attendatur: facit l. fin. §. fin. ff. quod met. cau. et quae de sustinendo libello, & iudicio tradunt Alex. et Ias. in l. sed etsi possessori, §. item si iurauero, ff. de iureiur.

10. Ex qua veriori, & receptiori resolutione cauebis ab AEmil. Ferreto in d. l. ubi autem, §. qui illud, nu. 4. ff. de verb. oblig. ubi incaute scripsit, omnes DD. in hac materia necessario requirere, ut libellus alternatiue concipiatur, cum ex supra dictis constet, id de consilio, non pro forma tradi. Unde cauebis à simili errore Rober. Maran. in specu. iudi. 6. par. nu. 81. ubi etiam inc. iure dixit, corrumpere libellum & iudicium in hac materia, si praecise, non alternatiue agatur, idque putauit ab omnibus receptum. Inde etiam inferes contra Anto. Burg. in d. c. cum causa, nu. 4. ad fin. ibi, casus insolitus, ubi praesupponit in hac materia regulariter non procedere libel-

libellum, nisi alternatiue concipiatur. Infertur similiter cauendum esse à Cin. hic q. 13. dum strictè putauit, non procedere in hac materia libellum alternatiuum, sed tantū præcisum: in quo aliter sensit idem Cin. in l. maioribus, quem ibi sequitur Fulgos. C. commu. vtri. iud. Sed magis cauebis à Panor. in d. c. cum dilecti, ad fi. & à Bero. ibi dum asserebant, pro forma requiri hunc libellum alternatiuum: nec ea opinio debet communis appellari, quicquid ibi dicat Burg. nu. 12. qui tamen ad intellectum tex. ibi meliùs sentit, vt infra. Et ita cauebis à Pantal. Crem. hic, nu. 199. Inde etiam cauebis similiter ab Aymo Craue. cons. 151. col. 1. qui etiam, quod de consilio tradunt Bar. & alij, p. forma accipiebat. Hinc etiam cauebis ab alijs in hac materia dicentibus, q. si lesus agat præcisè incidet in poenam plus petentis: in qua opinione erat Hosti. in summa de empti. & vendit. nu. 7. & alij quos sequitur Imol. in d. c. cū dilecti, nu. 10.

11 Ex eisdem inferes friuolam esse concordiam, quam tanq̄ in magna contentiōe tradebat Imol. in d. c. cū causa, nu. 25. dicens, q. opinio Canonist. seruabitur in terris ecclesiæ, opinio autem Legistarum, in terris imperij: vel alterā in iudicio ecclesiastico, alterā in seculari: quod etiam ad conciliationē tantæ litis probabat Berous in d. c. cū dilecti, nu. 79. contra quos verius asseretur, nullā in hac re litem esse debere apud doctos, idēq; ius in omnibus terris, omnibusq; iudicijs seruādum fore. Ex quo etiam prorsus reiiciēda erit differentia, quam in hoc tradunt plures inter ius pontificium, & cæsareum, & ita cauendum erit à Zaneti. differentia 226.

Sit igitur vera & recepta resolutio, vt in materia huius l. procedat libellus tam alternatiue, quā præcisè conceptus.

12 Consultius tamen est, vt libellus, seu petitio alternatiue formetur, iuxta electionem, quæ de iure datur conuento, vt rectè dixit Bar. hic, & cum eo Ange. Areti. in §. si quis agens, Insti. de actio. & plures supra citati, & ita praxis obseruat, vt ego sæpissime vidi. Et de praxi gallica asserit Molin. in consue. Paris. §. 22. nu. 42. char. 209. vbi tamen non percepit mentem Bar. putans eum non de consilio, sed de forma necessaria loqui, vt etiā putauit Cagnol. hic, nu. 116. & Cremen. nu. 192. & 199. & plures alibi. Sic videmus, q. duplex titulus ad cautelam allegari potest, Felin. in c. in nostra, col. 2. versi. titulus, de rescrip. libet alibi dubitet idem Felin. vt tradit insignis Nauarrus in repet. c. accepta, 3. oppo. nu. 3. pag. 67. de resti. spol. conducunt quæ tradit Dec. in l. 1. C. de Carbon. edic. Infertur etiam nō esse absurdum, nec iuri repugnās, vt libellus in hac materia formetur simpliciter ad rem, sententia autem feratur alternatiue ad rem, vel ad precium: quod in simili colliges ab Afflic. dicis. 32. contra plures in dictis locis, perperā & crassè accipientes illud vulgare, q. sententia debet esse conformis libello, quasi iudicis arbitrium, & potestas recedere nequeat à desiderio actoris: cum etiam vulgares sciunt, eam regulam solū respicere, ne iudicetur de re in iudicio non tractata, iuxta l. vt fundus, ff. communi diuid. quā multis limitationibus ornat Felin. in c. licet, de simo. Ias. in l. vinum, ff. si cer. pet. & ita eam regulam declarat Bal. quem vide, in l. fin.

l. fin. nu. 6. C. de fideicom. liber. Bal. in l. 1. nu. 11. & 12. C. si plures vna sen. & Sebastian. Van. de nullita. pag. 317. nu. 96.

13 Infertur ex eisdem, sanius sustinendū fore libellum in hac materia, si læsus se in integrum restitui petat: non enim verborum formulis inherendum est, cum sensus, & rei veritas cōstet, licet aliter sentire videatur. Aymo cōs. 7. nu. 12. Nostra autem opinio satis probatur ex supra dictis, simul etiam ex opinione eorum, qui remedium huius l. restitutioni comparabant, vt deduxi in 2. par. c. 4. nu. 4. Vbi cōtrarium probavi, quicquid etiam colligatur ex glo. & DD. in l. in contractibus, C. ex quibus causis maiores: nam verum & receptum est, verba impropriari vt libellus, & iudicium sustineatur. secundū latē notata ab Alex. & Jas. in d. §. item si iurauero, l. sed etsi possessori, ff. de iureiur. & alibi sæpe scriben. facit nota. regula l. si quis intentione, ff. de iudi. Nec omnino incongruit appellare in integrum restitutionem, id quod deciditur in hac l. quocumq; enim modo satisfiat agēti, iam dici potest in integrum restitutus, arg. l. qui restituere, ff. de rei vend. sed in terminis est tex. (quo aliqui perperam arguere poterunt) in l. dolus, in fin. infra hoc tit.

14 Ex eisdem infertur ad intellectū tex. in l. 1. C. si maior fact. in fi. lib. 5. (de quo ad q. fructuū latē egimus supra in 4. cap. 2. par.) quem tex. ad formam libelli in hac materia adduxit Bar. hic nu. 16. in fi. licet ex Bal. & alijs ibi non malē colligatur, Imperatorem ibi potius alloqui excipientem, q̄ agentem: vt etiam tradit Cagnol. hic nu. 116. Aduerto autem, q̄ tex. ibi magis sentire videtur, conclusionem

agentis, vel excipientis ex hoc remedio simplicem, vel præcisam fuisse: iudicem vero informat Imperator ibi, vt alternatiuē aduersarium condemnet: ita enim suadetur ex verbis illius l. ibi, quod præsidis prouisione fieri conuenit, & ibi, in arbitrium eius ponere. Ex quibus cessant multa, in quibus DD. anxie & ineptē torquentur.

15 Ex quibus alius infertur ad veram interpretationem tex. Sæpissime citati in d. c. cum dilecti, de emp. & vend. in cuius explicatione DD. parum sibi constant. Casus ibi fuit, q̄ canonici Beluaceni. vendiderunt siluam quandam abbati & fratribus Cariloci: postea Canonici contra emptores egerunt, dicentes se enormiter læsos vltra dimidium iusti precij: simulq; allegantes venditionem à quibusdam eorū factā igne rante capitulo: causa cōmissa fuit Decano Remen. de cuius sententia ita tex. habet, & cum ei per testes cōstitisset q̄ prædicti fratres siluā minus dimidia iusti precij cōparassēt, pronunciauit venditionem non tenere: & siluam Beluacen. ecclesiæ adiudicans canonicos in possessione induxit. Quia verò in arbitrio emptoris est, si velit supplere iustū precium, aut venditionem rescindere, cum res minus dimidia iusti precij comparatur, sententiā ipsam tanquā iuri contrariam irritantes, possessionem monachis iudicauimus esse reddendam. Putauit Ioan. And. tex. illic decidere altercationem DD. supra tractatā, an res tantū, an etiam precium sit in obligatione: & sentire

sentire tex. utrunq; in obligatione: tandē q̄ intelligit, sententiam ibi fuisse nullam ex eo, q̄ Canonici læsi egerunt simpliciter, seu præcisè, cum agere deberent alternatiue: quam interpretationem probat Panor. in d. c. nu. 4. & Imol. nu. 16. eamque apud Canonist. videtur magis communē dicere Burg. ibi nu. 12. & magis Berous ibi nu. 34. & Cremēs. hic, nu. 192. & 199. & Aymo in multis consilijs superiūs citatis, speciatim cons. 7. nu. 2. Alij intelligunt libellum ibi ineptum fuisse, & sententiam super eo nullam, eo q̄ petebatur, ut venditio nulla pronūciaretur: ita Bal. hic nu. 18. & Fabian. de emp. & vend. q. 8. nu. 24. & Soci. cons. 146. nu. 13. lib. 1. hispan. Auendan. 1. respon. col. penul. Hi ergo in eo concordant, ut libellus in casu d. c. fuerit ineptus, & ob id sententia fuerit nulla: variant autem in explicanda ineptitudine libelli. Alij verò generaliter & indistinctè eundem tex. summe cōmendant, ut ex ineptitudine libelli corruat iudicium & sententia, non explicantes, quo nomine libellus ibi ineptus fuerit: ita Felin. in c. in literis, nu. 5. de offic. deleg. & ibi Dec. ad fin. idem Dec. in rub. de appella. nu. 12. Alex. cons. 79. nu. 3. lib. 2. Sebastia. Van. de millita. pag. 296. nu. 23. qui alios citant.

16 Alij intelligūt libellum in casu illius tex. non fuisse ineptum, nec ex eo corruisse sententiam: quam dicunt nullam fuisse, eo q̄ ob læsionem iudicauit Decanus venditionem nullam, & rem venditori restitui fecit, cum ex hac l. pateat venditionem tunc valere, & electionem emptori dari. Vnde colligunt sententiam ibi videri latam contra ius expressum &

ideo nullam fuisse: ita Butrius ibi, quem sequi videtur Imol. col. 5. nu. 17. & Cagn. hic, nu. 116. vers. ad d. c. & ibi Burg. n. 62. Vides igitur magnā DD. varietatē, & Ioan. Imol. nō sibi cōstare. Magis etiā variat Burg. ibi, si eū attentè legas nu. 12. ubi vnū dicit, & nu. 26. ubi aliud, et nu. 31. & 33. & 62. qui etiā ab alijs magis recedens tētavit, in casu illius tex. sententiā nō fuisse nullam, sed iniustam, ponderans verbum, irritantes. Notissimum enim est, longè differre sententiam nullam ab iniusta, ut in l. 1. ff. quæ senten. sine appel. rescin. & l. 2. C. quando prouo. non est necesse. Sed argumentum Burg. ex d. verbo, irritantes, efficax non est, ut bene respondet Bero. ibi nu. 40. In eadem varietate parum etiam sibi constat Cagnol. hic nu. 116. & 117. modò intelligens, ineptitudinem fuisse in libello, modò in sententia. Inter defectū verò vel vitium libelli & processus, & defectū seu vitium sententiæ multum interest: maxime ad dignoscendū, an ex eisdē actis iudicandū sit, secūdū notata per gl. Bar. Pau. in l. prolatā, C. de senten. & inter loc. omn. iud. et alibi sæpe scribē. In quibus omnibus magnā inesse difficultatem inquit Berous in d. c. nu. 78. ubi ipse nu. 44. & 46. dicit se alium intellectum cogitasse, quem omitto: quia si bene inspiciatur, non differt à deterioribus supra reiectis.

17 In ea DD. varietate circa intellectū d. c. videtur ipsi scriben. quasi sponte plures difficultates subire voluisse, quarū maiore partē vitare facile potuissent. Nec dubito, falsa & commentitia esse omnia, quæ de ineptitudine libelli tradunt innumeris supra citatis, et alijs sæpissime. Quod

V Satis